

Jaarverslag 2018

VOORWOORD

BESTUUR

N.V. Waterbedrijf Drenthe (WMD) heeft voor het eerst in haar 80-jarig bestaan meer dan 35 miljoen m³ drinkwater binnen een jaar geproduceerd. Naarmate de maand juli vorderde, werd in 2018 de droogte steeds vaker onderwerp van gesprek. In kranten en andere media werden zorgen geuit over de gevolgen van de droogte voor flora en fauna en het grotere risico op bosbranden. Het bleek uiteindelijk een van de droogste zomers ooit te worden. Ook voor de drinkwatervoorziening is 2018 een extreem jaar geworden. Met name de lange duur van de droogteperiode is uniek geweest. Drinkwaterbedrijven hadden wel ervaring met hoge pieken in het waterverbruik ten gevolge van kortstondige hitte. In 2018 is duidelijk geworden dat met de klimaatverandering de beschikbaarheid van voldoende water extra aandacht behoeft.

Dankzij de zorg van onze medewerkers en de betrouwbaarheid van installaties en leidingen hebben we ook in 2018 constant betrouwbaar drinkwater van onberispelijke kwaliteit tegen acceptabele kosten kunnen leveren. Een prestatie van formaat waar we trots op zijn.

In dit jaarverslag presenteren we de jaarrekening 2018 en leggen wij verantwoording af over het in 2018 gevoerde beleid.

2018 laat een negatief resultaat zien van 10,5 miljoen euro, in 2017 was dit 2,5 miljoen euro positief. De oorzaak voor dit negatieve resultaat is volledig toe te schrijven aan de op handen zijnde beëindiging van de activiteiten van WMD in Wildlands. Zonder de bijzondere afwaardering van de activa met betrekking tot Wildlands is het resultaat over 2018 1,2 miljoen positief. Om de solvabiliteit van WMD te borgen hebben twee van onze aandeelhouders de toezegging gedaan een achtergestelde lening te verstrekken. Definitieve besluitvorming hierover zal in de loop van 2019 plaatsvinden. Hierdoor is WMD in staat om de geplande tariefontwikkeling en het noodzakelijke investeringsprogramma te handhaven.

Het geactualiseerde investeringsprogramma en de beëindiging van de activiteiten bij Wildlands zijn de eerste zichtbare resultaten van de nieuwe visie van WMD. Deze visie is in 2018 ontwikkeld en heet: 'Drents Drinkwater, duurzaam goed'. De visie gaat uit van een volledige focus op de kerntaak: het leveren van betrouwbaar, betaalbaar en veilig drinkwater, nu en in de toekomst. WMD levert in de eerste plaats aan de inwoners van Drenthe en daarnaast aan de burens in Groningen en Friesland waar dat rendabel is. Niet-drinkwateractiviteiten worden verder afgebouwd en er worden geen nieuwe activiteiten buiten de drinkwatervoorziening meer ontwikkeld.

De hier genoemde zaken hebben een grote impact op WMD. In het jaarverslag vindt u ook nog andere wederwaardigheden over wat er in 2018 is gepresteerd en wat de betekenis daarvan is voor WMD. De resultaten van WMD en de inzet en betrokkenheid van onze medewerkers zorgen ervoor dat wij de uitdagingen voor de toekomst voortvarend en positief tegemoet gaan.

ir. L.J.W. Hendriks

Bestuurder N.V. Waterbedrijf Drenthe

INHOUD

SAMENSTELLING	7
Aandeelhouders, raad van commissarissen, directie en ondernemingsraad	7
BESTUURSVERSLAG	9
Verslag van de bestuurder	9
Voorstel aan de aandeelhouders	15
Verslag van de raad van commissarissen	17
Financiële resultaten	23
Vermogenspositie en financiering	29
Watervoorziening, hoeveelheid en kwaliteit	33
Productie	43
Distributie	49
Klant	55
Mens en organisatie	59
Risicobeheersing, kwaliteit en ICT	67
Financiën en control	71
JAARREKENING	73
Geconsolideerde balans per 31 december 2018	74
Geconsolideerde winst-en-verliesrekening over 2018	75
Geconsolideerd kasstroomoverzicht over 2018	76
Toelichting op de geconsolideerde balans en winst-en-verliesrekening	77
Enkelvoudige balans per 31 december 2018	113
Enkelvoudige winst-en-verliesrekening over 2018	114
Toelichting op de enkelvoudige balans en winst-en-verliesrekening	114
OVERIGE GEGEVENS	118
Statutaire bepaling	118
CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT	119
BIJLAGEN	122

SAMENSTELLING

AANDEELHOUDERS, RAAD VAN COMMISSARISSEN, BESTUUR EN ONDERNEMINGSRAAD

AANDEELHOUDERS

Provincie Drenthe	973
Gemeente Aa & Hunze	64
Gemeente Assen	147
Gemeente Borger-Odoorn	64
Gemeente Coevorden	80
Gemeente Emmen	234
Gemeente Hoogeveen	122
Gemeente Midden-Drenthe	73
Gemeente Noordenveld	72
Gemeente Tynaarlo	45
Gemeente Westerveld	21
Gemeente De Wolden	51

RAAD VAN COMMISSARISSEN

E.H. Elgersma	voorzitter
A.J. Mewe	vice voorzitter
M.B. Visser	voorzitter auditcommissie
R.W. Heutink	lid auditcommissie
L.C. Rietveld	lid

BESTUUR

L.J.W. Hendriks	bestuurder
-----------------	------------

ONDERNEMINGSRAAD

H. Bunk	voorzitter
M. Westenbrink	secretaris
N. van der Moot	vice voorzitter
J. Bolt	lid
R. Hamberg	lid
A.J. van der Velde	lid
A. Galama	lid
G. van der Felz	lid

VERSLAG VAN DE BESTUURDER

ALGEMEEN

Het jaar 2018 is een belangrijk jaar geweest voor WMD. 2018 kenmerkt zich door de warme en zeer droge zomer, waarin WMD goed in staat is gebleken om betrouwbaar en betaalbaar drinkwater aan haar klanten te leveren.

2018 is ook het jaar waarin een nieuwe visie 2019-2023 'Drents Drinkwater, duurzaam goed' is vastgesteld. Deze visie vormt het uitgangspunt voor de keuzes die wij de komende jaren gaan maken in beleid, bij de ontwikkeling van de organisatie en bij de prioritering van vraagstukken. De nieuwe visie is tot stand gebracht samen met het management en medewerkers van WMD en wordt onderbouwd door een uitgebreide omgevingsanalyse.

VISIE WMD

Het vertrouwen in WMD is in 2015 ernstig verstoord geraakt toen bleek dat verplichtingen die zijn aangegaan voor activiteiten in Indonesië grote nadelige gevolgen hadden voor de financiële situatie van het bedrijf. Ondanks het feit dat de financiële risico's intussen zijn weggenomen, is de impact van deze kwestie binnen en buiten de organisatie nog regelmatig merkbaar. Eén van de belangrijkste opgaven voor het bestuur is het herstel van vertrouwen in WMD.

Een tweede grote opgave voor WMD komt voort uit de waarneembare kwaliteitsverslechtering van het grondwater, de grondstof voor het drinkwater. Waar tot op heden eenvoudige zuiveringstechniek volstaat, zijn de komende jaren investeringen in meer geavanceerde technologieën onafwendbaar.

Een derde opgave betreft de implementatie van de nieuwe Drinkwaterwet. Hoewel deze reeds in 2011 van kracht is geworden is de reikwijdte hiervan pas eind 2017 serieus merkbaar geworden. De nationale toezichthouder Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT) controleert de tariefstelling van drinkwaterbedrijven op basis van een steeds strengere normering en bewaakt mogelijke kruissubsidiering van drinkwateractiviteiten met marktgerelateerde activiteiten. De nieuwe Drinkwaterwet en de rol van de nationale toezichthouder ILT hebben consequenties voor de kostendekkendheid en het risicoprofiel van bestaande niet-drinkwateractiviteiten van drinkwaterbedrijven (geen kruissubsidiëring) en voor de financiële kaders met betrekking tot investeringen.

Bestuur en management van WMD zijn zich bewust van deze uitgangspositie voor de verdere ontwikkeling van de organisatie. De nieuwe visie maakt dat we de komende jaren verder kunnen bouwen op basis van een gezamenlijke en gedragen ambitie. Een ambitie die het verleden een passende plek geeft, die richting geeft aan te maken keuzes en inspireert door uitdagende doelstellingen.

Het beleid van WMD is samengevat in de missie:

WMD levert betrouwbaar drinkwater tegen verantwoorde kosten voor iedereen in Drenthe, generatie na generatie.

Deze missie betekent dat:

- WMD zich richt op de kerntaak: het leveren van betrouwbaar, betaalbaar en veilig drinkwater;
- de levering van drinkwater buiten Drenthe alleen aan de orde is wanneer dit bijdraagt aan de betrouwbaarheid en betaalbaarheid voor de Drentse klanten;
- andere (niet-drinkwatergerelateerde) activiteiten worden afgebouwd en er geen nieuwe niet-drinkwateractiviteiten worden ontwikkeld.

De veranderingen ten gevolge van dit beleid worden met respect voor de belangen van klanten en medewerkers in goed overleg en in een redelijk tempo doorgevoerd.

MASTERPLAN INFRASTRUCTUUR WMD 2019-2040

Drinkwaterinfrastructuur is kapitaalintensief en heeft een lange technische en financiële levensduur. Investerings die we nu doen, dienen voor het veiligstellen van de drinkwatervoorziening in de komende decennia. Ter onderbouwing van de investeringskeuzes maakt WMD elke vier à vijf jaar een analyse van de bestaande infrastructuur, van ontwikkelingen die worden verwacht in de komende decennia en van de benodigde maatregelen om op deze ontwikkelingen in te spelen. WMD heeft in 2018 de uitkomsten van deze analyse vastgelegd in het Masterplan Infrastructuur WMD 2019-2040.

In de analyse zijn de volgende maatgevende ontwikkelingen en trends beschreven:

- WMD wordt geconfronteerd met een verslechtering van de kwaliteit van het grondwater van waaruit het drinkwater wordt bereid. Deze verslechtering is toe te schrijven aan verontreinigingen ten gevolge van menselijk handelen. Gedacht moet worden aan het gebruik van bestrijdingsmiddelen en kunstmest vanaf de jaren '60 van de vorige eeuw. Deze stoffen moeten verwijderd worden aangezien ze niet in het drinkwater thuishoren;
- Klanten van WMD stellen hogere kwaliteitseisen aan het drinkwater, vooral op het gebied van hardheid en daarmee samenhangende kalkafzetting;

- De continuïteit van levering wordt belangrijker in geval van de mogelijk langere periodes van droogte ten gevolge van klimaatverandering;
- De veroudering van gebouwen en technische installaties leidt ertoe dat deze de komende jaren niet meer voldoen aan strengere eisen voor bijvoorbeeld beveiliging en arbo. Dit maakt de komende jaren substantiële vervangingsinvesteringen nodig;
- Om verdroging van het Drents-Friese Wold tegen te gaan dient Vitens de winning in Terwisscha met 3 miljoen m³ te verminderen. Door vanaf 2025 drinkwater vanuit Beilen aan Terwisscha te leveren kan WMD dit tekort compenseren. Dit levert voor de Drentse klanten een verbetering van de waterkwaliteit in de omgeving van Beilen en naar verhouding lagere tarieven;
- In de toekomst moet rekening worden gehouden met een toename van de behoefte aan grondwater voor de drinkwatervoorziening. De ontwikkeling van zogenoemde aanvullende strategische voorraden wordt daarom voortgezet.

In het masterplan is, met de bovenstaande ontwikkelingen als uitgangspunt, beschreven hoe de infrastructuur de komende jaren ontwikkeld wordt.

WILDLANDS

WMD en Wildlands zijn in de jaren '90 een samenwerking gestart die voor beide organisaties noodzakelijk was maar ook voor beiden voordelen had. Met de verhuizing van het toenmalige Dierenpark Emmen naar de Noordbargeres, het grondwaterbeschermingsgebied van WMD, was WMD verzekerd van een duurzame en gecontroleerde bescherming van de drinkwaterwinning op productiestation Noordbargeres. Dit productiestation levert ruim 12% van het drinkwater in Drenthe. In de periode daarna is de samenwerking verder verbreed. WMD bouwde een geavanceerde waterzuivering voor de dierenverblijven om zo drinkwater te besparen en ook investeerde WMD in een duurzame energie-oplossing voor Wildlands en het Atlas theater. Met Wildlands werden overeenkomsten gesloten voor de vergoeding van de gemaakte kosten. In 2018 heeft WMD besloten om zich volledig te richten op de kerntaak, het leveren van drinkwater, en daarmee ook de activiteiten met Wildlands te beëindigen. De uitvoering hiervan is echter in een stroomversnelling gekomen toen bleek dat de bezoekersaantallen van Wildlands in 2018 ver achter liepen bij de prognose. Deze precaire positie van Wildlands heeft zaken nog verder versneld. WMD heeft ervoor gekozen om de verbondenheid van WMD met Wildlands te beëindigen en tevens de voorwaarden te scheppen om het park te continueren op het grondwaterbeschermingsgebied van WMD-productiestation Noordbargeres. Dankzij de bereidheid van twee aandeelhouders (welke nog dient te worden geformaliseerd) om een achtergestelde lening te verstrekken aan WMD, kan WMD de afgesproken tariefontwikkeling handhaven en het vastgestelde meerjaren-investeringsprogramma uitvoeren. De definitieve afwikkeling en besluitvorming rond Wildlands zal in 2019 gaan plaatsvinden. De afwaardering van de activa is in de jaarrekening van 2018 verwerkt.

VERANTWOORDING ACTIVITEITEN INDONESIË

Afbouw deelnemingen

Het hoofdstuk over Indonesië nadert zijn ontknoping. Van de 21 actieve vennootschappen zijn inmiddels 17 overgedragen of geliquideerd. WMD heeft ervoor gekozen de betrokkenheid in Indonesië zorgvuldig en met respect voor de belangen van Indonesische werknemers van WMD af te wikkelen. Eind 2017 was de verwachting dat een en ander in 2018 zou kunnen worden afgerond. De opgave om ook het laboratorium te verkopen heeft door verschillen in cultuur en wetgeving meer inspanning gekost dan voorzien. Al met al is er voldoende voortgang geboekt om in 2019 de vier nog resterende Indonesische entiteiten (PT Air Manado, Remu Sorong, Dream Sukses Airindo en PT WLN) af te wikkelen. Vervolgens kan dan ook definitief -en geheel in lijn met de visie van WMD- een punt worden gezet achter de samenwerking van WMD met lokale Indonesische waterbedrijven en het laboratorium aldaar.

Aansprakelijkheidstraject voormalig bestuurder

Begin 2016 heeft de toenmalige raad van commissarissen van WMD een onderzoek gelast naar de informatievoorziening tussen bestuur, accountant en raad van commissarissen over een kritisch rapport van het Ministerie van Buitenlandse Zaken betreffende de Indonesische activiteiten van WMD. Dit onderzoek heeft geleid tot een aanvullend onderzoek om meer in detail en terugkijkend naar de periode 2004-2016 te kunnen duiden hoe de besluitvorming in de raad van commissarissen en de vergadering van aandeelhouders over de Indonesiëactiviteiten tot stand is gekomen.

Gezamenlijk met de aandeelhouders is halverwege 2018 gekozen om te starten met het houden van een voorlopig getuigenverhoor waarbij de belangrijkste getuigen over de meest relevante periode onder ede door de rechter zullen worden gehoord. De fase van hoor en wederhoor krijgt hiermee een formeel karakter en maakt een zorgvuldige besluitvorming voor het vervolg mogelijk. Zodra het voorlopig getuigenverhoor is afgerond zal worden gezien of het wenselijk en haalbaar is om een verhaalsprocedure te starten. Naar verwachting wordt in het tweede kwartaal 2019 een start gemaakt met het horen van de getuigen.

BESTUURSVERKLARING

De bestuurder van WMD verklaart naar beste weten:

- Dat de jaarrekening 2018 een getrouw beeld geeft van de activa, de passiva, de financiële positie per 31 december 2018 en het resultaat over 2018 van WMD en de in de consolidatie opgenomen ondernemingen.
- Dat het jaarverslag een getrouw beeld geeft van de toestand op de balansdatum per 31 december 2018 en de gang van zaken gedurende het boekjaar bij WMD.
- Dat in het jaarverslag de wezenlijke risico's zijn beschreven waarmee WMD wordt geconfronteerd.

VOORSTEL AAN DE AANDEELHOUDERS

Hierbij bieden wij u het door het bestuur opgemaakte jaarverslag 2018 van N.V. Waterbedrijf Drenthe aan met daarin opgenomen de jaarrekening over 2018 conform artikel 29 van de Statuten N.V. Waterbedrijf Drenthe.

Het jaarverslag is met het bestuur besproken in een vergadering van de raad van commissarissen, waarbij ook de accountant aanwezig was.

De enkelvoudige en geconsolideerde winst-en-verliesrekening over 2018 sluit met een negatief saldo van € 10.519.000. Voorgesteld wordt het resultaat aan de overige reserve te onttrekken.

De algemene vergadering van aandeelhouders wordt verzocht:

- Te besluiten tot het vaststellen van de jaarrekening 2018 van N.V. Waterbedrijf Drenthe.
- Kwijting en decharge te verlenen over het jaar 2018 aan de huidige bestuurder van N.V. Waterbedrijf Drenthe voor de door hem verrichte werkzaamheden en het door hem gevoerde beleid voor zover dat beleid uit de vastgestelde jaarrekening van N.V. Waterbedrijf Drenthe blijkt of dat beleid aan de algemene vergadering van N.V. Waterbedrijf Drenthe bekend is gemaakt.
- Kwijting en decharge te verlenen voor het jaar 2018 aan de huidige commissarissen van N.V. Waterbedrijf Drenthe voor de door de betreffende commissarissen verrichte werkzaamheden en het door hen gehouden toezicht voor zover dat toezicht uit de vastgestelde jaarrekening van N.V. Waterbedrijf Drenthe blijkt of dat toezicht aan de algemene vergadering van N.V. Waterbedrijf Drenthe bekend is gemaakt.

Assen, 18 april 2019

VERSLAG VAN DE RAAD VAN COMMISSARISSEN

INLEIDING

De raad van commissarissen (RvC) houdt toezicht op en geeft gevraagd en ongevraagd advies aan het bestuur over de doelstellingen van de vennootschap. De RvC treedt tevens op als werkgever van de bestuurder en onderhoudt contacten met interne en externe stakeholders.

In dit verslag legt de RvC verantwoording af over de wijze waarop invulling is gegeven aan de uitvoering van de taken en bevoegdheden in 2018. Met ingang van 1 september 2017 heeft een wisseling van de voltallige raad plaatsgevonden. Het jaar 2018 was voor de huidige RvC het eerste volledige jaar waarover kan worden gerapporteerd.

2018 is een belangrijk jaar geweest voor WMD. In 2018 heeft WMD, ook tijdens de warme en zeer droge zomer, betrouwbaar en betaalbaar drinkwater geleverd met een goede service aan haar klanten. Het is ook het jaar waarin een heldere en duidelijke visie is neergezet voor de toekomst van WMD. De nieuwe visie is tot stand gekomen in het zogenaamde Regenboogtraject. Met dit traject, waarin gezamenlijk is opgetrokken met alle medewerkers en relevante externe partijen, is uiting gegeven aan de frisse blik voor de toekomst. Samenwerken aan het vormgeven en opstellen van de nieuwe visie heeft veel nieuwe energie opgeleverd.

Als onderdeel van de nieuwe visie is een Masterplan opgesteld waarin is uitgewerkt wat WMD gaat doen aan de huidige en de nieuw te bouwen infrastructuur om ook in de toekomst constant drinkwater van goede kwaliteit te kunnen blijven leveren. Vanuit zijn advies- en toezichtrol is de RvC betrokken geweest bij de totstandkoming van de nieuwe visie en het masterplan. Deze nieuwe visie is tot stand gekomen in een proces waarin alle medewerkers betrokken zijn geweest en hun inbreng hebben kunnen geven. De RvC is aanwezig geweest tijdens de medewerkersbijeenkomsten en heeft daar de inbreng en reacties van medewerkers meegekregen. Daarnaast is de RvC uitgenodigd voor een strategische sessie met de directie en het MT om de onderbouwing van de strategische keuzes met elkaar te bespreken. Tevens heeft de RvC kennisgenomen van de heldere en goed onderbouwde keuze om de primaire taak, het leveren van betrouwbaar drinkwater, leidend te laten zijn voor het bedrijfsbeleid. De RvC heeft de nieuwe visie en het masterplan van WMD goedgekeurd. De RvC realiseert zich dat de hiermee gepaard gaande (des)investeringen en consequenties voor de tarieven noodzakelijk zijn en daarmee acceptabel voor de klanten en voor de continuïteit van de onderneming.

De afwikkeling van enkele keuzes die in het verleden zijn gemaakt vergt nog de nodige tijd en

inspanningen. De afstoting van de Indonesische vennootschappen blijkt een langdurig en taai proces te zijn. Het lijkt erop dat in 2019 deze zaken definitief kunnen worden afgerond. Daarnaast zal de herstructurering inzake de eigendomsverhouding en de dienstverlening aan Wildlands in 2019 zijn verdere beslag moeten krijgen. We zien dat deze kwestie in goed overleg wordt opgepakt en dat alle betrokkenen zich maximaal inzetten om ook deze niet-drinkwater gerelateerde activiteiten zorgvuldig en met inachtneming van de belangen van alle betrokkenen af te wikkelen.

SAMENSTELLING RAAD VAN COMMISSARISSEN

De Wet Bestuur en Toezicht, die sinds 2013 van kracht is, geeft als doelstelling dat minimaal 30% van de zetels wordt bezet door mannen en minimaal 30% door vrouwen. De RvC voldoet hieraan. De samenstelling van de RvC voldoet tevens aan het onafhankelijkheidsvereiste zoals geformuleerd in artikel 1.1.5 van het Reglement Raad van Commissarissen.

De RvC van N.V. Waterbedrijf Drenthe bestaat uit:

Mevrouw mr. E.H. Elgersma (26 juni 1962), voorzitter RvC, lid Remuneratiecommissie

Ervaren toezichthouder (zowel lid als voorzitter), bestuurder, advocaat en curator. Strategisch adviseur en projectleider op het gebied van duurzaamheid in de gebouwde omgeving. Betrokken bij lokaal openbaar bestuur in Overijssel. Relevante nevenfuncties: voorzitter van de RvC van de woningstichting Beter Wonen te Almelo; voorzitter van de RvC van woningstichting Weststellingwerf te Wollega; secretaris bestuur Steenwijkerlandse Uitdaging, lid bezwaar en adviescommissie Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN).

De heer drs. A.J. Mewe (20 november 1949), vicevoorzitter RvC; voorzitter Remuneratiecommissie

Ruime ervaring als toezichthouder in publieke sector. Kennis van en ervaring binnen het openbaar bestuur. Als oud-gemeentesecretaris van Emmen, bekend met de bestuurscultuur en de (bestuurlijke) verhoudingen binnen de provincie Drenthe. Uiteenlopende ervaring als (eind-) verantwoordelijk (algemeen) directeur en vertrouwd met organisatieontwikkeling. Eigenaar AM Interim, voor interim-management en advies. Nevenfuncties: voorzitter raad van toezicht Jeugdbescherming Noord en Veilig Thuis Groningen.

Mevrouw M.B. Visser RA (15 december 1961), voorzitter Auditcommissie, contactpersoon OR

Opgeleid en gevormd als accountant in de controle- en adviespraktijk. Naast de accountantspraktijk ook de functie van secretaris van de ondernemingsraad vervuld. Op dit moment werkzaam als senior-controller bij Hogeschool Windesheim. Zeer ervaren toezichthouder in uiteenlopende organisaties binnen de publieke sector. Relevante nevenfuncties: Lid raad van toezicht Entrea Lindenhout groep, lid raad van toezicht Stichting HilverZorg, lid raad van toezicht Zonnehuisgroep IJssel-Vecht en lid raad van toezicht Stichting Thuiszorg Het Friese Land.

De heer drs. R.W. Heutink (8 juni 1956), lid Auditcommissie

Brede management- en onderzoekservaring in (internationaal) bedrijfsleven. In 2014 gestopt als (statutair) directeur van Ipsos Nederland. Ruime ervaring in marketing, onderzoek en commercie. In 2016 gestart met diverse toezichthoudende functies in cultuur en onderwijs. Lid raad van toezicht Open Schoolgemeenschap Bijlmer, voorzitter raad van toezicht Stichting Texels Museum.

De heer prof. dr. ir. L.C. Rietveld (3 september 1961)

Hoogleraar Drinking Water and Urban Water Technology, verbonden aan de Technische Universiteit Delft. Gerenommeerd hoogleraar met een inhoudelijke oriëntatie op de integratie en innovatie van de drinkwatervoorziening in Nederland en daarbuiten. Ruime management- en advieservaring, onder andere als lid van de Visitatiecommissie Bestuursakkoord Water. Verder is de heer Rietveld onbezoldigd bestuurslid van Elemental Water Foundation, Lamminga Fonds en Stichting International Water Conferences.

INVULLING TOEZICHT

De RvC heeft in 2018 zeven keer vergaderd in aanwezigheid van de bestuurder. Tevens zijn diverse (productie)locaties bezocht. Tijdens de vergaderingen en in de tussentijdse contacten met de bestuurder is gesproken over de nieuwe visie van WMD, de focus op de kernactiviteiten, de verdere afbouw van de activiteiten in Indonesië en de verdere afbouw van de niet-drinkwatergerelateerde activiteiten.

In het verslagjaar 2018 is verder onder meer aandacht besteed aan de volgende onderwerpen:

- Jaarverslag en jaarrekening 2017
- Visiedocument 2019-2023
- Masterplan Infrastructuur 2019-2040
- Aanbesteding nieuwe accountant
- Nieuwbouw productiestation Beilen en engros levering aan Vitens
- Afbouw activiteiten Indonesië
- Acties van de bonden voor een nieuwe cao in de watersector
- Aansprakelijkheidstraject inzake de projecten in Indonesië
- Bezoldiging leden RvC
- Aandeelhoudersvergaderingen NieuWater B.V. en WLN B.V.
- Verkoop van onroerend goed
- Financieel Plan 2019
- Tarieven en tarievenregeling 2019
- Wildlands
- Zelfevaluatie RvC

Bij twee overlegvergaderingen tussen de bestuurder en de ondernemingsraad (op 12 april en 20 november 2018) waarin de algemene gang van zaken van de onderneming is besproken (artikel 24 WOR) is een vertegenwoordiger van de raad aanwezig geweest. Het jaarverslag en de jaarrekening 2017, het Regenboogtraject en de afstoting van de niet-drinkwateractiviteiten zijn hierbij onder andere aan de orde geweest. Ook heeft één keer informeel overleg tussen de raad en het managementteam plaatsgevonden, op 7 juni 2018.

COMMISSIES

De RvC heeft de volgende twee permanente commissies: de remuneratiecommissie en de auditcommissie. Deze commissies bereiden ieder binnen hun eigen taakgebied de besluitvorming van de RvC op dat gebied voor en adviseren de raad. In de vergaderingen van de commissies vindt een verdieping van de onderwerpen plaats. De belangrijkste overwegingen en bevindingen van beide commissies worden daarna teruggekoppeld in de vergaderingen van de RvC waarmee zorgvuldige besluitvorming mogelijk is.

Auditcommissie

De Auditcommissie bestaat uit mevrouw M.B. Visser (voorzitter) en de heer R.W. Heutink. De Auditcommissie adviseert de raad bij de uitvoering van zijn taak tot het houden van toezicht op de interne risicobeheer- en controlesystemen alsmede de jaarverslaglegging en de begroting. Voor de werkzaamheden van de commissie is een reglement opgesteld.

De commissie is in het verslagjaar drie keer bijeengekomen, waarvan één vergadering in het bijzijn van de accountant. Daarnaast werden in de Auditcommissie onder andere het Financieel Plan 2019, het Masterplan Infrastructuur 2019- 2040, de investeringen voor de nieuwbouw van productiestation Beilen in het kader van de engros levering aan Vitens en de drinkwatertarieven 2019 behandeld. Ook is uitvoerig stilgestaan bij de situatie rondom Wildlands en het hierover opgestelde 'position paper'.

Remuneratiecommissie

De Remuneratiecommissie bestaat uit de heer A.J. Mewe (voorzitter) en mevrouw E.H. Elgersma. De commissie is in 2018 drie keer bijeengekomen. Tijdens deze vergaderingen zijn onder andere de volgende onderwerpen aan de orde gekomen: de governance van WMD, het reglement van de Remuneratiecommissie, de honorering van de commissarissen in relatie tot de gedane toezeggingen bij aanstelling, de aanpassing van de regeling melding misstand en het protocol van de vertrouwenspersonen binnen het waterbedrijf. De RvC heeft in oktober 2018 zijn eigen functioneren geëvalueerd met behulp van een externe partij. Met de bestuurder zijn prestatieafspraken gemaakt en heeft een voortgangs- en evaluatiegesprek plaatsgevonden.

Tot slot

De RvC spreekt waardering uit voor de inzet, toewijding en expertise van de bestuurder, het management en van alle medewerkers; deze zijn van grote betekenis voor de bedrijfsvoering en de behaalde resultaten over 2018. Wij zien met veel interesse en vertrouwen de toekomst van de vennootschap tegemoet.

Assen, 18 april 2019

De raad van commissarissen

FINANCIËLE RESULTATEN

Het financieel resultaat over 2018 is zonder de effecten van Wildlands (zie hieronder in separate paragraaf) in lijn met de verwachting gedurende het boekjaar. Door de hete zomer van 2018 is het verbruik van water in 2018 toegenomen met ongeveer 1 miljoen m³. Echter door de prijsverlaging naar aanleiding van de WACC-overschrijding in 2016 is de netto omzet van drinkwater toch licht gedaald. De omzet op de andere activiteiten is gestegen. De cijfers over 2017 zijn voor sommige onderdelen anders geclassificeerd en sluiten aan bij de verantwoording over 2018, waardoor deze op een juiste wijze vergeleken kunnen worden.

WMD heeft in 2018 een bewuste keuze gemaakt om medevennoot in VOF Anloo uitgekocht waardoor WMD nu voor 100% eigenaar is van de bottelarij en de bottelarij volledig in de consolidatie is betrokken. PT Waterlaboratory Nusantara Indonesia (PT WLN) is in 2018 niet meer in de consolidatie betrokken omdat zij niet langer als groepsmaatschappij classificeert.

WILDLANDS

In de loop van 2018 is duidelijk geworden dat Wildlands grote moeite heeft aan haar financiële verplichtingen te voldoen door achterblijvende bezoekersaantallen.

WMD heeft vanaf 2002 geïnvesteerd in een waterzuiveringsinstallatie en een aangrenzende tentoonstellingsruimte ten behoeve van Wildlands in de gemeente Emmen. Er is door WMD in dit kader een dienstverleningsovereenkomst voor de zuivering van water en een financiële leaseovereenkomst voor het tentoonstellingsgebouw afgesloten met Wildlands. Ook worden de gronden verpacht aan Wildlands en verzorgt WMD de levering van warmte, koude en energie. Deze diensten worden verzorgd door de dochtermaatschappijen WMD Industriewater B.V., WMD Participaties B.V. en WMD Water & Energie B.V..

De directie van Wildlands heeft WMD in 2018 verzocht te onderzoeken of WMD kan zorgen voor een structurele kostenreductie, om daarmee een doorstart mogelijk te maken. WMD werkt mee aan een oplossing voor Wildlands door:

- De overdracht van het, aan Wildlands verhuurde, tentoonstellingsgebouw aan de gemeente Emmen.
- Een gefaseerde overdracht van de technische installaties van de waterzuivering en de energie-infrastructuur aan Wildlands.
- WMD zal de erfpachtcanon verlagen, onder voorwaarde dat Wildlands zorg zal blijven dragen voor het borgen van de kwaliteit van het grondwater.

De oplossing leidt tot bijzondere waardeverminderingen van de betreffende activa. De afwaardering wordt via de resultatenrekening ten laste van het eigen vermogen van WMD gebracht. Ook andere opties zijn onderzocht. Echter is gebleken dat elk alternatief zou leiden tot een minstens even groot, of groter boekverlies. Om de financiële positie van WMD in stand te houden verstrekken de provincie en de gemeente Emmen in 2019 achtergestelde leningen. Voor 2018 geldt dat als gevolg van de bijzondere waardeverminderingen WMD niet kan voldoen aan haar bankconvenanten. De banken hebben aangegeven geen consequenties te verbinden aan het niet voldoen aan deze voorwaarden in 2018. Hiertoe zijn door de banken waivers verstrekt.

Het verlies van totaal € 11,7 miljoen, dat volgt uit de afwaardering van de activa is als volgt verwerkt in 2018:

- afwaardering financial lease tentoonstellingsgebouw in WMD Participaties B.V. van € 4,9 miljoen;
- afwaardering gebouwen in WMD Industriewater B.V. van € 2,6 miljoen;
- afwaardering machines en installaties in WMD Industriewater B.V. van € 2,1 miljoen;
- afwaardering machines en installaties in WMD Water & Energie B.V. van € 2,1 miljoen.

De afwaardering van € 4,9 miljoen op de financiële leaseovereenkomst met betrekking tot het tentoonstellingsgebouw is als separate post verantwoord in de winst- en verliesrekening onder de financiële baten en lasten.

De afwaardering van € 6,8 miljoen op de overige activa is als separate post verantwoord in de winst- en verliesrekening onder bedrijfslasten.

Door deze afwaarderingen hebben de drie dochtermaatschappijen in 2018 een negatief eigen vermogen van in totaal € 9,6 miljoen. Door dit negatieve eigen vermogen zullen deze vennootschappen niet in staat zijn hun schuld aan WMD Drinkwater (volledig) te voldoen. WMD Drinkwater heeft derhalve de vorderingen op haar zustermaatschappijen in 2018 afgewaardeerd met het bedrag van het negatieve eigen vermogen. De afwaardering wordt in WMD Drinkwater verantwoord onder overige bedrijfskosten. Geconsolideerd is de schuld/vordering en afwaardering geëlimineerd, maar blijft uiteraard de waardevermindering van de aan Wildlands gerelateerde activa in stand.

De bijzondere posten met betrekking tot Wildlands worden in onderstaande tabel separaat getoond.

VERGELIJKING GECONSOLIDEERDE RESULTATEN 2018 MET 2017

Bij de beoordeling van de operationele resultaten 2018 en de vergelijking met de resultaten 2017 dienen de volgende aspecten te worden betrokken:

- PT WLN is in 2018 niet langer betrokken in de consolidatie.
- In 2017 heeft een schattingswijziging van de afschrijvingstermijn van leidingen plaatsgevonden waardoor in 2017 een extra inhaalafschrijving is verantwoord van circa € 1 miljoen.
- Onder de overige bedrijfsopbrengsten 2017 is een bedrag van € 0,9 miljoen meegenomen aan diverse boekwinsten bij verkopen activa. In 2018 was dit € 0,2 miljoen. Tevens is een bedrag van € 0,3 miljoen verantwoord als overige opbrengst verkoop Golfbaan in 2018.
- De uitzendkrachten WMD Drinkwater, onderdeel van uitbesteed werk en andere externe kosten, stijgen met € 0,8 miljoen. Er is extra personeel ingehuurd voor vacatures die nog niet en/of later zijn ingevuld, invoering van en werken met het nieuwe business applicatie Mecoms bij afdeling Klant, ondersteuning afdeling Control, ondersteuning receptie, personeelsfunctionaris, vervanging wegens ziekte interim teamleider Distributie, tijdelijk twee extra meterverwisselaars en als capaciteitsvergroting voor project inrichting/ procesautomatisering.
- De kosten voor onderzoek waterkwaliteit, onderdeel van uitbesteed werk en andere externe kosten, stijgt in 2018 met € 0,2 miljoen. Ook de kosten voor onderhoud aan terreinen, gebouwen, machines en installaties is in 2018 gestegen.
- De advieskosten, onderdeel van de overige bedrijfskosten, zijn in 2018 met € 0,9 miljoen gestegen ten opzichte van 2017. Dit wordt veroorzaakt door onder andere het strategieproject € 0,35 miljoen, € 0,14 miljoen meer kosten ten behoeve van afwikkeling Indonesië dan in 2017 (totaal 2018 € 0,9 miljoen), kosten ten behoeve van het masterplan € 0,16 miljoen en kosten ten behoeve van ondersteuning bij Wildlands oplossing € 0,06 miljoen.
- De overige bedrijfskosten zijn, ondanks de hierboven gemelde stijging van de advieskosten, in totaal gedaald met € 1,0 miljoen. De daling wordt veroorzaakt door het niet meer consolideren in 2018 van PT WLN (€ 0,9 miljoen), de correctie in 2017 over 2016 van de deelnemingswaarde van PT WLN (€ 0,3 miljoen) en de genomen voorziening in 2017 m.b.t. de deelnemingswaarde PT WLN (€ 0,6 miljoen).
- De bijzondere posten met betrekking tot Wildlands, zoals hiervoor onder de paragraaf Wildlands beschreven, worden in onderstaande tabel separaat getoond.

RESULTAATVERGELIJKING

(bedragen in duizenden euro's)

	Geconsolideerd			Waarvan drinkwater			Overige activiteiten		
	2018	2017	Vershil	2018	2017	Vershil	2018	2017	Vershil
Opbrengsten									
Netto omzet	35.929	36.924	-995	32.404	32.673	-269	3.525	4.251	-726
Overige bedrijfs-opbrengsten	4.848	5.987	-1.139	3.825	3.554	271	1.023	2.433	-1.410
	40.777	42.911	-2.134	36.229	36.227	2	4.548	6.684	-2.136
Bedrijfslasten									
Grond en hulpstoffen	2.986	3.013	-27	1.962	1.895	67	1.024	1.118	-94
Uitbesteed werk en andere externe kosten	8.139	6.163	1.976	7.491	6.484	1.007	648	-321	969
Personeelskosten	9.597	10.345	-748	9.023	9.140	-117	574	1.205	-631
Afschrijvingen	8.679	9.738	-1.059	7.745	8.789	-1.044	934	949	-15
Grondwater-belasting	405	391	14	405	391	14	0	0	0
Overige bedrijfskosten	8.354	9.361	-1.007	6.643	4.655	1.988	1.711	4.706	-2.995
	38.160	39.011	-851	33.269	31.354	1.915	4.891	7.657	-2.766
Bedrijfsresultaat	2.617	3.900	-1.283	2.960	4.873	-1.913	-343	-973	630
Financiële baten en lasten									
Rentebaten	414	445	-31	455	459	-4	-41	-14	-27
Rentelasten	2.633	2.830	-197	2.349	2.486	-137	284	344	-60
Mutatie waarde- ring derivaten	197	317	-120	150	239	-89	47	78	-31
	-2.022	-2.068	46	-1.744	-1.788	44	-278	-280	2
Bedrijfsresultaat voor belastingen	595	1.832	-1.237	1.216	3.085	-1.869	-621	-1.253	632
Winstbelastingen	0	43	-43	0	0	0	0	43	-43
Resultaat deelnemingen	600	650	-50	104	200	-96	496	450	46
	600	693	-93	104	200	-96	496	493	3
Resultaat na belastingen	1.195	2.525	-1.330	1.320	3.285	-1.965	-125	-760	635
Minderheids-belang van derden	0	-12	12	0	0	0	0	-12	12
Netto operationeel resultaat	1.195	2.537	-1.342	1.320	3.285	-1.965	-125	-748	623

Bijzondere posten									
Overige waarde- veranderingen van materiële vaste activa	6.790	0	6.790	0	0	0	6.790	0	6.790
Waardeveran- deringen van vorderingen die tot de vaste activa behoren	4.924	0	4.924	0	0	0	4.924	0	4.924
Overige bedrijfskosten	0	0	0	9.546	0	9.546	-9.546	0	-9.546
Bijzonder resultaat	-11.714	0	-11.714	-9.546	0	-9.546	-2.168	0	-2.168
Totaal netto resultaat	-10.519	2.537	-13.056	-8.226	3.285	-11.511	-2.293	-748	-1.545

VERMOGENSPOSITIE EN FINANCIERING

VERMOGENSPOSITIE

De beschikbare en vastgelegde middelen zijn, geconsolideerd beschouwd, als volgt te specificeren (bedragen in duizenden euro's):

	31 december 2018	31 december 2017
Op lange termijn beschikbaar		
Eigen vermogen (inclusief aandeel derden)	34.225	44.771
Voorzieningen	166	795
Langlopende schulden (inclusief kortlopend deel)	106.151	103.528
	140.542	149.094
Op lange termijn vastgelegd		
Materiële vaste activa	150.141	154.527
Financiële vaste activa	3.839	9.554
	153.980	164.081
Saldo lange termijn	-13.438	-14.987
Beschikbaar op korte termijn		
Kortlopende schulden	10.918	10.634
Vastgelegd op korte termijn		
Voorraden	1.191	1.263
Vorderingen	7.585	6.803
	8.776	8.066
	2.142	2.568
Totaal saldo	-11.296	-12.419
Beschikbare financieringen op korte termijn:		
Rekening courant krediet	15.000	15.000
Kasgeldleningen	0	5.000
	15.000	20.000
Beschikbare liquide middelen	3.704	7.581

WMD factureert twee keer per jaar de watergelden aan de kleinverbruikers. In januari wordt de eindafrekening over het voorgaande jaar alsmede een voorschot voor het eerste half jaar in rekening gebracht en in juli wordt een tweede voorschot voor de rest van het jaar gefactureerd. Om deze reden worden eind juni en eind december van ieder jaar de minimumposities qua liquiditeit bereikt en wordt er gebruik gemaakt van de rekening-courant faciliteit bij Rabobank. Zoals zichtbaar in bovenstaand overzicht had WMD ultimo 2018 nog € 3,7 miljoen ongebruikt uit de rekening-courant faciliteit (2017: € 7,6 miljoen) en is de faciliteit gedaald met € 5 miljoen door het aflossen van de kasgeldlening.

De solvabiliteit per 31 december 2018 bedraagt geconsolideerd 20,6% (2017: 25,6%). Op basis van de enkelvoudige balans WMD Drinkwater B.V. komt deze uit op 23,2% voor 2018 (2017: 27,5%).

FINANCIERING EN INVESTERINGEN

In eerdere jaren is in verband met de noodzaak tot herstel van de solvabiliteit het investeringsniveau teruggebracht tot het niveau van de vrije cashflow. In 2018 is echter geconstateerd dat de kwaliteit van het grondwater waarneembaar verslechtert. Waar tot op heden eenvoudige zuiveringstechnieken volstaan, zijn de komende jaren investeringen in meer geavanceerde technologieën onafwendbaar. Tevens is de drinkwaterinfrastructuur van WMD niet meer goed genoeg voor de komende 20 jaar. De nodige toekomstige investeringen zullen aankomende jaren onder andere leiden tot verhoging van de totale behoefte aan langlopende leningen. De verwachting is dat de leningenportefeuille van WMD zal stijgen van € 105 miljoen in 2018 naar circa € 150 miljoen in 2025. In die jaren zal er circa € 50 miljoen geïnvesteerd worden in de productiestations. Het merendeel van de financieringen betreft leningen met een looptijd van 10 jaar.

In verband met de waardevermindering van de activa Wildlands heeft WMD een toezegging van de gemeente Emmen en de provincie Drenthe om in 2019 een achtergestelde lening te ontvangen van gezamenlijk € 8,5 miljoen. Door de voorwaarden verbonden aan deze leningen tellen deze mee in de berekening van het garantievermogen en zal hierdoor de solvabiliteit in 2019 weer op het niveau uitkomen dat is afgesproken met de banken.

WATERVERVOORZIENING, HOEEVEELHEID EN KWALITEIT VAN HET GELEVERDE DRINKWATER

ONTWIKKELINGEN OP EN BIJZONDERHEDEN TEN AANZIEN VAN DE DRINKWATERVERVOORZIENING IN DRENTHE

Masterplan

Drinkwaterzuiveringen en leidingen gaan vele tientallen jaren mee. Dat betekent dat alles wat nu gebouwd en aangelegd wordt, ook over 20 tot 50 jaar nog goed moet werken. Het is daarom van belang om inzicht te hebben in de ontwikkelingen die op ons af komen. Iedere vier jaar brengt WMD de ontwikkelingen in haar voorzieningsgebied in kaart in de vorm van een masterplan. Op basis van die ontwikkelingen worden de plannen waar nodig aangepast. In 2018 is een nieuw masterplan opgesteld. Ten opzichte van het verleden is duidelijk sprake van een trendbreuk. Het is noodzakelijk om rekening te houden met hogere investeringen dan waar de afgelopen jaren op werd gerekend. Daar zijn meerdere redenen voor:

1. De kwaliteit van het grondwater wordt bedreigd. Deze verontreinigingen betreffen waarden in het ruwe grondwater. Dit is water dat pas na behandeling en zuivering aan het waterleidingnet wordt geleverd, waarbij het drinkwater altijd voldoet aan strenge normen van de Drinkwaterwet. Op verschillende plaatsen komen gewasbeschermingsmiddelen en incidenteel ook chemische stoffen van industriële oorsprong richting de drinkwaterbronnen. Om de veiligheid van het drinkwater te waarborgen en daarmee ook het consumentenvertrouwen te behouden, is het noodzakelijk om de komende jaren op meerdere locaties de zuiveringen uit te breiden met processen die dergelijke 'organische microverontreinigingen' verwijderen.
2. Consumenten hechten steeds meer waarde aan zacht water. Ondanks dat WMD in heel Drenthe relatief zacht water levert, kunnen consumenten nog hinder van kalk ervaren. Om op deze klantwens in te spelen zal de komende jaren op verscheidene locaties de hardheid van het water worden verlaagd.
3. Het belang van een ongestoorde waterlevering neemt verder toe. Consumenten hebben groot vertrouwen in de ongestoorde levering van drinkwater. Als er door een storing even geen water is, dan heeft dat meteen veel impact. Om het risico op verstoring van de waterlevering verder te verminderen, wordt de vervanging van verouderde delen van het leidingnet voortgezet en worden maatregelen bij de zuiveringen genomen waardoor het risico dat een storing leidt tot onderbreking van de waterlevering, kleiner wordt.

4. Tot slot is het van belang om op te merken dat de afgelopen decennia terughoudend is omgegaan met herinvesteringen op de productielocaties van WMD. Reden hiervoor is het verminderde drinkwatergebruik gedurende de laatste twintig jaar waardoor de capaciteit van de productiestations voldoende was. De onderhoudskosten nemen echter langzaam toe. Ook blijkt dat de productielocaties steeds minder eenvoudig in lijn kunnen worden gebracht met de nieuwe wet- en regelgeving op het gebied van veiligheid, automatisering en arbo. In het masterplan is deze ontwikkeling onderkend en is uitgegaan van een successievelijke vervanging of renovatie van de bestaande productie- en winlocaties. Voor de distributieleidingen (AC- en gietijzer) was een dergelijk vervangingsprogramma al voorzien.

Op basis van het masterplan is een investeringsprogramma gemaakt voor de komende jaren. De genoemde ontwikkelingen leiden tot een toename van het gemiddelde jaarlijkse investeringsbedrag van ongeveer € 10 miljoen naar ongeveer € 18 miljoen voor de komende 10 jaren. Dit heeft zijn weerslag op de tariefontwikkeling van WMD die uitgaat van een toename van jaarlijks tussen de 4% en 5% (excl. overheidsbelastingen) voor de komende 5 jaar.

Levering drinkwater aan Friesland

Met Vitens is overeenstemming bereikt over de uitbreiding van de engros waterlevering. Naast de al bestaande levering vanuit Ruinerwold naar Vitens Overijssel wordt met ingang van 2022 vanuit productiestation Beilen naar de locatie Terwisscha ongeveer 2 miljoen m³ drinkwater geleverd. Vanaf 2028 wordt dit 3 miljoen m³. Vitens kan hierdoor de vermindering van haar winning op locatie Terwisscha compenseren. Deze vermindering in Terwisscha moet gaan bijgedragen aan de natuurontwikkeling in het Drents-Friese Wold.

Voor WMD is de levering aan Friesland om meerdere redenen interessant. Naast de natuurontwikkeling van het Drents-Friese Wold, wordt versneld aan de klanten in Beilen en omgeving zachter water geleverd. De koppelingen van de productielocaties Assen, Hoogeveen en Terwisscha die door de levering ontstaan, zorgen voor een belangrijke verbetering van de robuustheid van de waterlevering. Bovendien resulteert de levering aan Vitens in een positief financieel resultaat wat positief uitwerkt voor de tariefontwikkeling voor de Drentse klanten vanaf 2022. Voor de levering aan Vitens wordt de komende jaren:

- een nieuwe zuivering gebouwd in Beilen;
- een koppeling tussen de locaties Beilen en Hoogeveen gerealiseerd;
- de locatie Hoogeveen uitgebreid.

Droogte!

De zomer 2018 was uitzonderlijk aangezien het een lange periode warm en droog is geweest. Ook in Drenthe is in deze periode veel drinkwater gebruikt. WMD heeft weinig problemen ondervonden om aan de watervraag te kunnen voldoen. Er was voldoende water beschikbaar. Op piekmomenten van de dag, vooral tussen 18.00 en 22.00

uur, was de druk op een aantal plaatsen in de provincie wel merkbaar lager dan gewoonlijk. WMD heeft consumenten via de lokale media opgeroepen om het watergebruik in deze periode te beperken. De dag waarop het meeste drinkwater is gebruikt was 26 juli. Deze hoeveelheid viel mee; tijdens eerdere warme periodes in bijvoorbeeld 2010 zijn er dagen met een hoger drinkwaterverbruik gemeten. Doordat de warme en droge periode zo lang heeft geduurd is op drie van de veertien locaties de winvergunning voor de maand juli net overschreden. Hierover is de provincie Drenthe geïnformeerd volgens de vergunningsvoorwaarden.

Door de langdurige droogte zijn de grondwaterstanden veel verder gedaald dan normaal. Omdat het najaar ook relatief droog is gebleven, zijn de grondwaterstanden ook langere tijd relatief laag gebleven. Dit speelt vooral op de hoger gelegen delen in Drenthe. Voor de drinkwatervoorziening leidde dit tot een toename van het aantal hoofdleidingbreuken in de zomermaanden

van 50%. Ook voor natuur en landbouw is dit schadelijk. We zijn met de landbouworganisaties, provincies en waterschappen in gesprek om afspraken te maken dat er minder water wordt afgevoerd via sloten en kanalen. Door het water in het gebied vast te houden kan verdroging worden tegengegaan. Het effect van de drinkwaterwinningen op verdroging is minimaal in verhouding tot de effecten van verlaging van slootpeilen en versnelde afvoer van oppervlaktewater.

Op 26 juli was de hoogste piek. Tijdens de avondpiek lag het watergebruik in Drenthe op ruim 7700 m3 per uur. Dat is ruim 7,7 miljoen liter per uur, oftewel 3 olympische zwembaden vol. Op wmd.nl vonden klanten tips over het verminderen van hun watergebruik tijdens de droogte, bijvoorbeeld: Geef in de tuin alleen de planten water die het nodig hebben en gebruik hiervoor liefst een gieter.

Aanvullende strategische voorraden

In het landelijke Deltaprogramma Zoetwater zijn scenario's gemaakt voor mogelijke ontwikkelingen in Nederland. Voor deze scenario's is in kaart gebracht wat de effecten kunnen zijn op het drinkwatergebruik. In het meest extreme scenario moet rekening worden gehouden met een aanzienlijke stijging van het watergebruik, in orde van grootte van 25% in Drenthe. De provincies hebben de opgave om te waarborgen dat er voldoende bronnen zijn om te kunnen voldoen aan deze drinkwaterbehoefte als dit scenario werkelijkheid wordt. De uitwerking van deze opgave hebben de provincies Drenthe en Groningen gezamenlijk opgepakt met WMD en Waterbedrijf Groningen. In 2018 zijn mogelijkheden in kaart gebracht waar aanvullende grondwatervoorraden beschikbaar kunnen worden gemaakt voor de drinkwatervoorziening. Op basis van een nadere uitwerking wordt duidelijk welke toekomstige winlocaties de voorkeur verdienen en door de provincies worden aangewezen als aanvullende strategische voorraden.

DE KWALITEIT VAN HET DRINKWATER

Waterkwaliteit van de bronnen van WMD staat onder druk

Om de drinkwatervoorziening veilig te stellen meet WMD op een groot aantal plaatsen de ontwikkeling van de kwaliteit van het (grond)water dat gebruikt wordt om drinkwater te maken. De bronnen worden goed gemonitord, maar WMD kijkt ook naar de ontwikkeling van de kwaliteit van het water in de omgeving van de bronnen. Daarmee kan een inschatting worden gemaakt van de veranderingen van de kwaliteit van het water dat WMD oppompt. WMD houdt in haar plannen voor de winningen en de productiestations zoveel mogelijk rekening met deze inzichten.

De afgelopen twee jaar is gebleken dat op verschillende plaatsen in Drenthe de kwaliteit van het grondwater dat WMD wint, verslechtert of gaat verslechteren. Op productiestation Noordbargeres bijvoorbeeld was in 2017 het gehalte bentazon in één bron zover opgelopen, dat deze bron niet meer direct geschikt was voor de productie van drinkwater. Het water van deze bron is tijdelijk geloosd. Eind 2018 is voor deze bron een actiefkoolfilter in gebruik genomen waarmee het water aanvullend wordt gezuiverd. Daarmee kon deze bron weer worden ingezet voor de drinkwaterproductie. Op één andere productielocatie stijgt het gehalte van een gewasbeschermingsmiddel in de bron zodanig, dat rekening moet worden gehouden dat daar ook binnen ongeveer vijf jaar een aanvullende zuivering moet worden geplaatst.

De kwaliteit van het grondwater wordt niet alleen bedreigd door middelen die in de landbouw worden gebruikt. Ook door industriële bodemverontreinigingen worden bedreigingen voor de kwaliteit van het grondwater geconstateerd. In Emmen en Hoogeveen verricht WMD hier samen met de provincie Drenthe en het waterschap diepgaand onderzoek naar.

Bemesting vanuit de landbouw kan met name op zandgrond leiden tot problemen met te hoge nitraatgehaltes. In het kader van het 6e actieprogramma nitraat werkt WMD samen met de provincie Drenthe en landbouwers. Doel is om problemen met nitraat in de drinkwaterbronnen te voorkomen. Daarvoor wordt uitgebreid gemeten. Verder worden maatregelen ontwikkeld die landbouwers kunnen nemen om uitspoeling van nitraat tegen te gaan.

Met gebiedsgericht grondwaterbeheer moet worden voorkomen dat historische bodemverontreinigingen zich buiten een vooraf vastgesteld gebied verspreiden. In Hoogeveen, Emmen en Assen wordt gewerkt aan de inrichting hiervan samen met de respectievelijke gemeenten. In Hoogeveen is in 2018 hiervoor een bestuursovereenkomst afgesloten. Helaas lukt het nog niet altijd om ook de waterschappen hierin mee te krijgen.

Risicogestuurd monitoren

Door aanpassing van de wetgeving met betrekking tot de drinkwaterkwaliteitsbewaking is het mogelijk geworden om de kwaliteit van het drinkwater slimmer te bewaken. Vóór de inwerkingtreding van deze nieuwe wetgeving diende het water te worden gecontroleerd op basis van een vooraf vastgestelde lijst van parameters. Veel van de parameters waren echter niet relevant voor bepaalde locaties. Met de nieuwe aanpak is de mogelijkheid ontstaan om per locatie maatwerk te leveren. Vooraf wordt bekeken welke risico's er zijn en waar op gemeten moet worden. Door de inzet van een nieuwe meettechniek, zogenaamde brede screening, wordt gewaarborgd dat stoffen die vooraf niet worden verwacht wel worden gesignaleerd. In 2018 is uitgewerkt hoe deze nieuwe aanpak ingezet moet worden. Voor twee locaties gaat WMD in 2019 deze nieuwe aanpak testen. Vanaf 2020 wordt deze aanpak op alle twaalf locaties gevolgd.

Grondwatermonitoring

De onderzoeken van de winvelden van Annen, Assen, Kruidhaars, Ruinerwold en Zuidwolde laten geen verontrustende organische microverontreinigingen of andere afwijkingen zien. In Hoogeveen zijn sporen van een bodemverontreiniging aangetroffen onder de kleilaag die de drinkwaterwinning beschermt. Dit heeft nu nog geen enkele invloed op de kwaliteit van het bronwater dat WMD gebruikt. Nader onderzoek is in uitvoering, wat moet uitwijzen of deze verontreiniging in de toekomst een bedreiging voor de drinkwaterbronnen in Hoogeveen kan gaan vormen. Mocht dat zo zijn, dan zullen aanvullende maatregelen worden genomen. In Beilen wordt een stijging in gehalte 1,2-dichloorpropanaan aangetroffen. Dit is een stof die tot 2003 als bijproduct aanwezig was in gewasbeschermingsmiddelen voor de aardappelteelt. De

Samen met andere organisaties, zoals de provincie, beschermen we onze bronnen. Dat betekent dat we ervoor moeten zorgen dat er geen vreemde stoffen in het grondwater terechtkomen. Want wat er niet in zit, hoeft er ook niet uit.

gevonden gehalten worden door de zuivering gereduceerd tot concentraties onder de bedrijfsnorm, ruim onder de wettelijke norm.

In Dalen, Noordbargeres en Valtherbos wordt nikkel aangetroffen in enkele bronnen. Dit is afkomstig van 'pyrietoxidatie', een natuurlijk proces in de bodem. Dit proces wordt wel sterk versneld door aanwezigheid van nitraat in het grondwater, afkomstig van mest uit de landbouw. Er is geen probleem voor het drinkwater, omdat nikkel in de zuiveringen wordt verwijderd. Op de locatie Noordbargeres is hiervoor een aanvullende zuivering geïnstalleerd.

In Gasselte zijn nu zeven pompputten waar chloridazon-desfenyl boven de rapportagegrens wordt aangetroffen. Deze stof is een natuurlijk afbraakproduct van een gewasbeschermingsmiddel. Valtherbos heeft zeven putten waarvan de concentratie rond of boven de norm van 1,0 µg/l ligt. De stof vormt geen risico voor het voldoen aan de wettelijk vereiste drinkwaterkwaliteit.

De concentraties van BAM en MCPP die in Leggeloo werden aangetroffen worden blijvend intensief gevolgd, maar zijn in 2018 niet verder toegenomen.

In het winveld van Noordbargeres zijn in zeer lage concentratie een aantal nieuwe gewasbeschermings-middelen, zoetstoffen en medicijnresten gevonden. Ze vormen geen probleem voor de kwaliteit van het drinkwater.

Waterkwaliteit Productie

De productielocaties hebben over het algemeen stabiel gefunctioneerd. Van een aantal locaties ligt het kalkafzettend vermogen van het drinkwater rond de bedrijfsnorm. In het masterplan is meegenomen dat op verscheidene productiestations maatregelen worden genomen om het kalkafzettend vermogen te verlagen. Voor Assen en Hoogeveen wordt het kalkafzettend vermogen verlaagd door een zogenaamde CO₂-dosering. Voor Beilen komt een definitieve oplossing met de nieuwbouw. Voor Dalen geldt dat de opharding wordt geoptimaliseerd. Voor Gasselte is de zuurgraad van het reine water verlaagd waarmee kalkklachten in de periferie zoveel mogelijk worden voorkomen. Hierdoor is gemiddelde kalk-verzadigingsindex ('SI') over 2018 juist onder de wettelijke norm gekomen.

In 2018 is onderzoek gedaan naar de mogelijkheden de zuivering van Kruidhaars te optimaliseren om de troebelheid te verlagen. Dit wordt in 2019 verder uitgewerkt met een praktijkproef. Met de beoogde aanpassing van de zuivering wordt ook het kalkafzettend vermogen van het water verlaagd.

Het reine water van Leggeloo voldeed niet aan de bedrijfsnorm voor troebelheid. Oorzaak bleek een niet goed verlopende afvoer van spoelwater vanuit de nafiltsers.

Waterkwaliteit Distributie

Bij de reguliere bemonstering zijn, op een enkele uitzondering na, geen kwaliteitsproblemen naar voren gekomen. In één geval zijn sporen van een oplosmiddel aangetroffen. Dit bleek afkomstig van pvc-lijm, gebruikt bij nieuwe aanleg van de distributieleiding. Deze leiding is vervangen.

KWALITEITSMANAGEMENT

WMD hanteert een kwaliteitsmanagementsysteem gebaseerd op NEN-EN-ISO 9001-2015. Dit is overeenkomstig artikel 15 lid 1 van het Drinkwaterbesluit 2011. In 2018 zijn twee externe audits uitgevoerd op de navolging van dit managementsysteem, in januari en september. Tijdens de audits is geconstateerd dat het systeem blijvend voldoet aan de eisen van ISO 9001:2015. Het certificaat is gehandhaafd. Bijzonder is dat in beide audits geen enkele afwijking van de norm is geconstateerd.

COMPLIANCE

De veranderingen in de maatschappij hebben erin geresulteerd dat onder andere publieke instellingen zoals WMD steeds meer onder verscherpt toezicht van de overheid komen te staan. De wetgeving wordt aangescherpt en toezicht wordt geïntensiveerd. WMD wordt als waterbedrijf geconfronteerd met een veelheid aan wet- en regelgeving. Mede gelet op haar maatschappelijke verantwoordelijkheid hecht WMD er groot belang aan om alle relevante wet- en regelgeving aantoonbaar na te leven met bijzondere aandacht voor de verplichtingen die voortvloeien uit de Drinkwaterwet.

In 2017 is binnen WMD een compliance protocol opgesteld dat samen met de (interne) gedragscode van WMD een leidraad vormt om het belang van compliance te borgen. In het protocol worden de rollen, verantwoordelijkheden en taken voor het signaleren analyseren en implementeren van gewijzigde en nieuwe wet- en regelgeving beschreven.

De kerntaak om toe te zien op de naleving van wet- en regelgeving is ondergebracht binnen de afdeling Kwaliteit. De compliance officer, die in dit proces een belangrijke rol heeft maakt deel uit van het MT en heeft daarnaast rechtstreekse toegang tot de toezichthouders.

In 2018 zijn de compliance registers met daarin een overzicht van de voor WMD geldende wet- en regelgeving geüpdatet. Naast de drinkwatergerelateerde wet- en regelgeving staat in deze registers ook alle overige wet- en regelgeving welke van toepassing voor WMD opgenomen.

Het interne auditteam van WMD heeft in 2018 de sectormanagers en de compliance officer geaudit met betrekking tot de compliance registers. De conclusie van de interne audit was dat het inzicht in de van toepassing zijnde wet en regelgeving binnen WMD goed op orde is.

Vanaf 2019 start WMD met inhoudelijke audits op het gebied van niet-drinkwatergerelateerde wet- en regelgeving, waaronder de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG). Tijdens de audits wordt de naleving geaudit en worden de bevindingen uitgewerkt.

COMMUNICATIE

80 jaar WMD

De communicatie van WMD stond in 2018 in het teken van het 80-jarige bestaan van WMD. WMD is opgericht op 17 december 1937 en ging van start in de gemeente Emmen. In de loop der jaren kwamen daar de andere gemeenten bij. De rode draad in het jubileumjaar 2018 is bouwen aan vertrouwen. We zetten communicatie over het product Drents drinkwater in om de perceptie van het bedrijf WMD als betrouwbare en transparante partner te verbeteren.

Meer dan 1500 bezoekers kwamen op Open Monumentendag zaterdag 8 september naar de WMD Waterdag in Assen. Daarnaast werden verschillende watertappunten geopend.

Sponsoring

Drents drinkwater

Elk jaar kiest WMD een aantal evenementen waar we Drents drinkwater beschikbaar stellen. In 2018 hebben we een nieuw mobiel watertappunt geïntroduceerd. Sporters en bezoekers kregen vers water uit de kraan aangeboden tijdens de:

- Cascaderun;
- Run van Gieten;
- Festival der Aa;
- Drentse Fiets4Daagse;
- Markt van Melk en Honing;
- Summerbreak;
- Superprestige veldrit;
- 50 jaar Sport Drenthe.

Educatie

Ons water in jouw klas

In de gemeente Emmen gingen 18 basisscholen met ruim 2800 leerlingen aan het werk met het project 'Ons water in jouw klas'. In september zijn alle basisscholen in de gemeente Aa en Hunze met het project aan de slag gegaan.

Jeugdwatercongres

Drentse en Groningse scholieren uit het voortgezet onderwijs bedachten oplossingen voor actuele watervraagstukken. Hun oplossingen presenteerden ze aan elkaar en aan een jury tijdens het Jeugdwatercongres op 8 juni in het provinciehuis in Assen.

Broodje ervaring

In 2018 vertelden zes medewerkers over een afgerond project tijdens een ontbijtbijeenkomst op het regiokantoor in Assen en een lunchbijeenkomst op het hoofdkantoor. De nadruk lag hierbij op hun persoonlijke ervaring: wat was leuk en wat was minder leuk?

Klare Taal

Het zijn cijfers die iedereen verba: in Nederland is een op de zes mensen laaggeletterd. Daarom is WMD in 2018 gestart met Klare Taal. Ruim 100 WMD'ers volgden de training Schrijven in Klare Taal. Ook zijn tien medewerkers benoemd tot taalcoach. Zij vormen een vraagbaak voor hun collega's.

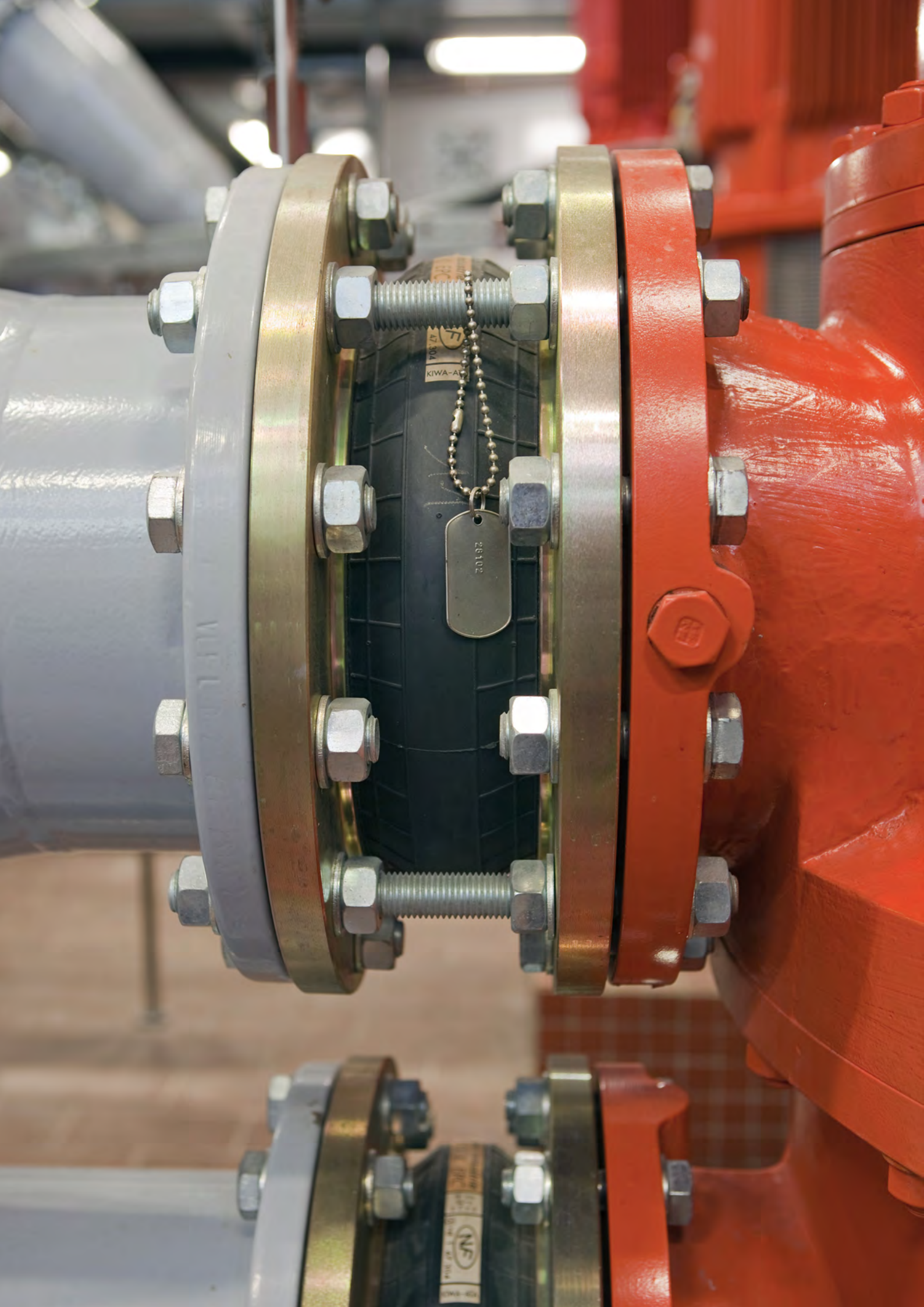
Intranet

De nieuwsberichten op het intranet worden goed gelezen, maar niet alle informatie is goed te vinden. Daarom is de structuur van het intranet vernieuwd. Het nieuwe intranet is gepresenteerd op 2 januari 2019 tijdens het Nieuwjaarsontbijt.

Klantenpanel

Met het Klantenpanel dat bestaat uit een vaste groep klanten, kijkt WMD een aantal keer per jaar kritisch naar de dienstverlening en communicatie met als doel onze service verder te verbeteren. Het panel heeft in 2018 op 6 april en 12 oktober vergaderd. Tijdens dit overleg is onder andere gesproken over:

- klantenportal 'Mijn WMD';
- project Regenboog;
- privacy en de nieuwe wetgeving;
- project Klare taal.

PRODUCTIE

In 2018 heeft WMD ruim 35 miljoen m³ drinkwater geproduceerd. Dit is de eerste keer sinds het bestaan van WMD dat de grens van 35 miljoen m³ geproduceerd drinkwater gepasseerd is.

Van de ruim 35 miljoen m³ drinkwater is 30,6 m³ geleverd aan de klanten in het voorzieningsgebied van WMD. Dit is ruim 3,6%, hoger dan de hoeveelheid die in 2017 in Drenthe is geleverd. Daarnaast is aan Waterbedrijf Groningen en Vitens in de vorm van zogeheten engros leveringen 4,4 miljoen m³ geleverd. De geleverde hoeveelheid in 2018 is daarmee gelijk aan die van 2017.

In de onderstaande tabel is over de periode 2010 tot en met 2018 aangegeven hoeveel water WMD heeft gewonnen, geproduceerd en aan de klanten afgeleverd.

Uit tabel 3 blijkt dat het productieverlies in 2018 ongeveer 3,7 % bedroeg van de totale gewonnen hoeveelheid. Het totale lek-/meetverlies bedroeg in 2018 ongeveer 2,3 %. Dit is het verschil tussen geproduceerd en geleverd water. De verliezen vallen binnen de gangbare marges.

JAARPRODUCTIECIJFERS DRINKWATER WMD 2018

aangevuld met in- en verkopen

Productiestations

in m3	% t.o.v.						Spoel- water	Overige prod. verliezen	Totaal Ruw-water
	2014	2015	2016	2017	2018	2017			
ASSEN	3.442.173	3.490.664	3.052.543	2.386.848	2.602.813	9,0	96.252	4.663	2.703.728
ANNEN	4.715.869	5.277.506	7.287.008	8.035.006	8.173.190	1,7	270.074	591	8.443.855
GASSELTE	1.861.687	1.734.618	1.933.412	1.915.960	2.134.176	11,4	75.853	8.596	2.218.625
BEILEN	1.983.383	1.728.796	1.786.291	1.694.367	1.718.771	1,4	76.91	5.815	1.801.496
RUINERWOLD	1.958.148	1.842.874	2.039.751	2.093.876	2.095.274	0,1	84.897	13.270	2.193.441
ZUIDWOLDE	670.155	764.813	726.763	750.503	745.101	-0,7	106.855	496	852.452
LEGGELOO	481.281	520.341	515.838	582.864	619.615	6,3	13.209	888	633.712
HOOGVEEN	4.539.110	4.502.951	4.696.770	4.480.427	4.653.281	3,9	27.473	6.357	4.687.111
VALTHERBOS	4.814.945	5.090.964	5.433.143	5.444.657	5.457.526	0,2	128.898	5.248	5.591.672
NOORDBARGERES	4.007.800	3.958.853	4.267.209	4.022.765	4.320.700	7,4	110.397	122.912	4.554.009
KRUIDHAARS	1.514.337	1.400.502	1.161.192	1.337.051	1.291.635	-3,4	98.911	7.501	1.398.047
DALEN	1.094.588	1.116.116	1.215.033	1.211.754	1.196.808	-1,2	26.034	4.601	1.227.443
Subtotaal	31.083.476	31.428.998	34.114.953	33.956.078	35.008.890	3,1	1.115.763	180.938	36.305.591
Inkoop engros									
NIETAP	1.035.607	1.183.711	1.068.112	1.071.900	1.151.512	7,4			
MUSSEL		1.175	53	0	0				
Verkoop engros									
De PUNT	-1.141.920	-1.244.642	-1.148.978	-1.175.596	-1.378.474	17,3			
VITENS	-1.918.118	-1.771.892	-1.943.956	-1.885.123	-1.958.375	3,9			
MUSSEL		-402.841	-2.483.146	-2.500.626	-2.321.775	-7,2			
Subtotaal	29.059.045	29.194.509	29.607.038	29.466.633	30.501.778	3,5			
Inkoop overig									
WBG	130.515	96.070	114.609	117.589	160.396				
VITENS (Friesland)	527	0	0	0	0				
Totaal	29.190.087	29.290.579	29.721.647	29.584.222	30.662.175	3,6			

Procesautomatisering

Aangezien de automatiseringssystemen van de besturingsinstallaties van de productielocaties (winning en zuivering) verouderd zijn, startte WMD in 2018 met de vervanging en ombouw van deze onderdelen. Dit betreft het vervangen van zowel hardware als software die nodig is voor de besturing van de productie-installaties. Inmiddels zijn de productielocaties Ruinerwold, Gasselte en Kruidhaars omgebouwd en functioneert de nieuwe procesautomatisering naar behoren. Uiteindelijk is in 2020 de volledige procesautomatisering op alle WMD-productielocaties vervangen.

Consequenties visie WMD voor het drinkwaterproductieproces

Een belangrijk onderdeel van de nieuwe visie van WMD 'Drents Drinkwater, duurzaam goed' betreft de principes die WMD hanteert voor de levering van drinkwater aan haar klanten. Dit betreft onder andere:

- Uniformiteit en vereenvoudiging van processen
Door eenduidige inrichting van winning, zuivering, besturing en standaard materialen en installaties kan het onderhoud en de bediening van de productiestations veiliger en betrouwbaarder;
- Zacht water onder de 1,4 mmol per liter hardheid
Klanten in Drenthe kopen veel dure onthardingsapparatuur en er zijn relatief veel klachten over de afzetting van kalk in apparaten en sanitair. WMD wil ervoor zorgen dat klanten de kosten kunnen besparen en tevreden zijn over de hardheid van het drinkwater;
- Grotere leveringsbetrouwbaarheid
Om de benodigde leveringsbetrouwbaarheid voor de WMD-productielocaties te bereiken is in het verleden regelmatig gekozen voor goedkopere investeringsoplossingen. Hierbij werden concessies gedaan aan de onderlinge onafhankelijkheid (flexibiliteit) van productiestations en aan de kosten voor onderhoud en bedrijfsvoering. Door nu te kiezen voor maximale flexibiliteit en eenvoudige, uniforme bedrijfsvoering is in de toekomst geen locatie specifieke kennis meer nodig.

Om elk uur van elke dag genoeg drinkwater te kunnen blijven leveren, investeren we in onze productiestations. Ook leggen we meer transportleidingen tussen de stations aan.

Deze keuzes hebben ingrijpende gevolgen voor de inrichting van het drinkwaterproductieproces.

De huidige twaalf productiestations zijn weliswaar eenvoudig qua principe (zuivering van grondwater) maar kenmerken zich door een grote diversiteit in ontwerp, processen, software en techniek.

Niet één productiestation is gelijk. Beheer en onderhoud zijn daardoor relatief duur. Bovendien dient bewaakt te worden dat de kennis van alle systemen bij de verantwoordelijke medewerkers aanwezig is. WMD gaat de diversiteit van de productielocaties verminderen en processen en middelen uniformeren en standaardiseren, vanzelfsprekend afhankelijk van de verschillen in grondwaterkwaliteit.

Eén van de ontwerpuitgangspunten voor WMD is dat op een productielocatie het winning- en zuiveringsproces uit tenminste drie 'straten' moet bestaan. Dit criterium is gangbaar in de Nederlandse drinkwatersector en wordt gehanteerd om voldoende leveringsbetrouwbaarheid tijdens het uitvoeren van onderhoud te garanderen. Bij maximale afgifte op een dag moet bovendien één straat kunnen uitvallen zonder dat dit beperkende consequenties heeft voor de levering ('N+1 principe'). Met dit principe is de leveringsbetrouwbaarheid ook in geval van storingen in het productieproces geborgd. WMD gaat daarnaast verbindingen maken tussen de leveringsgebieden zodat er transport van water mogelijk wordt tussen bijvoorbeeld Hoogeveen en Beilen.

Vergroten bedrijfszekerheid in 2018

Om de bedrijfszekerheid van de sector Productie verhogen zijn diverse projecten uitgevoerd:

- Op verschillende productielocaties zijn bronnen bijgeboord. Dit gaat om een tweetal bronnen in Annen, één bron in Dalen, één bron in Noordbargeres en een tweetal bronnen in Zuidwolde. Uitval van een bron kan nu beter worden opgevangen.
- Op alle locaties is de reinwaternoodbesturing vervangen. Dit is een regeling die bij uitval van de reguliere besturing van de productielocatie de levering van drinkwater overneemt. Voordeel van de nieuwe regeling is dat deze nu drukgestuurd is.
- In de transportleiding van Hoogeveen naar Ruinerwold is een put ingebouwd waar de mobiele opjager op gekoppeld kan worden. Hiermee is het mogelijk water vanuit Ruinerwold naar Hoogeveen te transporteren. Deze optie kan worden ingezet in geval van uitval van (een deel van) productielocatie Hoogeveen.

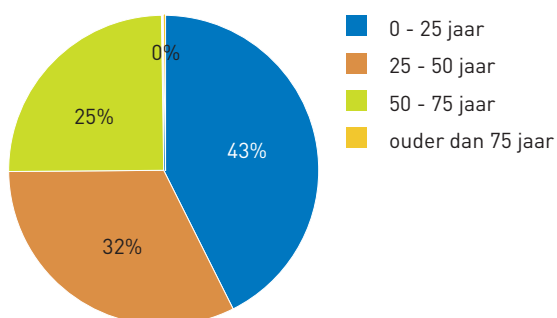

DISTRIBUTIE

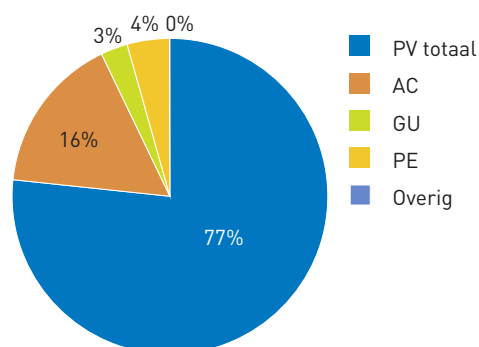
SAMENSTELLING DRINKWATERLEIDINGNET WMD

Het aantal meters asbestcementleidingen (AC-leidingen) is in 2018 door het actieve vervangingsbeleid van WMD verder verlaagd. In 2017 bestond het leidingnet nog voor 17% uit AC-leidingen, in 2018 is dit verder verlaagd tot 16%. Binnen het huidige vervangingsprogramma AC wordt gemiddeld 40 kilometer AC per jaar op initiatief van WMD vervangen. Bij voortzetting van het huidige vervangingsprogramma AC is in 2035 alle AC-leidingen uit het leidingnet vervangen door pvc-leidingen.

Leeftijd leidingnet WMD eind 2018

Samenstelling hoofdleidingnet WMD eind 2018

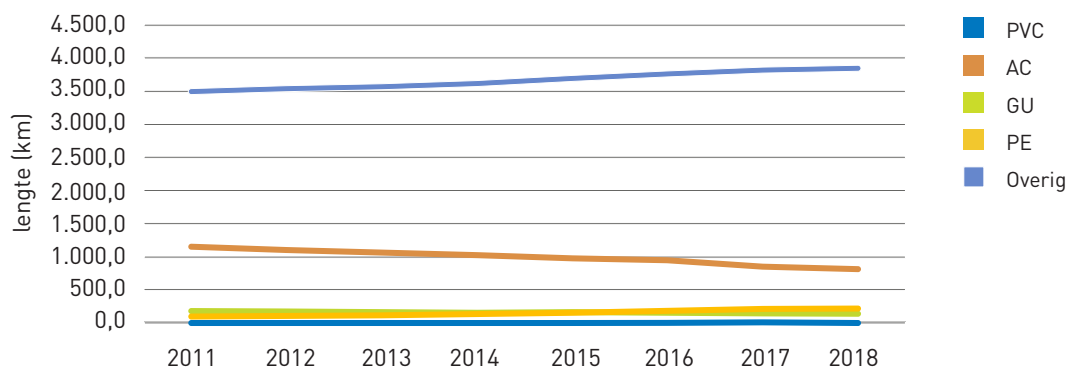
WMD heeft een leidingnet dat aandacht vraagt.

Dit heeft 3 redenen:

1. Vergeleken met het aantal aansluitingen heeft WMD een groot leidingnet.
2. De veenachtige ondergrond in Drenthe heeft een hogere zuurgraad.
3. De Drentse veengrond zorgt voor bewegingen in de grond rond de leidingen.

WMD vervangt daarom de komende 15 jaar de verouderde AC-leidingen. Hierdoor vermindert het aantal lekkages.

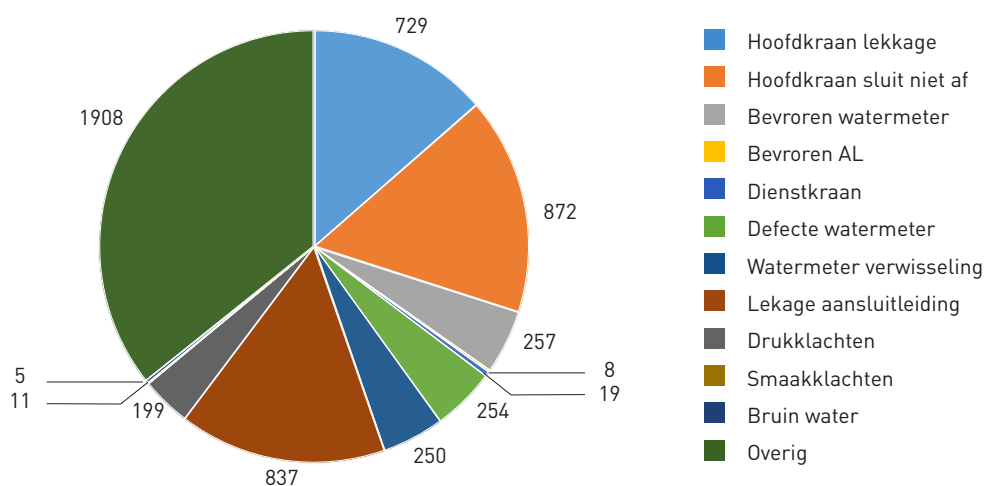
Ontwikkeling van materialen leidingnet WMD

Onderhoud van hoofdleidingen en aansluitleidingen

In 2018 hebben monteurs van WMD in totaal 5347 bezoeken aan onze klanten gebracht om technische storingen aan de waterleiding of watermeter te verhelpen.

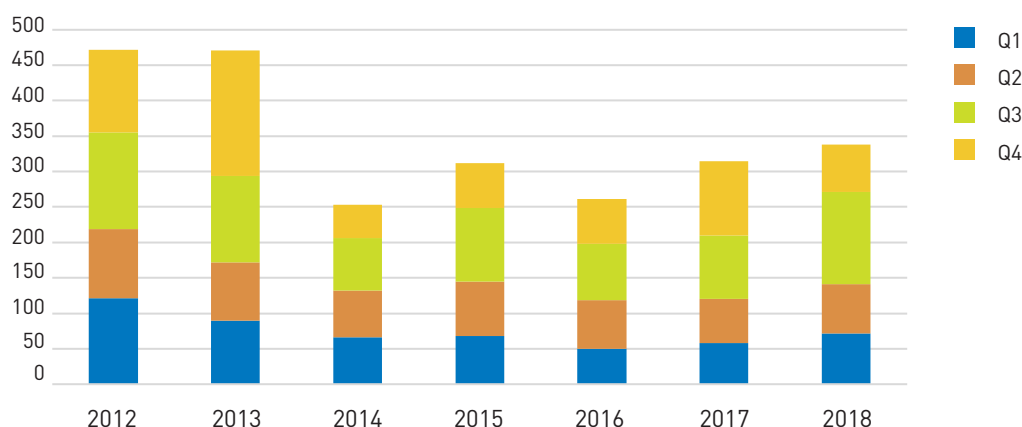
Klantbezoek Januari / December 2018

Er heeft een pilot plaatsgevonden met de inzet van een grondzuigmachine bij aanpassingen en storingen van de kleinere leidingen in de ondergrond. Grondzuigmachines kunnen handmatig graven of het gebruik van een kleine graafmachine vervangen. Door de inzet van deze grondzuigmachines worden werkzaamheden sneller uitgevoerd, wordt de fysieke belasting van de monteurs verminderd, is er minder overlast rondom de werkzaamheden en wordt de kans op schade aan kabels tijdens de werkzaamheden verlaagd.

De pilot leidde tot zodanig positieve resultaten dat het besluit is genomen om in 2019 drie kleine grondzuigers aan te schaffen.

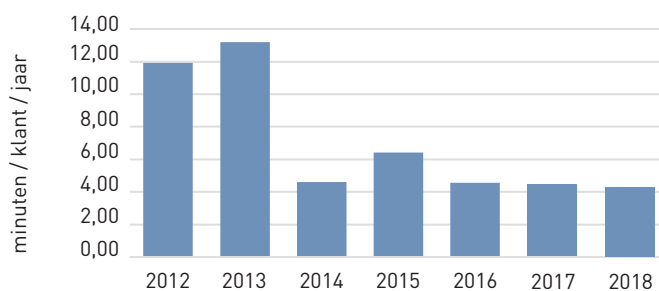
Aantal hoofdleidingbreuken

In de eerste helft van 2018 waren er met 141 breuken meer hoofdleidingbreuken dan de afgelopen twee jaar, toen het rond de 120 breuken zat. In het derde kwartaal van 2018 zijn er 130 hoofdleidingstoringen geweest, 40 % meer dan de periode 2014-2017. Deze storingen werden veroorzaakt door zettingen van de grond die ontstaat na een langere periode van droogte. Het type breuk dat hierdoor ontstaat is snel te repareren. Het aantal ondermaatse leveringsminuten (OLM's) is in deze periode niet toegenomen.

In 2018 hebben onze klanten in totaal gemiddeld vier minuten en negen seconden geen drinkwater gehad zonder dat ze hierover geïnformeerd waren. Hiermee is WMD over 2018 goed in staat gebleken om de neerwaarts ingezette trend met betrekking tot de ondermaatse leveringsminuten voort te zetten. Dit komt mede door maatregelen die zijn genomen bij productiestations en in het leidingnet.

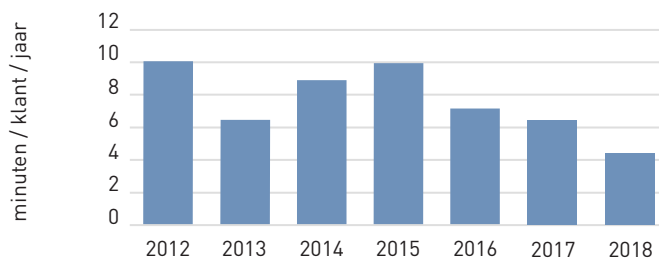
Ontwikkeling ongeplande OLM's

Projecten Distributie hoofd- en aansluitleidingen

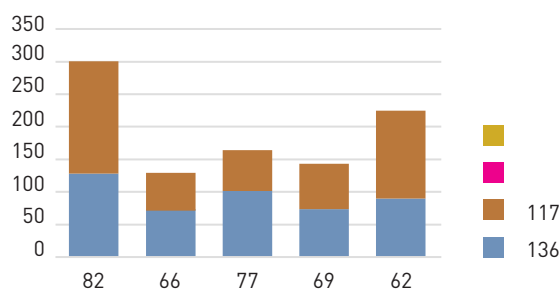
Waar mogelijk combineert WMD de aanleg- en vervangingsprojecten met gemeente en collega-nutsbedrijven, zodat de klanten zo weinig mogelijk overlast ondervinden van de uitvoering van de gemeentelijke projecten en nutsprojecten.

Ontwikkeling geplande OLM's

In 2018 zijn er in Drenthe veel meer aanvragen voor het aanleggen of wijzigen van aansluitleidingen gedaan. Dit heeft te maken met de toename van de bouw van nieuwe woningen na enkele jaren stagnatie.

Aanleg en wijzigingen van drinkwater aansluitleidingen

De controletaak drinkwaterinstallaties

Waterbedrijven doen inspecties op het gebied van legionella voor de Inspectie van Leefomgeving en Transport (ILT). Daarnaast controleren drinkwaterbedrijven volgens de Drinkwaterwet binneninstallaties van bedrijven in bepaalde risicoklasses. Afhankelijk van de risicoklasse is de frequentie van deze controles bij grotere risicoklasses iedere drie jaar en bij lagere risicoklasses iedere zes jaar. Bij de uitvoering van de controletaken stuurt WMD erop dat in ieder geval die aantallen controles worden gehaald die moeten worden uitgevoerd in het kader van de 'Interventiestrategie Legionellapreventie' van ILT. In 2018 zijn er in totaal 1.034 inspecties uitgevoerd. Hierover wordt in het eerste kwartaal van 2019 aan ILT gerapporteerd.

METERVERWISSELING

De bij WMD in gebruik zijnde watermeters hebben een berekende standtijd van twaalf jaar. Dit houdt in dat iedere twaalf jaar de watermeter vervangen moet worden om er zeker van te zijn dat de juiste hoeveelheid gebruikt drinkwater gemeten wordt en aan de klant wordt gefactureerd. Op basis van de standtijd dient WMD volgens de Drinkwaterwet zo'n 16.000 watermeters per jaar te verwisselen. Nadat aanvankelijk de productie achterbleef op de planning is dankzij een bijstelling van het proces het wettelijke aantal meterverwisselingen over 2018 ruimschoots gehaald.

2018 Verwisseld aantal meters

Q1	2709
Q2	2816
Q3	4205
Q4	7295
Totaal	17025

KLANT

GELEVERDE PRESTATIES OP DE KLANTPROCESSEN

Klanten van WMD hebben een leveringscontract waarmee geregeld wordt dat de klant via een drinkwaternaansluiting water ontvangt en daarvoor betaalt. De administratie van WMD wordt gevoerd op basis van de aansluitingen.

Voor het begrip 'aansluiting' hanteert WMD de definities die in de benchmark van de drinkwatersector worden gebruikt:

- Installaties/technische aansluitingen: ieder aansluitpunt waar op enig moment drinkwater kan worden geleverd (bemeterde, onbemeterde, centraal bemeterde of leegstaande percelen).
- Administratieve aansluitingen: aantal technische aansluitingen plus het aantal wooneenheden achter een perceel met een centrale watermeter minus de leegstand.

Aantal aansluitingen WMD

De bovenstaande definities resulteren voor 2018 in de volgende aantallen aansluitingen:

- Technische aansluitingen: 198.905
- Aantal wooneenheden: 5.856
- Administratieve aansluitingen: 204.577

Het aantal technische aansluitingen per gemeente in de jaren 2015 tot en met 2018 is weergegeven in onderstaande tabel:

Gemeente	31-12-2018	31-12-2017	31-12-2016	31-12-2015	31-12-2014
Aa en Hunze	11.909	11.868	11.809	11.778	11.762
Assen	31.053	30.820	30.837	30.578	30.450
Borger-Odoorn	11.775	11.668	11.669	11.676	11.685
Coevorden	15.947	15.895	15.860	15.854	15.860
De Wolden	10.670	10.638	10.557	10.503	10.432
Emmen	48.501	48.448	48.324	48.176	48.089
Hoogeveen	25.202	25.164	24.905	25.114	25.163
Midden-Drenthe	15.376	15.259	15.240	15.177	15.181
Noordenveld	14.865	14.796	14.762	14.715	14.692
Tynaarlo	9.079	9.032	9.008	8.973	8.955
Westerveld	4.314	4.242	4.220	4.195	4.166
Overig	214	276	276	275	273
Totaal	198.905	198.106	197.467	197.014	196.708

Het beleid van WMD is erop gericht om iedere klant individueel aan te sluiten. Dat betekent dat WMD streeft naar een afname van het aantal onbemeterde percelen. Eind 2018 waren dit er 774 tegenover 776 in 2017. Het aantal centraal bemeterde aantal percelen (flats) stond ultimo 2018 op 160.

KLANTENCONTACT

Nieuw facturatie- en klantinformatiesysteem

In 2018 heeft WMD een nieuw facturatie- en klantinformatiesysteem in gebruik genomen. Daarnaast is de klantomgeving 'Mijn WMD' geïntroduceerd. Hier kunnen klanten van WMD 24 uur per dag alle waterzaken regelen en heeft men inzage in het waterverbruik, digitale post, rekeningen en betalingen. Ook bestaat voor klanten de mogelijkheid om via het nieuwe systeem een betalingsregeling te treffen.

Telefonie

In 2018 kwamen er ruim 70.000 telefoontjes binnen. Dit betekent een lichte stijging ten opzichte van 2017, toen heeft de afdeling ruim 67.000 telefoontjes te verwerken gekregen. De belangrijkste oorzaak voor deze stijging is gelegen in de omschakeling naar het nieuwe facturatie- en klantinformatiesysteem.

Klachten

In totaal zijn er in 2018 702 klachten binnengekomen. Daarnaast zijn er schriftelijk 14 complimenten ontvangen. Er was sprake van een stijging van het aantal klachten ten opzichte van het voorgaande jaar (620). Deze stijging kan grotendeels worden toegerekend aan een aantal 'kinderziektes' die bij de introductie van een nieuw systeem speelden. Deze kleine tekortkomingen zijn opgelost, evenals de andere aandachts- en verbeterpunten die bij de klachtenanalyse naar voren zijn gekomen. De driemaandelijks klachtenrapportage, die in het MT wordt behandeld, vormt de basis voor de structurele optimalisering van de klantprocessen bij WMD.

Afgelopen zomer ontving WMD een berichtje van een klant na een leidingbreuk in Gasselte: 'Via deze weg wil ik de WMD danken voor de vlotte aanpak en herstel van de waterleidingbreuk aan de Kamplaan in Gasselte. Voor onze camping met 160 gasten is de aanvoer van water van enorm belang zult u begrijpen. Het ter beschikking stellen van kannen drinkwater wordt gewaardeerd door de gasten en door ons. Wij zijn zeer content dat zowel het herstel van de leiding als het straatwerk vlot is hersteld!'

METEROPNAME

De klanten van WMD ontvangen ieder jaar een verzoek tot het doorgeven van de meterstand. De meerderheid van de klanten geeft deze digitaal door. Ook dit jaar was er sprake van een stijging van het aantal klanten die digitaal de meterstand hebben doorgegeven. In de onderstaande tabel is de ontwikkeling van de opname van de meterstanden bij WMD te vinden in de periode 2012 – 2018.

Jaar	Aantal standen	E-mail	Internet (site WMD)	Mobiel internet	Telefonisch via Klant	Voice response	Totaal
2018	191098	41,00%	8,10%	35,10%	1,90%	13,90%	100,00%
2017	191626	41,60%	13,80%	26,90%	1,70%	16,10%	100,00%
2016	190520	46,50%	11,60%	22,50%	2,10%	17,20%	100,00%
2015	189287	49,30%	15,40%	14,30%	2,60%	18,40%	100,00%
2014	191297	47,60%	15,00%	13,90%	2,90%	20,60%	100,00%
2013	189209	42,00%	25,20%	7,40%	2,10%	23,30%	100,00%
2012	189583	35,80%	33,00%	3,40%	3,10%	24,70%	100,00%

Uit tabel 2 blijkt dat het aantal verkregen meterstanden in 2018 ruim 500 lager was dan in 2017.

Dit is het gevolg van het feit dat WMD aan haar klanten geen meterstanden opvraagt als de watermeter bij een klant in dezelfde periode is vervangen. Dan is immers de stand al bij WMD bekend.

INCASSOPROCES

In 2018 is de wetgeving met betrekking tot afsluiting van de watertoevoer bij particulieren gewijzigd en verder aangescherpt. Waterbedrijven moeten op het moment dat tot afsluiting wordt overgegaan op verzoek van de klant bewaarmiddelen voor drinkwater verstrekken. Daarnaast hebben waterbedrijven de verplichting om de contactgegevens van klanten met betalingsachterstanden door te geven aan instanties ten behoeve van schuldhulpverlening. Vooruitlopend op deze wetgeving stelt WMD sinds 2017 op aanvraag een noodvoorraad drinkwater ter beschikking daar waar sprake is van afsluiting bij wanbetaling. In 2018 werden 19 aansluitingen afgesloten. In 10 gevallen ging het om particuliere huishoudens. In alle gevallen ging het hierbij om de laatste stap in een zorgvuldig doorlopen incassoproces.

MENS EN ORGANISATIE

ORGANISATIE

In februari 2018 is gestart met het zogenoemde Regenboogproject om te komen tot een nieuwe visie op de toekomst van WMD. Tijdens dit project zijn antwoorden geformuleerd op belangrijke toekomstvragen voor WMD. Waar staat WMD over vijf jaar? Wat doet WMD wel en wat niet? Wat maakt WMD sterk en met wie werken we samen?

Het project startte met het vormen van zeven verschillende interne werkgroepen, ingedeeld naar verschillende thema's:

1. Waterkwaliteit, technologie, innovatie en duurzaamheid;
2. Strategische personeelsplanning;
3. Klant & beeldvorming;
4. Externe samenwerking;
5. Wet & regelgeving;
6. Interne samenwerking;
7. Financiën.

Tijdens een eerste medewerkersbijeenkomst in april 2018 zijn alle medewerkers gevraagd om input met betrekking tot deze onderwerpen te leveren. Deze interne informatie vormde de basis voor het vervolg door de werkgroepen. De externe oriëntatie is door de werkgroepen toegevoegd door het uitvoeren of laten uitvoeren van onderzoeken, het bezoeken van bedrijven, het raadplegen van experts, enzovoort.

De ontwikkeling van het visiedocument is een gezamenlijke inspanning geweest. Alle WMD'ers hebben meegedaan, ieder op zijn eigen manier. De visie vormt een leidraad voor de ontwikkeling voor de volgende jaren, maar geeft geen eindbeeld van WMD over 40 jaar. We moeten ons blijven aanpassen aan de wereld om ons heen. Een wereld die blijft veranderen en steeds meer vraagt. Wat vandaag goed is, is morgen niet meer voldoende.

Op 5 juli 2018 is alle informatie gedeeld met de medewerkers tijdens de tweede medewerkersbijeenkomst en is gevraagd om verbetervoorstellen, aanvullingen en andere suggesties.

Na de medewerkersbijeenkomst op 5 juli heeft het managementteam de strategische doelen vastgesteld, deze vertaald naar concrete keuzes en acties en vastgelegd in het visiedocument 'Drents Drinkwater, natuurlijk goed'. Dit conceptdocument is besproken met de raad van commissarissen en de ondernemingsraad en op basis daarvan aangepast en afgerond. De medewerkers zijn tijdens een derde medewerkersbijeenkomst op 29 november 2018 geïnformeerd over de inhoud en de consequenties van de visie van WMD. Deze bijeenkomst was tegelijkertijd de feestelijke afsluiting van strategieproject Regenboog.

De doelen en keuzes van de nieuwe visie voor het komende jaar zijn verder geconcretiseerd in de sectorplannen voor 2019. Het resultaat van de nieuwe visie zijn ook vier nieuwe kernwaarden voor WMD:

- Betrouwbaar;
- Toekomstbestendig;
- Klantgericht;
- Oorspronkelijk.

De uitwerking van de nieuwe visie krijgt in de komende jaren verder zijn beslag in bijvoorbeeld het personeelsbeleid en andere beleidsvelden.

MENS

Ziekteverzuim

Het totale verzuimpercentage over 2018 bedraagt 5,2% en is licht gestegen ten opzichte van 2017 (5%). Deze stijging van het totaal wordt veroorzaakt door een forse stijging van het langdurig verzuim (meer dan 42 dagen). Het middellang verzuim (8 – 42 dagen) is daarentegen fors gedaald. De oorzaak betreft zowel fysieke als psychosociale problematiek.

Het verzuim uitgesplitst naar leeftijd ziet er als volgt uit:

	%	%	%	%	%	%
Leeftijd	2018	2017	2016	2015	2014	2013
<25	2,52	0,44	5,24	0,47	2,33	1,51
25 t/m 34	1,64	4,30	1,66	4,71	2,66	2,44
35 t/m 44	3,89	3,47	9,70	7,69	3,11	2,41
45 t/m 54	4,86	5,90	6,53	2,96	4,31	4,15
55 t/m 64	8,08	5,42	5,18	8,46	6,00	5,96
>65	0,46	4,55				

Ten gevolge van de verhoging van de AOW-gerechtigde leeftijd werken medewerkers langer door en is er vanaf 2017 ook informatie bekend over de groep van 65 jaar en ouder. In de leeftijdsklasse 55-64 jaar is het verzuim het hoogst. De focus van WMD is er de komende jaren erop gericht om alle medewerkers zowel fysiek als mentaal duurzaam inzetbaar te laten zijn en blijven.

Voor het kortdurend verzuim (< 42 dagen) is het streefpercentage < 2,5%. Acht van de twaalf maanden was het verzuimpercentage lager dan 2,5%, waarmee voor die periode werd voldaan aan de intern gestelde norm. In onderstaande tabel is het kortdurend verzuim weergegeven waarbij het kortdurend verzuim nog verder is uitgesplitst naar kort verzuim en middellang verzuim. Het kortdurend verzuim is afgenomen ten opzichte van 2017 en het langdurig verzuim is gestegen ten opzichte van 2017.

Een verdeling naar kort (<42 dagen) en lang verzuim (>42 dagen) levert het volgende beeld op:

Ziekteverzuim	2018	2017	2016	2015	2014	2013
Kort verzuim 8 dagen	0,98	1,00	0,89	0,79	0,91	1,03
Middellang verzuim 8-42 dagen	0,69	1,36	0,78	0,91	1,06	1,21
Lang verzuim >42 dagen	3,50	2,60	4,37	4,29	2,54	2,25

Formatie

In 2018 zijn 27 medewerkers (25,40 fte) in dienst getreden en zijn 14 medewerkers (13,20 fte) uit dienst gegaan. Dit betekent een toename van 12,2 fte. Deze toename wordt deels veroorzaakt door:

- vroegtijdige vervanging in 2018 van medewerkers die in 2019 met pensioen gaan;
- door uitbreiding omdat binnen bepaalde teams de formatie niet op sterkte was;
- door het zelf gaan uitvoeren van werkzaamheden waarvoor al geruime tijd externe mensen worden ingehuurd via externe bedrijven of Ad Fontes.

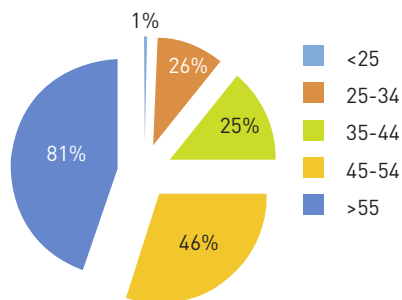
Ook de komende jaren zal er sprake zijn van vroegtijdige vervanging om geen kennis verloren te laten gaan en het zelf in dienst nemen van medewerkers die al geruime tijd worden ingehuurd.

Voor het leveren van een hoge kwaliteit drinkwater vormt de kwaliteit van onze medewerkers de doorslaggevende factor. We gaan daarom meer investeren in professionaliteit en flexibiliteit van medewerkers.

Aantal werknemers en fte's per 31 december 2018:

31 december 2018		31 december 2017	
Aantal werknemers	Aantal fte	Aantal werknemers	Aantal fte
179	161,16	166	147,96

Leeftijdsverdeling werknemers 2018:

De gemiddelde leeftijd aan het eind van 2018 is 50 jaar. Dit betekent een lichte daling ten opzichte van 2017 (toen was dit 51 jaar).

Arbeidsvoorwaarden

De onderhandelingen tussen vakbonden en werkgevers over een nieuwe cao zijn in 2017 gestart. In 2018 hebben deze onderhandelingen een vervolg gekregen wegens het uitblijven van een akkoord. Ook in de eerste maanden van 2018 zijn partijen er niet samen uitgekomen. Werkgevers hebben hierna voorgesteld om een onafhankelijke externe bemiddelaar in te schakelen om het vastgelopen proces weer vlot te trekken. De vakbonden hebben ingestemd met dit voorstel. De externe bemiddelaar heeft na diverse gesprekken met alle partijen een advies uitgebracht. Dit advies is door de vakbonden afgewezen.

De werkgevers hebben vervolgens besloten om eenzijdig over te gaan tot een loonsverhoging. Deze verhoging is in overeenstemming met het eerder bereikte onderhandelingsresultaat en is ook gebaseerd op het advies van de bemiddelaar.

Op 22 oktober heeft de WWb een brief aan de vakbonden gestuurd waarin is aangegeven dat de onderhandelingen formeel zijn geëindigd. Vanaf 22 oktober 2018 is er sprake van een cao-loze periode.

Medezeggenschap

De ondernemingsraad (OR) en de bestuurder hebben tijdens de overlegvergaderingen in 2018 de volgende onderwerpen besproken:

- Strategieproject Regenboog
- Stukken raad van commissarissen en aandeelhoudersvergaderingen
- Stand van zaken inzake verkoop bottelarij
- Tussentijdse OR-verkiezingen
- Uitkomsten en vervolg medewerkerstevredenheidsonderzoek

- Toekenning IB-uren na 65 jaar
- Drieploegendienst bottelarij
- Jaarverslag 2017 en accountantsverslag
- Hoe gaat WMD verder met Water & Energie en Industriewater?
- Vertrek adjunct-directeur
- Benoeming preventiemedewerkers
- Werkkostenregeling
- Wacht- en storingsdienst
- Wet bescherming persoonsgegevens en Algemene Verordening Gegevensbescherming
- Sectorplannen
- Herschikking taken en verantwoordelijkheden MT
- Visiedocument
- Masterplan
- Levering Vitens
- OR-reglement
- Financieel plan 2019
- Meerjaren investeringsplan
- Ander Water en risicobeheersing
- Regeling melding misstand
- Interne vertrouwenspersonen en protocol

INTERNE DIENST

In de periode augustus 2018 tot en met oktober 2018 is een onderzoek uitgevoerd naar de informatievoorziening binnen WMD. Er is een volwassenheidsmeting uitgevoerd; een inventarisatie waarbij aan de hand van deskresearch en interviews een beeld wordt geschetst van de volwassenheid van WMD op het gebied van informatievoorziening. Dit onderzoek heeft geleid tot een adviesrapport met aanbevelingen hoe de informatievoorziening geoptimaliseerd kan worden. Dit proces van optimalisatie krijgt in 2019 een vervolg.

Op 25 mei 2018 is de nieuwe Europese Privacy Verordening (AVG) van kracht geworden. In 2017 is een projectgroep gestart, gezamenlijk met Waterbedrijf Groningen en WLN, om te kunnen voldoen aan deze nieuwe Europese privacywetgeving. Het project is door de projectgroep eind 2018 opgeleverd. In 2019 wordt de AVG-wetgeving meegenomen als onderwerp in de interne audits.

ARBO EN BHV

In 2018 zijn op twee na alle openstaande actiepunten afgehandeld uit de risico-inventarisatie en -evaluatie (RI&E) die eind 2017 is uitgevoerd.

In 2018 is verder aandacht besteed aan:

- de uitkomsten van de PAGO fysieke belasting: van de deelnemers verwacht 65% over 3-5 jaar meer moeite te hebben met de zwaarte van het werk;
- teken en de ziekte van Lyme;
- keuringen van klimmaterieel, hijsmiddelen, elektrisch handgereedschap, elektrische installaties en brandblussers;
- werkplekinspecties: bij twee van de drie inspecties waren er geen bijzonderheden. Bij één inspectie waren er wel enkele aandachtspunten. Deze zijn met de verantwoordelijke leidinggevende besproken;
- arbotrainingen: de trainingen geïsoleerde arbeid, omgaan met agressie en geweld, herkennen verontreinigde grond, veilig werken met AC-leidingen en VCA-basis en VCA-vol hebben plaatsgevonden.

De bhv'ers en EHBO'ers hebben in 2018 alle verplichte trainingen en oefeningen gevolgd. Alle locaties en bedrijfsbussen zijn gecontroleerd voor wat betreft verbandmiddelen, blusmateriaal, AED's, enzovoort. In 2018 heeft (in)formele afstemming tussen OR en de Arbocoördinator plaatsgevonden. De nieuwe Arbowet geeft een grotere rol aan de OR en de preventiemedewerker. De OR heeft instemmingsrecht bij het aanstellen van een preventiemedewerker. Na instemming van de OR zijn twee interne medewerkers aangesteld als preventiemedewerkers.

Er zijn in 2018 vijf ongevalsformulieren ontvangen en twee meldingen over onveilige situaties. In 2018 hebben geen meldingsplichtige ongevallen plaatsgevonden. Eén ongeval heeft geleid tot langdurig verzuim. In overleg met de bedrijfsarts zijn alle gepaste maatregelen genomen.

Aantal ongevallen 2014-2018

	2014	2015	2016	2017	2018
Meldingsplichtige ongevallen*	0	0	0	0	0
Ongevallen met verzuim >15 dagen	2	1	2	1	1
Ongevallen met verzuim >1 dag en <15 dagen	1	0	0	1	1
Ongevallen zonder verzuim of <1 dag	1	2	2	5	3
Bijna ongevallen	0	0	3	0	0

Basisoorzaken Grote diversiteit in oorzaken en geen trend waar te nemen

* Meldingsplichtige ongevallen: ziekenhuisopname, blijvend letsel of dodelijk ongeval.

Veiligheid, gezondheid en welzijn zoals opgenomen in de Arbowetgeving krijgt steeds meer aandacht binnen WMD. Er is afdoende kennis aanwezig over gezond en veilig werken. Bewustzijn op de werkvloer draagt bij aan een gezonde en veilige werkomgeving en zal ook in 2019 hoog op de agenda staan.

RISICOBEBEERSING, KWALITEIT EN ICT

RISICOBEBEERSING

Risicobeheersing

In augustus 2018 werd WMD geconfronteerd met de tegenvallende bezoekersaantallen aan Wildlands en vervolgens het technisch faillissement van Wildlands. De financiële relaties van WMD in Wildlands betekenen bij een faillissement van Wildlands een afboeking van ruim € 16 miljoen ultimo 2018 voor WMD.

Na een intensief traject waarbij de doorstartmogelijkheden van Wildlands zijn onderzocht en waarbij de betrokken financiers en dienstverleners gevraagd zijn een bijdrage te leveren, wordt de minst nadelige optie voor WMD uitgewerkt.

Hiermee is het grootste risicodossier van WMD actueel geworden. In deze paragraaf is behalve dit risico een analyse gemaakt van alle activiteiten van WMD, waarbij de onderstaande uitgangspunten van toepassing blijven en zijn.

Uitgangspunten WMD:

- kwalitatief en continu goed drinkwater leveren;
- het meerjaren investeringsprogramma uitvoeren om continu kwalitatief goed drinkwater te leveren;
- het versterken van de financiële positie, nodig om het investeringsplan te financieren;
- stabiele en noodzakelijke tarief ontwikkeling naar de toekomst.

Financiële positie

Door de verliezen die WMD in 2018 moet verantwoorden door de situatie Wildlands is de financiële positie sterk verslechterd. De ontstane financiële positie brengt met zich mee dat bij het eigen vermogen van WMD is afgenomen en dat de ruimte voor onvoorziene tegenvallers weg is. Het versterken van het eigen vermogen tot het gewenste minimale niveau is zowel voor de organisatie zelf als voor de externe financiers van belang.

Stabiele tariefontwikkeling 2019 en verder

WMD vindt het belangrijk dat de tariefontwikkeling stabiel is, dat wil zeggen geen grote schommelingen. De tariefontwikkeling zoals getoond bij het vaststellen van het financieel plan blijft intact. Bij de vaststelling van de tarieven 2020 en het Financieel Plan 2020 houden de tarieven dezelfde ontwikkelingslijn aan en worden de klanten niet geconfronteerd met extra verhogingen van de tarieven.

Niet-drinkwateractiviteiten

Naast het drinkwaterbedrijf heeft WMD een aantal niet-drinkwateractiviteiten. Hiervan is afgesproken dat deze worden afgebouwd of verkocht (Indonesië, bottelarij) of dat onderzocht wordt hoe deze activiteiten (op termijn) kunnen worden verkocht.

Indonesië

De verwachting is dat de directie van WMD het verkoopcontract PT WLN in april 2019 ondertekent. Dit betekent dat alleen de participatie met Manado nog moet worden beëindigd. Tot aan medio 2019 loopt hiervoor nog een traject voor mogelijke verkoop (gekoppeld aan de verkoop van het lab PT WLN). Mocht dit niet lukken dan wordt een voorstel gedaan om bijvoorbeeld via liquidatie de verbinding van WMD met Manado te beëindigen. Daarmee heeft WMD medio 2019 naar verwachting geen verbintenissen meer met Indonesische dochterbedrijven.

Bottelarij

Per 1 december 2018 is WMD 100% aandeelhouder van de bottelarij en kan deze in de vrije verkoop worden gezet. De verwachting is dat de bottelarij niet verkoopbaar is aan een derde door de beperkte capaciteit en het ontbreken van uitbreidingsmogelijkheden. Een potentiële koper onderzoekt op dit moment de mogelijkheid om een social enterprise van de bottelarij te maken. Medio 2019 wordt hier een voorstel voor uitgebracht. Hiermee ontstaat voor WMD de keuze om de bottelarij te verkopen aan de initiatiefnemer van de social enterprise of om een afbouwscenario op te stellen. Bij dit laatste geldt dat WMD de grootst mogelijke zorgvuldigheid zal betrachten naar haar werknemers en klanten.

Cabot Norit

Aan deze fabriek wordt industriewater geleverd. In 2018 zijn aanvullende investeringen gedaan van 2,2 miljoen euro. Met Cabot loopt een contract van 15 jaar, de exploitatie sluit jaarlijks positief met gemiddeld € 100.000.

Gietwater Erica en Klazienaveen

Voor de tuinders wordt gietwater geleverd en levert jaarlijks een positief resultaat op van € 50.000.

Puurwaterfabriek Nieuw-Amsterdam

Samen met Waterschap Vechtstromen is WMD eigenaar van de Puurwaterfabriek (UPW). Het puurwater wordt geleverd aan de NAM. Met de NAM is een contract van 40 jaar afgesloten en het jaarlijkse resultaat voor WMD bedraagt ruim € 450.000.

Warmte- en koude levering Hoogeveen

WMD levert in Hoogeveen warmte en koude via een laagtemperatuurnet aan drie locaties. Deze contracten hebben een looptijd van 25 jaar en de jaarlijks resultaat voor WMD bedraagt ongeveer € 150.000.

Door het afstoten van de niet-drinkwateractiviteiten en de focus op kwaliteit en betrouwbaarheid van de drinkwatervoorziening is het bestuur van WMD van mening dat hiermee mogelijke risico's worden beheerst.

ICT

De ICT-ondersteuning voor Waterbedrijf Groningen (WbGr), WLN en WMD wordt verzorgd door de afdeling GiGA die is ondergebracht bij WMD.

In 2018 zijn bij WMD de volgende ICT (gerelateerde) projecten en onderwerpen gerealiseerd:

- Het nieuwe klantsysteem Mecoms is geïmplementeerd en in beheer genomen. In tegenstelling tot SAP dat extern werd gehost wordt Mecoms door GiGA zelf gehost en technisch beheerd.
- De gezamenlijke dochter Futuro van Dunea en WbGr ten behoeve van het beheer van SAP is opgeheven.
- Het NIB (netwerk- en informatiebeveiliging) project conform EU-richtlijn is geïmplementeerd. Enkele details zijn doorgeschoven naar 2019. De voorbereiding voor een audit in 2019 is opgestart.
- Het privacy-project volgens de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG), EU mei 2018 is geïmplementeerd en in beheer genomen bij Juridische Zaken.
- ICT-infrastructuur: alle geplande updates in 2018 zijn uitgevoerd.
- De geplande update voor financieel pakket Agresso is uitgevoerd.
- De toekomstige ICT-architectuur is besproken met de ICT-stuurgroep en geüpdatet.

GiGA is financieel binnen de gestelde begroting voor 2018 gebleven.

FINANCIËN EN CONTROL

INHAALSLAG

2018 is het jaar van 'de basis op orde' na jaren van jaarrekeningen- hectiek en personele wisselingen. Het boekhoudpakket waar WMD al jaren mee werkt is geüpdatet naar de maatstaven van 2018. De financiële administratie is opnieuw ingericht zodat vanuit het boekhoudprogramma periodieke rapportages kunnen worden geraadpleegd. De periodieke informatievoorziening voor MT en bestuur is gedurende het jaar verbeterd.

Het jaarverslag 2017 is tijdig ingediend bij ILT. ILT heeft het jaarverslag 2017 positief beoordeeld. Dat wil zeggen dat het voldoet aan alle voorwaarden die ILT eraan stelt.

TARIEFTOEZICHT

Met de invoering van de nieuwe Drinkwaterwet enige jaren geleden is ook het tarieftoezicht geïntroduceerd dat momenteel door de ILT, ondersteund door de Autoriteit Consument & Markt (ACM), wordt uitgevoerd. De tarieven 2018 zijn voor alle waterbedrijven door ACM getoetst en ACM heeft hierover advies uitgebracht aan ILT. Op basis van dit advies heeft ILT geconcludeerd dat de drinkwatertarieven 2018 voldoen aan alle criteria, transparant, kostendekkend en niet discriminerend. De tarieven 2019 zijn in november 2018 door de aandeelhouders vastgesteld en wederom aangeboden aan ILT voor het tarieftoezicht. Op basis van het adviesrapport van ACM concludeert ILT dat WMD bij de totstandkoming van de drinkwaatertarieven 2018 handelt overeenkomstig het wettelijk kader. In februari van dit jaar was ILT voornemens WMD een aanwijzing te geven conform artikel 13 lid 3 Drinkwaterwet. Het positieve oordeel over de totstandkoming van de tarieven 2018 maakt dat een aanwijzing niet meer aan de orde is.

In de Drinkwaterwet (2011) en het Drinkwaterbesluit zijn regels opgesteld om de drinkwatertarieven op te stellen en te beoordelen. De toezichthouder (ILT) is nog op zoek naar de precieze invulling van de wet. Moet het strenger of mag er juist meer ruimte zijn? De transparantie vereist dat we moeten uitleggen waarom de drinkwaterprijs is zoals hij is. Het geldt dat onze klanten betalen moet zichtbaar ten goede komen aan hun drinkwater.

BANKEN

De financiële stabiliteit en het weer op orde hebben van tijdige rapportages heeft geresulteerd in continuering van de goede relatie met de externe financiers. Eind 2018 werd duidelijk dat de effecten van het niet aan de betaalverplichtingen kunnen voldoen door Wildlands aan WMD zodanig van omvang zijn dat WMD verliezen moet verantwoorden in 2018. Hierdoor voldoet WMD niet aan haar financiële ratio's die met de banken zijn afgesproken. De banken zijn hier vroegtijdig over geïnformeerd en hebben aangegeven dat zij hier geen consequenties aan zullen verbinden.

VENNOOTSCHAPSBELASTING

Per 1 januari 2016 is de systematiek van de vennootschapsbelasting voor overheidsbedrijven gewijzigd. Niet meer de vennootschappen in handen van de overheid maar de wettelijke taken zijn vrijgesteld. WMD is in samenwerking met Loyens en Loeff bezig om de aangifte 2016 op te stellen en af te stemmen met de Belastingdienst. In 2019 wordt dit naar verwachting afgerond.

FINANCIEEL PLAN 2018

Het financieel plan 2019 is opgesteld op basis van de in 2018 opgestelde en vastgestelde visie voor 2019 en verder. Deze visie, in combinatie met het opgestelde masterplan, heeft geresulteerd in een meerjaren investeringsbegroting. De visie en het benodigde investeringsplan heeft geresulteerd in een financieel plan 2019 waar voor het eerst in vijf jaar sprake is van een verhoging van de drinkwater tarieven.

Uiteraard vormen de tarieven een belangrijk uitgangspunt bij de vorming van de financiële plannen in de komende jaren. Daarom moet het financieel plan gelijk met de tarieven vastgesteld worden, dus voor 1 december van het voorgaande jaar.

Op 25 oktober heeft de raad van commissarissen het Financieel plan 2019 goedgekeurd en op 30 november 2018 is het Financieel plan 2019 door de algemene vergadering van aandeelhouders vastgesteld.

RESUME

In het jaar 2018 is een goede start gemaakt met de basis op orde brengen binnen de sector Financiën & Control. Dat we hierin zijn geslaagd wordt bevestigd door de toezichthouder ILT en door de banken.

GECONSOLIDEERDE JAARREKENING 2018

GECONSOLIDEERDE BALANS

Voor winstverdeling (bedragen in duizenden euro's)

	Ref.	31 december 2018	31 december 2017
ACTIVA			
Vaste activa			
Materiële vaste activa	6	150.141	154.527
Financiële vaste activa	7	3.839	9.554
		153.980	164.081
Vlottende activa (ten hoogste 1 jaar)			
Vorraden	8	1.191	1.263
Vorderingen	9	7.585	6.803
Liquide middelen	10	1.752	2.738
		10.528	10.804
		164.508	174.885
PASSIVA			
Groepsvermogen			
Eigen vermogen	12	34.225	44.744
Aandeel derden		0	27
		34.225	44.771
Voorzieningen	13	166	795
Langlopende schulden			
Leningen kredietinstellingen	14	90.744	88.942
Overige leningen	14	562	656
(Embedded) derivaten	15	1.530	1.751
		92.836	91.349
Kortlopende schulden (ten hoogste 1 jaar)			
Schulden aan kredietinstellingen	16	26.363	27.336
Schulden aan handelscrediteuren		2.731	3.161
Belastingen en premies sociale verzekeringen	17	1.775	1.374
Overige schulden	18	6.412	6.099
		37.281	37.970
		164.508	174.885

GECONSOLIDEERDE WINST- EN VERLIESREKENING

[bedragen in duizenden euro's]

	Ref.	2018	2017
Netto omzet	22	35.929	36.924
Overige bedrijfsopbrengsten	23	4.848	5.987
		40.777	42.911
Bedrijfslasten			
Grond en hulpstoffen	24	2.986	3.013
Uitbesteed werk en andere externe kosten	25	8.139	6.163
Personeelskosten	26	9.597	10.345
Afschrijvingen	27	8.679	9.738
Overige waardeveranderingen van materiële vaste activa	6/27	6.790	0
Grondwaterbelasting	28	405	391
Overige bedrijfskosten	29	8.354	9.361
		44.950	39.011
Bedrijfsresultaat		-4.173	3.900
Financiële baten en lasten	30		
Rentebaten		414	445
Rentelasten		2.633	2.830
Waardeveranderingen van vorderingen die tot de vaste activa behoren		4.924	0
Mutatie waardering derivaten		197	317
		-6.946	-2.068
Bedrijfsresultaat voor belastingen		-11.119	1.832
Winstbelastingen	31	0	43
Resultaat deelnemingen	32	600	650
		600	693
Resultaat na belastingen		-10.519	2.525
Minderheidsbelang van derden		0	-12
Netto resultaat		-10.519	2.537

GECONSOLIDEERDE KASSTROOMOVERZICHT

[bedragen in duizenden euro's]

	2018	2017
Bedrijfsresultaat	-4.173	3.900
Afschrijvingen	8.679	9.738
Overige waardeveranderingen van materiële vaste activa	6.790	0
Mutatie voorzieningen	-629	563
Veranderingen werkkapitaal		
Vorderingen	-782	-296
Vorraden	72	-294
Kortlopende schulden	284	703
	-426	113
Kasstroom uit bedrijfsoperaties	10.241	14.314
Ontvangen interest	414	445
Betaalde interest	-2.633	-2.830
Betaalde vennootschapsbelasting	-235	-236
Ontvangen dividend	451	397
	-2.003	-2.224
Kasstroom uit operationele activiteiten	8.238	12.090
Investeringsactiviteiten		
Investeringen in materiële vaste activa	-11.927	-12.391
Desinvesteringen in materiële vaste activa	844	1.366
Investering in financiële vaste activa	-380	-393
Desinvesteringen in financiële vaste activa	1.724	1.884
Kasstroom uit investeringsactiviteiten	-9.739	-9.534
Financieringsactiviteiten		
Nieuwe leningen	15.000	25.000
Mutatie rekening courant kredietinstellingen	2.891	-3.271
Mutatie kasgeldleningen	-5.000	-5.300
Aflossing langlopende schulden	-12.376	-18.800
	515	-2.371
Mutatie geldmiddelen	-986	185
Stand liquide middelen		
Begin boekjaar	2.738	2.553
Einde boekjaar	1.752	2.738
	-986	185

TOELICHTING OP DE GECONSOLIDEERDE BALANS EN WINST- EN VERLIESREKENING

1. ALGEMENE TOELICHTING

Activiteiten

N.V. Waterbedrijf Drenthe (WMD), KvK nummer 04006089, is gevestigd aan de Lauwers 3 te Assen. Dit is tevens de statutaire vestigingsplaats van de vennootschap. De activiteiten van WMD en haar dochtermaatschappijen bestaan voornamelijk uit de zorg voor en instandhouding van de (drink) watervoorziening in haar verzorgingsgebied, benevens het verrichten van alle werkzaamheden, daarmee in verband staande, in de ruimste zin.

Wildlands

In de loop van 2018 is duidelijk geworden dat Wildlands grote moeite heeft aan haar financiële verplichtingen te voldoen door achterblijvende bezoekersaantallen.

WMD heeft vanaf 2002 geïnvesteerd in een waterzuiveringsinstallatie en een aangrenzende tentoonstellingsruimte ten behoeve van Wildlands) in de gemeente Emmen. Er is door WMD in dit kader een dienstverleningsovereenkomst voor de zuivering van water en een financiële leaseovereenkomst voor het tentoonstellingsgebouw afgesloten met Wildlands. Ook worden de gronden verpacht aan Wildlands en verzorgt WMD de levering van warmte, koude en energie. Deze diensten worden verzorgd door de dochtermaatschappijen WMD Industriewater BV, WMD Participaties BV en WMD Water & Energie BV.

De directie van Wildlands heeft WMD in 2018 verzocht te onderzoeken of WMD kan zorgen voor een structurele kostenreductie, om daarmee een doorstart mogelijk te maken.

WMD werkt mee aan een oplossing voor Wildlands door:

- De overdracht van het, aan Wildlands verhuurde, tentoonstellingsgebouw.
- Een gefaseerde overdracht van de technische installaties van de waterzuivering en de energie-infrastructuur aan Wildlands.
- WMD zal de erfpachtcanon verlagen, onder voorwaarde dat Wildlands zorg zal blijven dragen voor het borgen van de kwaliteit van het grondwater.

De oplossing leidt tot impairments van de betreffende activa. De afwaardering wordt via de resultatenrekening ten laste van het eigen vermogen van WMD gebracht. Ook andere opties zijn onderzocht. Echter is gebleken dat elk alternatief zou leiden tot een minstens even groot, of groter boekverlies. Om de financiële positie van WMD in stand te houden zijn de provincie en de gemeente Emmen voornemens om in 2019 achtergestelde leningen te verstrekken. Voor 2018 geldt dat als gevolg van de impairmentverliezen WMD niet kan voldoen aan alle bankconvenanten. De banken hebben aangegeven geen consequenties te zullen verbinden aan het niet voldoen aan deze voorwaarden in 2018. Hiertoe zijn door de banken waivers verstrekt.

Het verlies van totaal € 11,7 miljoen, dat volgt uit de afwaardering van de activa op basis van impairment is als volgt verwerkt in 2018:

- Afwaardering financial lease tentoonstellingsgebouw in WMD Participaties BV van € 4,9 miljoen;
- Afwaardering gebouwen in WMD Industriewater BV van € 2,6 miljoen;
- Afwaardering machines en installaties in WMD Industriewater BV van € 2,1 miljoen;
- Afwaardering machines en installaties in WMD Water en Energie BV van € 2,1 miljoen.

De afwaardering van € 4,9 miljoen op de financiële leaseovereenkomst met betrekking tot het tentoonstellingsgebouw is als separate post verantwoord in de winst- en verliesrekening onder de financiële baten en lasten.

De afwaardering van € 6,8 miljoen op de overige activa is als separate post verantwoord in de winst- en verliesrekening onder bedrijfslasten.

Door deze afwaarderingen hebben de drie dochtermaatschappijen in 2018 een negatief eigen vermogen van in totaal € 9,6 miljoen. Door dit negatieve eigen vermogen zullen deze vennootschappen niet in staat zijn hun schuld aan WMD Drinkwater (volledig) te voldoen. WMD Drinkwater heeft derhalve de vorderingen op haar zustermaatschappijen in 2018 afgewaardeerd met het bedrag van het negatieve eigen vermogen. De afwaardering wordt in WMD Drinkwater verantwoord onder overige bedrijfskosten. Geconsolideerd is de schuld/vordering en afwaardering geëlimineerd.

Gezien de afspraken met de banken en de aandeelhouders inzake versterking van het garantievermogen is er geen sprake van bedreiging van de continuïteit van WMD Drinkwater.

Stelselwijzigingen en schattingswijzigingen

Er heeft in 2018 geen stelselwijziging plaatsgevonden. In 2018 hebben zich, anders dan bovenstaande verwerking van de activa met betrekking tot Wildlands, geen schattingswijzigingen voorgedaan.

Schattingen

Indien het voor het geven van het in artikel 2:362 lid 1 BW vereiste inzicht noodzakelijk is, zijn de relevante oordelen en schattingen inclusief de bijbehorende veronderstellingen opgenomen bij de toelichting op de desbetreffende jaarrekeningposten.

Grondslagen van de consolidatie

In de consolidatie worden de financiële gegevens van WMD, samen met die van haar groepsmaatschappijen en andere rechtspersonen waarop zij overheersende zeggenschap kan uitoefenen of waarover zij de centrale leiding heeft, opgenomen. Groepsmaatschappijen zijn rechtspersonen waarin WMD direct of indirect overheersende zeggenschap kan uitoefenen doordat zij beschikt over de meerderheid van de stemrechten of op enige andere wijze de financiële- en operationele activiteiten kan beheersen. De hiervoor beschreven groepsmaatschappijen en andere rechtspersonen worden voor 100% in de consolidatie betrokken. Het aandeel van derden in het groepsvermogen en in het groepsresultaat wordt afzonderlijk vermeld.

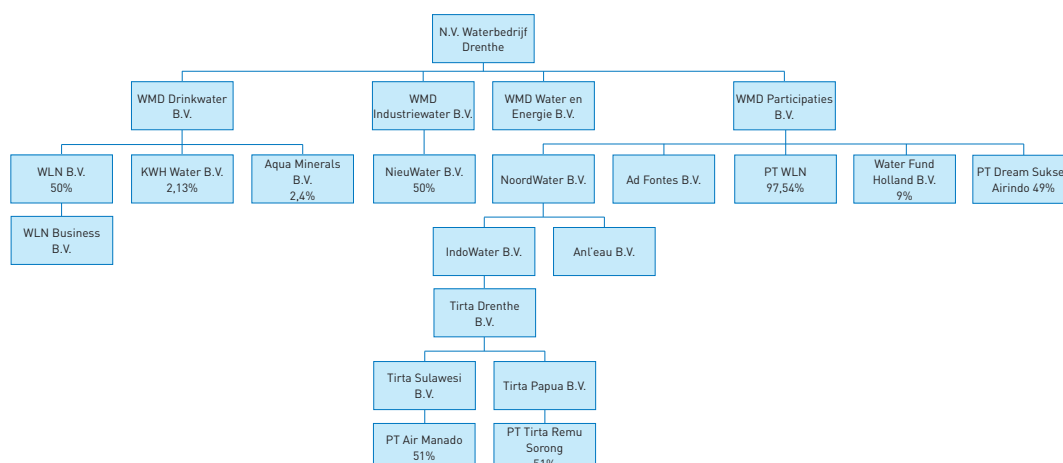
Wanneer sprake is van een belang in een joint venture, wordt het desbetreffende belang gewaardeerd tegen netto vermogenswaarde, dan wel proportioneel geconsolideerd, indien dit leidt tot een beter inzicht. Van een joint venture is sprake indien als gevolg van een overeenkomst tot samenwerking de zeggenschap door de deelnemers gezamenlijk wordt uitgeoefend.

Intercompany-transacties, intercompany-winsten en onderlinge vorderingen en schulden tussen groepsmaatschappijen en andere in de consolidatie opgenomen rechtspersonen worden geëlimineerd, voor zover de resultaten niet door transacties met derden buiten de groep zijn gerealiseerd. Waarderingsgrondslagen van groepsmaatschappijen en andere in de consolidatie opgenomen rechtspersonen zijn waar nodig gewijzigd om aansluiting te krijgen bij geldende waarderingsgrondslagen voor de groep. Aan het hoofd van de groep staat NV Waterbedrijf Drenthe, gevestigd aan Lauwers 3 te Assen.

In de geconsolideerde jaarrekening zijn naast de vennootschap WMD de volgende groepsmaatschappijen betrokken:

naam	vestigings- plaats	deelname in % 2018	Groeps- maatschappij /consolidatie 2018	deelname in % 2017	Groeps- maatschappij /consolidatie 2017
WMD Drinkwater BV	Assen	100	ja	100	ja
WMD Industrierwater BV	Assen	100	ja	100	ja
WMD Participaties BV	Assen	100	ja	100	ja
WMD Water en Energie BV	Assen	100	ja	100	ja
Noordwater BV	Assen	100	ja	100	ja
Anl'eau BV (2017: Hondsrug BV)]	Assen	100	ja	100	ja
VOF Anloo	Annen	-	nvt	74	ja
Ad Fontes BV	Assen	100	ja	100	ja
IndoWater BV	Assen	100	ja	100	ja
Tirta Drenthe BV	Assen	100	ja	100	ja
Tirta Sulawesi BV	Assen	100	ja	100	ja
Tirta Maluka BV	Assen	100	ja	100	ja
Tirta Papua BV	Assen	100	ja	100	ja
PT Dream Sukses Airindo	Ambon	49	nee	58	nee
PT War Besrendi	Biak	-	nvt	51	nee
PT Tirta Remu	Sorong	51	nee	51	nee
PT Air Manado	Manado	51	nee	51	nee
PT Wedu Merauke	Merauke	-	nvt	51	nee
PT Water Laboratory Nusantara Indonesia	Manado	97,5	nee	96	ja

Het structuuroverzicht (per 12 maart 2019) van WMD ziet er als volgt uit:

VOF Anloo is tot ultimo 2017 aangemerkt als joint venture. In 2018 is de medevenoot van VOF Anloo door WMD uitgekocht en daarmee is WMD, middels de namens WMD optredende vennoot Anl'eau BV (voorheen Hondsrug BV) volledig eigenaar. Alle activa, passiva en activiteiten zijn vanaf dat moment eigendom van Anl'eau BV. In 2017 werd voor VOF Anloo het relatieve aandeel van

WMD in de activa, verplichtingen en resultaat in de consolidatie betrokken. Voor 2018 wordt dit verantwoord in Anl'eau BV en wordt deze 100% in de consolidatie betrokken.

WMD heeft in 2018 nog twee joint ventures. WLN BV, het waterlaboratorium dat tezamen met Waterbedrijf Groningen wordt gehouden en NieuWater BV, een joint venture tezamen met waterschap Vechtstromen. Beide joint ventures zijn gewaardeerd op nettovermogenswaarde en zijn niet in de consolidatie betrokken.

Verbonden partijen

Als verbonden partijen worden aangemerkt alle rechtspersonen waarover WMD overheersende zeggenschap, gezamenlijke zeggenschap of invloed van betekenis kan uitoefenen. Ook rechtspersonen en natuurlijke personen die overwegende zeggenschap, gezamenlijke zeggenschap of invloed van betekenis in WMD kunnen uitoefenen worden aangemerkt als verbonden partij.

Acquisities en desinvesteringen van groepsmaatschappijen

Vanaf de overnamedatum worden de resultaten en de identificeerbare activa en passiva van de overgenomen vennootschap opgenomen in de geconsolideerde jaarrekening. De overnamedatum is het moment dat overheersende zeggenschap kan worden uitgeoefend op de desbetreffende vennootschap.

De verkrijgingsprijs bestaat uit het geldbedrag of het equivalent hiervan dat is overeengekomen voor de verkrijging van de overgenomen onderneming vermeerderd met eventuele direct toerekenbare kosten. Indien de verkrijgingsprijs hoger is dan het nettobedrag van de reële waarde van de identificeerbare activa en passiva wordt het meerdere als goodwill geactiveerd onder de immateriële vaste activa. Indien de verkrijgingsprijs lager is dan het nettobedrag van de reële waarde van de identificeerbare activa en passiva, dan wordt het verschil als overlopende passiefpost opgenomen.

De maatschappijen die in de consolidatie betrokken zijn, blijven in de consolidatie opgenomen tot het moment dat zij worden verkocht: deconsolidatie vindt plaats op het moment dat er geen sprake meer is van beslissende zeggenschap.

Toelichting op het kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode. De geldmiddelen in het kasstroomoverzicht bestaan uit de liquide middelen. Kasstromen in vreemde valuta zijn omgerekend tegen een geschatte gemiddelde koers. Ontvangsten en uitgaven uit hoofde van interest, ontvangen dividenden en winstbelastingen zijn opgenomen onder de kasstroom uit operationele activiteiten. (Des) Investerings in materiële- en financiële vaste activa zijn

opgenomen onder de kasstroom uit investeringsactiviteiten. De nieuwe leningen en aflossingen op leningen zijn, net als betaald dividend, opgenomen onder de kasstroom uit financieringsactiviteiten.

2. ALGEMENE GRONDSLAGEN

Algemeen

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen van Titel 9 Boek 2 BW en de stellige uitspraken van de Richtlijnen voor de jaarverslaggeving, uitgegeven door de Raad voor de Jaarverslaggeving. De jaarrekening is tevens opgesteld krachtens de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT).

Activa en verplichtingen worden in het algemeen gewaardeerd tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs of de actuele waarde. Indien geen specifieke waarderingsgrondslag is vermeld vindt waardering plaats tegen de verkrijgingsprijs.

In de balans en de winst- en verliesrekening zijn referenties opgenomen. Met deze referenties wordt verwezen naar de toelichting.

Vergelijking met voorgaand jaar

De gehanteerde grondslagen van waardering en van resultaatbepaling zijn ongewijzigd gebleven ten opzichte van het voorgaande jaar. Ten behoeve van het inzicht zijn waar nodig rubriceringen in de jaarrekening gewijzigd. Wegens vergelijkingsdoeleinden zijn rubriceringsaanpassingen in de vergelijkende cijfers ook doorgevoerd.

Vreemde valuta

- Functionele valuta

De posten in de jaarrekening van de groepsmaatschappijen worden gewaardeerd met inachtneming van de valuta van de economische omgeving waarin de groepsmaatschappij haar bedrijfsactiviteiten voornamelijk uitoefent (de functionele valuta). De geconsolideerde jaarrekening is opgesteld in euro's; dit is zowel de functionele als de presentatievaluta van WMD.

- Transacties, vorderingen en schulden

De Indonesische groepsmaatschappijen van WMD leggen transacties en balansposten in hun administraties vast in de eigen functionele valuta, te weten de roepia. WMD neemt commerciële transacties welke luiden in roepia op tegen de wisselkoersen die gelden op de dag van de transacties. WMD rekent monetaire balansposten uitgedrukt in een vreemde valuta om tegen de koers per balansdatum. Koersverschillen die voortvloeien uit de afwikkeling van deze transacties en uit de omrekening van monetaire posten worden in het resultaat verwerkt.

Niet-monetaire activa die volgens de verkrijgingsprijs worden gewaardeerd in een vreemde valuta worden omgerekend tegen de wisselkoers op de transactiedatum. Niet-monetaire activa die volgens de actuele waarde worden gewaardeerd in een vreemde valuta worden omgerekend tegen de wisselkoers op het moment waarop de actuele waarde werd bepaald.

Valutakoersverschillen op leningen en andere financiële instrumenten voor zover deze het valutarisico in verband met de netto-investering afdekken worden verwerkt in het eigen vermogen onder de post 'reserve omrekeningsverschillen buitenlandse deelnemingen'. Koersverschillen die zijn verantwoord onder de post 'reserve omrekeningsverschillen buitenlandse deelnemingen', zijn niet uitkeerbaar tenzij de desbetreffende deelneming is verkocht of geliquideerd.

- Groepsmaatschappijen

Bij de consolidatie rekent WMD de balansen van de Indonesische groepsmaatschappijen om in euro's tegen de koers per balansdatum. De winst- en verliesrekeningen van deze entiteiten worden in euro's omgerekend tegen de gemiddelde wisselkoersen van de desbetreffende periode. De valutakoersverschillen die voortvloeien uit de omrekening van de netto-investering in de Indonesische groepsmaatschappijen, worden verwerkt in het eigen vermogen onder de post 'reserve omrekeningsverschillen buitenlandse deelnemingen'.

Leasing

Leaseovereenkomsten waarbij WMD als lessee feitelijk alle voordelen en risico's van eigendom heeft, worden aangemerkt als financiële lease. Indien dit niet het geval is, worden deze overeenkomsten opgenomen en verwerkt als operationele lease.

Materiële vaste activa, die middels financiële lease zijn verworven worden bij aanvang van de lease opgenomen tegen de reële waarde van het geleasede actief, of indien lager, de contante waarde van de leasebetalingen. De desbetreffende activa worden daarna verantwoord volgens de grondslagen voor materiële vaste activa. De leasebetalingen worden gesplitst in een rentecomponent en een aflossingscomponent. De rentecomponent is gebaseerd op de constante periodieke rente over de boekwaarde van de investering. De rentecomponent wordt in de desbetreffende periode ten laste gebracht van het resultaat en de aflossing wordt in mindering gebracht op de leaseverplichting. Betalingen uit hoofde van operationele lease worden lineair over de leaseperiode als last in het resultaat verwerkt.

Leaseovereenkomsten waarbij WMD als lessor feitelijk alle voordelen en risico's van eigendom heeft, worden aangemerkt als operationele lease. Indien dit niet het geval is worden deze overeenkomsten gezien als financiële lease.

Materiële vaste activa die op basis van een operationele leaseovereenkomst aan derden ter beschikking worden gesteld, worden opgenomen en verwerkt volgens de grondslagen voor materiële vaste activa. Leasebaten worden zo toegewezen aan de verschillende perioden zodat jaarlijks een constant rendement over de netto-investering wordt behaald.

Materiële vaste activa die op basis van een financiële leaseovereenkomst aan derden ter beschikking worden gesteld, worden onder de financiële vaste activa als vorderingen opgenomen ter hoogte van de netto-investering in die activa. De leasebetalingen worden op basis van de constante periodieke rente gesplitst in een rentecomponent en een aflossingscomponent. De rentecomponent wordt in de betreffende periode ten gunste van het resultaat gebracht en de aflossing wordt in mindering gebracht op de leasevordering.

3. GRONDSLAGEN VOOR WAARDERING ACTIVA EN PASSIVA

Materiële vaste activa

Bedrijfsgebouwen en –terreinen worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs plus bijkomende kosten of vervaardigingsprijs onder aftrek van lineaire afschrijvingen gedurende de verwachte toekomstige gebruiksduur. Op terreinen wordt niet afgeschreven. Indien nodig wordt rekening gehouden met een verwachte bijzondere waardevermindering op balansdatum.

Overige vaste activa worden gewaardeerd tegen verkrijgings- of vervaardigingsprijs inclusief direct toerekenbare kosten, onder aftrek van lineaire afschrijvingen gedurende de verwachte toekomstige gebruiksduur en bijzondere waardeverminderingen.

Werken in uitvoering worden gewaardeerd tegen verkrijgings- of vervaardigingsprijs inclusief direct toerekenbare kosten. Indien nodig wordt rekening gehouden met een verwachte bijzondere waardevermindering op balansdatum.

Indien voor te vervaardigen materiële vaste activa, waaronder begrepen gronden die zijn verworven met het doel om deze in erfpacht uit te geven, noodzakelijkerwijs een aanmerkelijke hoeveelheid tijd nodig is om deze gebruiksklaar te maken, worden de rentekosten opgenomen in de vervaardigingsprijs. Deze rente wordt via de resultatenrekening verantwoord.

Voor de toekomstige kosten van groot onderhoud aan de bedrijfsgebouwen is geen voorziening voor groot onderhoud gevormd. De kosten worden vanaf 1 januari 2019 in de boekwaarde van het actief opgenomen als afzonderlijk af te schrijven bestanddeel. De boekwaarde van de te vervangen bestanddelen worden gedesinvesteerd. In 2018 en eerder zijn de kosten rechtstreeks in het resultaat verantwoord.

Financiële vaste activa

- Deelnemingen

Deelnemingen in groepsmaatschappijen en overige deelnemingen waarin invloed van betekenis kan worden uitgeoefend, worden gewaardeerd volgens de vermogensmutatiemethode (nettovermogenswaarde). Invloed van betekenis wordt in ieder geval verondersteld aanwezig te zijn bij het kunnen uitbrengen van 20% of meer van de stemrechten.

De nettovermogenswaarde wordt berekend volgens de grondslagen die gelden voor deze jaarrekening; voor deelnemingen waarvan onvoldoende gegevens beschikbaar zijn voor aanpassing aan deze grondslagen, wordt uitgegaan van de waarderingsgrondslagen van de desbetreffende deelneming.

Indien de waardering van een deelneming volgens de nettovermogenswaardemethode negatief is, wordt deze op nihil gewaardeerd. Indien en voor zover WMD in deze situatie geheel of gedeeltelijk instaat voor de schulden van de deelneming, dan wel de verliezen reeds heeft gefinancierd of de feitelijke verplichting heeft de deelneming tot betaling van haar schulden in staat te stellen, wordt hiervoor een voorziening getroffen.

De eerste waardering van gekochte deelnemingen is gebaseerd op de reële waarde van de identificeerbare activa en passiva op het moment van acquisitie. Voor de vervolgwaardering worden, uitgaande van de waarden bij eerste verandering, de grondslagen toegepast die gelden voor deze jaarrekening.

Deelnemingen waarop geen invloed van betekenis kan worden uitgeoefend, worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs. Indien sprake is van een duurzame waardevermindering, vindt waardering plaats tegen deze lagere waarde: afwaardering vindt plaats ten laste van de winst- en verliesrekening.

- Vorderingen op deelnemingen

De onder financiële vaste activa opgenomen vorderingen worden bij eerste verwerking gewaardeerd tegen de reële waarde van de tegenprestatie. Na eerste verwerking worden deze vorderingen gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs, welke gelijk is aan de nominale waarde, zo nodig onder aftrek van een voorziening voor oninbaarheid.

- Latente belastingvorderingen

Latente belastingvorderingen worden opgenomen voor verrekenbare fiscale verliezen en voor verrekenbare tijdelijke verschillen tussen de waarde van de activa en passiva volgens fiscale voorschriften enerzijds en de in deze jaarrekening gevolgde waarderingsgrondslagen anderzijds, met dien verstande dat latente belastingvorderingen alleen worden opgenomen

voor zover het waarschijnlijk is dat er toekomstige fiscale winst zal zijn waarmee de tijdelijke verschillen kunnen worden verrekend en verliezen kunnen worden gecompenseerd. De berekening van de latente belastingvorderingen geschiedt tegen de op het einde van het verslagjaar geldende belastingtarieven of tegen de in komende jaren geldende tarieven, voor zover deze al bij wet zijn vastgesteld. Latente belastingvorderingen worden gewaardeerd op nominale waarde

- Overige vorderingen

De onder financiële vaste activa opgenomen overige vorderingen omvatten verstrekte leningen, hypothecaire leningen verstrekt aan oud-werknemers van WMD en overige vorderingen.

Deze vorderingen worden bij eerste verwerking gewaardeerd tegen reële waarde. Na eerste verwerking worden deze vorderingen gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs, welke gelijk is aan de nominale waarde, zo nodig onder aftrek van een voorziening voor oninbaarheid. Voorts worden onder de overige vorderingen die vorderingen opgenomen die als financiële lease gekwalificeerd zijn. Waardering vindt plaats tegen de contante waarde van de resterende leasetermijnen, contant gemaakt tegen de oorspronkelijk overeengekomen rentepercentages.

Bijzondere waardeverminderingen van materiële vaste activa

WMD beoordeelt op iedere balansdatum of er aanwijzingen zijn dat een materieel vast actief aan een bijzondere waardevermindering onderhevig kan zijn. Indien dergelijke indicaties aanwezig zijn, wordt de realiseerbare waarde van het actief vastgesteld. Indien het niet mogelijk is de realiseerbare waarde voor het individuele actief te bepalen, wordt de realiseerbare waarde bepaald van de kasstroom genererende eenheid waartoe het actief behoort. Van een bijzondere waardevermindering is sprake als de boekwaarde van een actief hoger is dan de realiseerbare waarde; de realiseerbare waarde is de hoogste van de opbrengstwaarde en de bedrijfswaarde. Een bijzondere-waardeverminderingverlies wordt direct als een last verwerkt in de winst-en-verliesrekening.

De opbrengstwaarde wordt in eerste instantie ontleend aan een bindende verkoopovereenkomst: als die er is wordt de opbrengstwaarde bepaald met behulp van de actieve markt waarbij normaliter de gangbare biedprijs geldt als marktprijs. Voor de bepaling van de bedrijfswaarde wordt een inschatting gemaakt van de toekomstige netto kasstromen bij voortgezet gebruik van het actief/de kasstroom genererende eenheid waarna de kasstromen contant gemaakt worden. Hierbij is geen vaste disconteringsvoet vastgesteld maar wordt dit per actief bepaald indien nodig.

Indien wordt vastgesteld dat een bijzondere waardevermindering die in het verleden verantwoord is, niet meer bestaat of is afgenomen, dan wordt de toegenomen boekwaarde van de desbetreffende activa niet hoger gesteld dan de boekwaarde die bepaald zou zijn indien geen bijzondere waardevermindering voor het actief zou zijn verantwoord.

Bijzondere waardeverminderingen van financiële vaste activa

WMD beoordeelt op iedere balansdatum of er objectieve aanwijzingen zijn voor bijzondere waardeverminderingen van een financieel actief of een groep van financiële vaste activa. Bij objectieve aanwijzingen voor bijzondere waardeverminderingen wordt de omvang bepaald van het verlies uit hoofde van de bijzondere waardeverminderingen, en wordt dit direct in de winst-en-verliesrekening verwerkt. Bij financiële activa die gewaardeerd zijn tegen geamortiseerde kostprijs wordt de omvang van de bijzondere waardevermindering bepaald als het verschil tussen de boekwaarde van het actief en de best mogelijke schatting van de toekomstige kasstromen, contant gemaakt tegen de effectieve rentevoet van het financiële actief zoals die is bepaald bij de eerste verwerking van het instrument. Het waardeverminderingsverlies dat daarvoor opgenomen was, dient te worden teruggenomen indien de afname van de waardevermindering verband houdt met een objectieve gebeurtenis na afboeking. De terugname wordt beperkt tot maximaal het bedrag dat nodig is om het actief te waarderen op de geamortiseerde kostprijs op het moment van de terugname, als geen sprake geweest zou zijn van een bijzondere waarde vermindering. Het teruggenomen verlies wordt in de winst-en-verliesrekening verwerkt.

Vlottende activa

- Voorraden

De voorraden worden gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs onder toepassing van de FIFO-methode ('First In First Out'), zijnde de laatst betaalde inkoopprijs, of lagere opbrengstwaarde. De opbrengstwaarde is de geschatte verkoopprijs onder aftrek van direct toerekenbare verkoopkosten. Bij de bepaling van de opbrengstwaarde wordt rekening gehouden met de incourantheid van de voorraden.

- Vorderingen

Vorderingen worden bij eerste verwerking gewaardeerd tegen de reële waarde van de tegenprestatie. Vorderingen worden na eerste verwerking gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs, die voor kortlopende vorderingen gelijk is aan de nominale waarde van de te ontvangen bedragen. Voorzieningen wegens oninbaarheid worden in mindering gebracht op de boekwaarde van de vordering.

- Liquide middelen

Liquide middelen bestaan uit kas, banktegoeden en direct opeisbare deposito's met een looptijd korter dan twaalf maanden. Rekening-courantschulden bij banken worden opgenomen onder schulden aan kredietinstellingen onder kortlopende schulden. Liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarde.

Eigen vermogen

- Overige reserve
Conform artikel 29 van de Statuten van WMD, kan jaarlijks een door de directie met goedkeuring van de raad van commissarissen te bepalen percentage van de vennootschappelijke winst worden gereserveerd.
- Wettelijke reserve deelnemingen
Wijzigingen in de balanswaarde bij deelnemingen in groepsmaatschappijen als gevolg van mutaties in de herwaarderings- of winstdelingsreserve van de deelnemingen worden in de wettelijke reserve deelnemingen verantwoord, welke is verwerkt in het vennootschappelijk eigen vermogen. De wettelijke reserve wordt op individuele basis bepaald.
- Aandeel derden
Het aandeel derden als onderdeel van het groepsvermogen wordt gewaardeerd tegen het bedrag van het netto belang in de netto-activa van de desbetreffende groepsmaatschappijen. Voor zover de desbetreffende groepsmaatschappij een negatieve nettovermogenswaarde heeft, worden de negatieve waarde en de eventuele verdere verliezen niet toegewezen aan het aandeel derden, tenzij de derden-aandeelhouders een feitelijke verplichting hebben en in staat zijn om de verliezen voor hun rekening te nemen. Zodra de nettovermogenswaarde van de groepsmaatschappij weer positief is, worden resultaten toegekend aan het aandeel derden.

Voorzieningen

- Algemeen
Voorzieningen worden gevormd voor in rechte afdwingbare of feitelijke verplichtingen die op de balansdatum bestaan, waarbij het waarschijnlijk is dat een uitstroom van middelen noodzakelijk is en waarvan de omvang op betrouwbare wijze is te schatten. De voorzieningen worden gewaardeerd tegen de beste schatting van de bedragen die noodzakelijk zijn om de verplichtingen per balansdatum af te wikkelen.
- Voorziening jubilea
De voorziening jubilea wordt opgenomen tegen de contante waarde van de verwachte uitkeringen gedurende het dienstverband. Bij de berekening van de voorziening wordt onder meer rekening gehouden met verwachte salarisstijgingen en blijf kans.
- Voorziening deelnemingen
Betreft voorziening voor de negatieve netto vermogenswaarde van deelnemingen waarvoor WMD direct of indirect het risico loopt, zoals is beschreven is onder de waarderingsgrondslagen voor de deelnemingen

Schulden

Langlopende en kortlopende schulden worden bij de eerste verwerking gewaardeerd tegen de reële waarde, waarbij rekening wordt gehouden met transactiekosten die direct zijn toe te rekenen aan de verwerving van de schulden. Na eerste verwerking worden de schulden gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs, welke gelijk is aan de nominale waarde. De aflossingsverplichtingen voor het komend jaar van de langlopende schulden worden opgenomen onder kortlopende schulden.

(Embedded) derivaten

Het in een leningsovereenkomst besloten (embedded) derivaat wordt van de lening afgesplitst en separaat gewaardeerd tegen reële waarde vanaf het moment dat het contract is afgesloten. De reële waarde is een resultante van de ontwikkelingen van de marktrente en de vastgestelde rente van het onderliggende derivaat. Veranderingen in de reële waarde van derivaten worden verantwoord in de winst- en verliesrekening.

4. GRONDSLAGEN VOOR BEPALING VAN HET RESULTAAT

Algemeen

Het resultaat wordt bepaald als het verschil tussen de opbrengstwaarde van de geleverde prestaties en de kosten over het jaar. De opbrengsten op transacties worden verantwoord in het jaar waarin zij zijn gerealiseerd.

Koersverschillen

Koersverschillen die optreden bij de afwikkeling of omrekening van monetaire posten worden in de winst-en-verliesrekening verwerkt in de periode dat zij zich voordoen.

Netto-omzet

De netto-omzet bestaan onder meer uit de volgende posten:

- Waterverkoop omvat de opbrengsten uit het aan afnemers in rekening gebrachte en eventueel nog in rekening te brengen waterverbruik dat toegerekend moet worden aan het desbetreffende boekjaar.
- Overige netto omzet betreft opbrengst bottelarij Anl'eau BV, de verkoop van Gietwater, de verkoop aan de waterfabriek in Wildlands en de doorberekende energie via Water en Energie BV.

Overige opbrengsten

Dit betreft alle overige opbrengsten die geen verband houden met de verkoop van water. De overige bedrijfsopbrengsten bestaan onder meer uit de volgende posten:

- Opbrengsten verhuizingen/nieuwe aansluitingen en incasso. Bij verhuizingen/nieuwe aansluitingen wordt door WMD een extra bijdrage in rekening gebracht in verband met de administratieve afhandeling.
- Opbrengst werk voor derden. Dit betreft diverse diensten die WMD voor derden verricht.
- Opbrengst huur en pacht. Dit betreft huuropbrengsten van bedrijfswoningen die aanwezig zijn op gronden waarop productiebedrijven zijn gevestigd of winning plaatsvindt. Verder betreffen het pachtopbrengsten op gronden.

De activiteiten uit overige opbrengsten worden als opbrengst verantwoord voor zover levering van goederen en diensten heeft plaatsgevonden en voor zover de prestaties zijn geleverd.

Bedrijfslasten

Onder bedrijfslasten wordt verstaan de aan de omzet toe te rekenen directe en indirecte kosten, waaronder grond- en hulpstoffen, kosten uitbesteed werk en andere externe kosten, personeelskosten, afschrijvingskosten van materiële vaste activa en overige bedrijfskosten die toerekenbaar zijn aan de omzet.

Personeelsbeloningen

- Periodiek betaalbare beloningen
Lonen, salarissen en sociale lasten worden verwerkt in de winst-en-verliesrekening.
- Geactiveerde salarissen
Dit betreft toegerekende directe personeelskosten en indirecte overige kosten aan in eigen beheer vervaardigde productie- en distributiemiddelen. Deze zijn in de jaarrekening in mindering gebracht op de personeelskosten.
- Pensioenen
WMD heeft een pensioenregeling voor haar medewerkers afgesloten bij het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds. Deze pensioenregeling is door WMD verwerkt volgens de verplichtingenbenadering. De over het boekjaar verschuldigde premie wordt als last verantwoord. Behalve de betaling van premies heeft WMD geen verdere verplichtingen uit hoofde van deze pensioenregeling. Vooruitbetaalde premies worden opgenomen als overlopende activa indien deze tot een terugstorting leiden of een vermindering van toekomstige betalingen.

Ultimo 2018 bedraagt de dekkingsgraad van het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds 97,0%, waarmee niet wordt voldaan aan de dekkingsgraad die opgelegd is vanuit de overheid. Voor WMD worden er, anders dan toekomstige aanpassingen in de premie, geen consequenties verwacht van de te lage dekkingsgraad.

De buitenlandse deelnemingen hebben pensioenregelingen afgesloten bij lokale pensioenverzekeraars. Ook voor deze ondernemingen geldt dat de over het boekjaar verschuldigde premie als last wordt verantwoord. Behalve de betaling van premies hebben de buitenlandse deelnemingen geen verdere verplichtingen uit hoofde van hun pensioenregelingen. Vooruitbetaalde premies worden opgenomen als overlopende activa indien deze tot een terugstorting leiden of een vermindering van toekomstige betalingen.

Afschrijvingen op materiële vaste activa

Materiële vaste activa worden vanaf het moment van ingebruikneming afgeschreven over de verwachte toekomstige gebruiksduur van het actief. Op grond wordt niet afgeschreven. Indien een schattingswijziging plaatsvindt van de toekomstige gebruiksduur, dan worden de toekomstige afschrijvingen aangepast.

Boekwinsten en -verliezen uit de incidentele verkoop van materiële vaste activa zijn begrepen onder de afschrijvingen.

Rentebaten en –lasten

Rentebaten en rentelasten worden tijdsevenredig verwerkt, rekening houdend met de effectieve rentevoet van de desbetreffende activa en passiva. Onderdeel van de rentebaten en –lasten is het jaarlijks resultaat op (embedded) derivaten.

Activeren van rentelasten

Indien voor te vervaardigen materiële vaste activa, waaronder begrepen gronden die zijn verworven met het doel om deze in erfpacht uit te geven, noodzakelijkerwijs een aanmerkelijke hoeveelheid tijd nodig is om deze gebruiksklaar te maken, worden de rentelasten opgenomen in de vervaardigingsprijs.

Vennootschapsbelasting

Ingevolge de wet modernisering vennootschapsbelastingplicht overheidsondernemingen is het gehele in Nederland behaalde resultaat VPB plichtig. Er kan echter vrijstelling worden verkregen voor zover er sprake is van de uitvoering van een wettelijke taak. Bij de deelnemingen, die belastingplichtig zijn, wordt de belasting over het resultaat berekend door toepassing van het geldende tarief op het resultaat van het boekjaar. Met fiscaal vrijgestelde bedragen, dan wel niet aftrekbare bedragen wordt dienovereenkomstig rekening gehouden.

5. FINANCIËLE INSTRUMENTEN EN RISICOBEBEERSING

Financiële instrumenten

Een financieel instrument is een overeenkomst die leidt tot een financieel actief van één partij en een financiële verplichting of eigendomsinstrument van een andere partij. Onder het begrip 'financiële instrumenten' vallen veel jaarrekeningposten, zoals liquide middelen, debiteuren, beleggingen, leningen, crediteuren en derivaten.

Marktrisico

- Valutarisico
WMD is actief in Nederland en Indonesië. Het valutarisico voor WMD heeft betrekking op posities en toekomstige transacties in Indonesische roepia's. Deze risico's zijn niet ingedekt.
- Rente- en kasstroomrisico
WMD loopt renterisico over de rentedragende vorderingen (met name onder financiële vaste activa en liquide middelen) en rentedragende langlopende en kortlopende schulden (waaronder schulden aan kredietinstellingen).

Voor vorderingen en schulden met variabele renteafspraken loopt WMD risico ten aanzien van toekomstige kasstromen; met betrekking tot vastrentende vorderingen en schulden loopt WMD risico's over de reële waarde als gevolg van wijzigingen in de marktrente. Met betrekking tot de leningen zijn voor vier langlopende leningscontracten derivaten afgesloten.

Kredietrisico

WMD en haar dochtermaatschappijen lopen kredietrisico uit hoofde van transacties. Dit risico heeft betrekking op het verlies dat kan ontstaan wanneer een wederpartij in gebreke blijft. Dit risico is in Nederland beperkt door de veelheid en diversiteit van partijen waarop WMD en haar dochtermaatschappijen vorderingen hebben.

WMD heeft in Indonesië financieringen verstrekt aan participanten en maatschappijen waarin wordt deelgenomen. Tevens zijn leningen verstrekt aan medeaandeelhouders van Indonesische groepsmaatschappijen. Alle vorderingen in dit kader zijn afgewaardeerd.

WMD heeft geïnvesteerd in een waterzuiveringsinstallatie en een aangrenzende tentoonstellingsruimte ten behoeve van het toenmalige Noorder Dierenpark (huidige Wildlands) in de gemeente Emmen. De waardering van deze bedrijfsmiddelen is mede gebaseerd op de opbrengst uit deze contracten en daarmee afhankelijk van de continuïteit en financiële gezondheid van Wildlands BV. Zie hiervoor hoofdstuk 1 van de jaarrekening, algemene toelichting onderdeel Wildlands.

Liquiditeitsrisico

WMD maakt gebruik van meerdere banken om over meerdere kredietfaciliteiten te kunnen beschikken. Voor zover noodzakelijk worden nadere zekerheden verstrekt aan de bank voor beschikbare kredietfaciliteiten.

6. MATERIËLE VASTE ACTIVA

De samenstelling en het verloop van de boekwaarden is als volgt:

	Totaal	Gebouwen & Terreinen	Machines & installaties	Leidingen	Overige	Werk in uitvoering
Aanschafwaarde 1 januari 2018	292.142	65.210	68.346	136.754	14.382	7.450
Cumulatieve afschrijving 1 januari 2018	-137.615	-31.059	-50.488	-44.226	-11.842	0
Boekwaarde 1 januari 2018	154.527	34.151	17.858	92.528	2.540	7.450
Mutaties boekjaar:						
Netto investeringen	11.927	496	4.435	6.254	2.844	-2.102
Afschrijvingen	-8.679	-1.111	-2.318	-4.172	-1.078	0
Overige waardeveranderingen	-6.790	-2.577	-3.453	-760	0	0
Boekwaarde desinvesteringen per saldo	-844	-215	-509	302	-422	0
	-4.386	-3.407	-1.845	1.624	1.344	-2.102
Boekwaarde 31 december 2018	150.141	30.744	16.013	94.152	3.884	5.348
Aanschafwaarde 31 december 2018	289.670	60.712	64.795	142.624	16.191	5.348
Cumulatieve afschrijving 31 december 2018	-139.529	-29.968	-48.782	-48.472	-12.307	0
Boekwaarde 31 december 2018	150.141	30.744	16.013	94.152	3.884	5.348

De volgende afschrijvingstermijnen worden gehanteerd:

Gebouwen	10 – 30 jaar
Machines en installaties	5 – 50 jaar
Leidingen	35 jaar
Overige	3 – 10 jaar

Voertuigen, opgenomen in de categorie Overige, worden afgeschreven tot een restwaarde van 10% van de aanschafprijs. Verder wordt er geen rekening gehouden met restwaarden.

De overige waardeveranderingen betreft de afwaardering van de activa met betrekking tot Wildlands.

7. FINANCIËLE VASTE ACTIVA

De samenstelling en het verloop van de boekwaarden is als volgt:

	Totaal	Deelnemingen	Vordering op deelnemingen	Overige vorderingen
Boekwaarde 1 januari 2018	9.554	1.229	630	7.695
Mutaties boekjaar:				
Resultaat boekjaar	600	600		
Rente	380			380
Waardeveranderingen van vorderingen	-4.924			-4.924
Dividend/Aflossingen	-1.633	-450	-70	-1.113
Boekwaarde desinvesteringen per saldo	-138	-138		
	-5.715	12	-70	-5.657
Boekwaarde 31 december 2018	3.839	1.241	560	2.038

	31 december 2018		31 december 2017	
Deelnemingen	belang		belang	
Gewaardeerd op netto vermogenswaarde				
NieuWater BV	50,0%	513	50,0%	467
Waterlaboratorium Noord BV	50,0%	692	50,0%	588
Futuro BV	25,0%	0	25,0%	138
		<u>1.205</u>		<u>1.193</u>
Gewaardeerd op netto verkrijgingsprijs				
Water Fund Holland BV Nieuwegein	9,0%	0	9,0%	0
KWH Water BV Nieuwegein	2,5%	25	2,5%	25
Aqua Minerals BV Nieuwegein	2,9%	11	2,9%	11
		<u>36</u>		<u>35</u>
Vordering op deelnemingen				
Waterlaboratorium Noord BV		<u>560</u>		<u>630</u>
		560		630
Overige vorderingen				
Vordering uit hoofde van financial lease Wildlands		1.941		7.231
Overige vorderingen		<u>97</u>		<u>464</u>
		2.038		7.695
Vordering uit hoofde van financial lease Wildlands				
0 - 1 jaar		2.124		664
1 - 5 jaar		0		2.517
> 5 jaar		<u>0</u>		<u>7.154</u>
		2.124		10.335
Onverdiende rente		<u>183</u>		<u>3.104</u>
		1.941		7.231

Aan het evenementpark Wildlands wordt door WMD een tentoonstellingsgebouw verhuurd, welke huurovereenkomst als een financiële leaseovereenkomst aangemerkt is. De oorspronkelijke netto-investering in 2003 bedroeg € 9,8 miljoen. In 2018 heeft er een afwaardering plaatsgevonden (zie hoofdstuk 1 'Algemene toelichting', onderdeel Wildlands). Hierdoor is er € 4,9 miljoen afgeboekt, verantwoord als separate post in de winst- en verliesrekening onder financiële baten en -lasten. De rekenrente was 5,25% en er werd in 2017 nog rekening gehouden met een restwaarde van € 4,2 miljoen. In 2018 is rekening gehouden met de verkoop van het tentoonstellingsgebouw aan de gemeente Emmen. De resterende waarde ultimo 2018 van € 2,1 miljoen is onderdeel van de totale verkoopprijs van € 3 miljoen.

8. VOORRADEN

De samenstelling is als volgt:

	31 december 2018	31 december 2017
Onderdelen e.d. distributie	901	883
Overige voorraden	290	380
	<u>1.191</u>	<u>1.263</u>

9. VORDERINGEN

De samenstelling is als volgt:

	31 december 2018	31 december 2017
Debiteuren	5.818	3.805
Vorderingen op verbonden partijen	616	0
Voorziening voor oninbaarheid	-982	-419
	<u>5.452</u>	<u>3.386</u>
Belastingen	1.334	1.205
Overlopende activa en overige vorderingen	799	2.212
	<u>7.585</u>	<u>6.803</u>

10. LIQUIDE MIDDELEN

De samenstelling is als volgt:

	31 december 2018	31 december 2017
Banken	1.744	2.738
Kas	8	0
	<u>1.752</u>	<u>2.738</u>

De liquide middelen staan ter vrije beschikking van de rechtspersoon.

11. TOELICHTING BIJ HET KASSTROOMOVERZICHT

In 2018 zijn geen groepsmaatschappijen verworven. Onder de investeringen in materiële vast activa zijn alleen opgenomen de investeringen waarvoor in 2018 geldmiddelen zijn opgeofferd. Er zijn geen investeringen verricht door middel van financiële leasing.

12. GROEPSVERMOGEN

Het verloop is als volgt:

	Groepsvermogen	Aandeel derden	Geconsolideerd vermogen	Eigen vermogen enkelvoudig
Stand 1 januari 2018	44.771	27	44.744	44.744
Aandeel in het resultaat	-10.519		-10.519	-10.519
Wijziging aandeel derden	-27	-27		
Stand 31 december 2018	34.225	0	34.225	34.225

13. VOORZIENINGEN

Het verloop is als volgt:

	Totaal	Afwikkeling Indonesië	Jubilea
Stand 1 januari 2018	795	600	195
Dotatie nieuwe opbouw rechten	14		14
Dotatie i.v.m. afwikkelskosten	54	54	
Vrijval	-9		-9
In mindering gebracht op deelnemingswaarde	-654	-654	
Onttrekking i.v.m. uitgekeerde bedragen	-34		-34
Stand 31 december 2018	166	0	166

De voorzieningen zijn van langlopende aard.

14. LANGLOPENDE SCHULDEN

De langlopende schulden betreffen onderhandse leningen van kredietinstellingen.

	Totaal	NWB	BNG	ABN	Rabo	Overige krediet instellingen
Uitstaande leningen 1 januari 2018	101.777	38.200	28.934	26.730	7.050	863
waarvan kortlopend	12.179	4.834	3.433	2.080	1.625	207
Boekwaarde langlopende leningen per 1 januari 2018	89.598	33.366	25.501	24.650	5.425	656
Nieuwe leningen	15.000		15.000			
Aflossingen	12.179	4.833	3.434	2.080	1.625	207
Overige mutaties	23			23		
Uitstaande leningen per 31 december 2018	104.621	33.367	40.500	24.673	5.425	656
waarvan kortlopend	13.315	4.833	4.683	2.080	1.625	94
Boekwaarde langlopende leningen per 31 december 2018	91.306	28.534	35.817	22.593	3.800	562
Aflossingsverplichting:						
2019	13.315	4.833	4.683	2.080	1.625	94
2020	13.315	4.833	4.683	2.080	1.625	94
2021	11.815	4.833	3.683	2.080	1.125	94
2022	11.090	4.833	3.683	2.080	400	94
2023	11.015	4.833	3.683	2.080	325	94
2024 e.v.	44.071	9.202	20.085	14.273	325	186
Rente opbouw:						
0 - 2 %	57.767	17.267	40.500			
2 - 4 %	30.581	16.100		8.400	5.425	656
4 - 6 %	16.273			16.273		

Afkortingen:

Nederlandsche Waterschap Bank	NWB
Bank Nederlandsche Gemeenten	BNG
ABN AMRO bank	ABN
Rabobank	Rabo

Aflossingsverplichtingen binnen 12 maanden na afloop van het boekjaar zoals hierboven toegelicht zijn opgenomen onder de kortlopende schulden. Het gemiddelde rentepercentage met betrekking tot betaalde rente bedraagt over 2018 2,4%.

De leningen bij Rabobank bevat één lening met verpanding van bedrijfsmiddelen en vorderingen. Dit is een lening afgesloten in 2014 door WMD Water en Energie BV met een looptijd van 8 jaar, een rentepercentage van 2,75% en een jaarlijks aflossingsbedrag van € 100.000.

WMD Water en Energie BV heeft tevens een leningsovereenkomst met verpanding van bedrijfsmiddelen en vorderingen afgesloten met de Stichting Drentse Energie Organisatie, verantwoord als overige kredietinstelling. Dit betreft een geldlening van € 750.000 met een looptijd van 8 jaar, een rentepercentage van 4% en een jaarlijks aflossingsbedrag van € 93.750.

Met de banken zijn de volgende convenanten overeengekomen met betrekking tot ratio's:

- ABN-AMRO-bank: garantievermogen groter dan 20% van het balanstotaal gecorrigeerd voor immateriële vaste activa, actieve belastinglatenties, deelnemingen en minderheidsdeelnemingen, vorderingen op aandeelhouders en directie, vorderingen op deelnemingen, minderheidsdeelnemingen en groepsmaatschappijen en aandelen in het eigen kapitaal.
- Nederlandse Waterschapsbank: solvabiliteit van minimaal 25% en Interest Coverage Ratio (ICR) van minimaal 1,5. De ratio's moeten worden berekend op basis van de cijfers zoals deze zijn opgenomen in de geconsolideerde jaarrekening.
- Rabobank: garantievermogen groter dan 25% van het balanstotaal, verminderd met eventuele geactiveerde immateriële activa. De ratio moet worden berekend op basis van de cijfers zoals deze zijn opgenomen in de jaarrekening van WMD Drinkwater BV.
- Bank Nederlandse Gemeenten: solvabiliteit groter dan 20% en Interest Coverage Ratio (ICR) groter dan 1,0. De ratio's moeten worden berekend op basis van de cijfers zoals deze zijn opgenomen in de geconsolideerde jaarrekening.

Door zogenaamde 'cross default' clausules in de overeenkomsten met de banken, gelden de met individuele banken overeengekomen convenanten, de facto voor alle banken.

De werkelijke solvabiliteit over 2018 bedraagt enkelvoudig voor WMD Drinkwater BV 23,4% (2017: 27,5%) en geconsolideerd 20,8% (2017: 25,6%). De berekende solvabiliteit en het garantievermogen wijken niet van elkaar af. De werkelijke ICR geconsolideerd is -0,6 (2017: 1,9). Tevens geldt voor de banken dat de jaarrekening WMD, inclusief controleverklaring, binnen zes maanden na einde boekjaar verzonden moet worden naar de bank. De banken hebben aangegeven geen consequenties te zullen verbinden aan het niet voldoen aan deze voorwaarden in 2018. Hiertoe zijn door de banken waivers verstrekt.

Voor de bancaire schulden is, naast de groepsmaatschappij die de lening afsluit, ook NV Waterbedrijf Drenthe aansprakelijk voor alle afgesloten leningen. Hiervoor is een onherroepelijke borgtocht afgegeven door NV Waterbedrijf Drenthe.

15. (EMBEDDED) DERIVATEN

	31 december 2018	31 december 2017
Stand per 1 januari 2018	1.751	2.068
Mutatie boekjaar ten laste van resultaat	-221	-317
Stand per 31 december 2018	1.530	1.751

In 2005 en 2006 heeft WMD drie leningen afgesloten bij Fortis bank. Deze euroleningen kennen een lineaire aflossing over de looptijd met vaste aflossingen per kwartaal. De te betalen rente is (deels) afhankelijk van de 3-maands Euribor. Ligt deze:

- boven het renteplafond, dan is de door WMD verschuldigde rente gelijk aan het renteplafond;
- tussen rentebodem en renteplafond, dan bedraagt de door WMD verschuldigde rente 50% van het renteplafond plus 50% van de 3-maands Euribor;
- onder de rentebodem, dan is de door WMD verschuldigde rente gelijk aan de rentebodem.

Op de rente wordt een kredietopslag berekend die gedurende de looptijd van de lening niet wordt herzien. Door deze transactie heeft WMD in feite een vrijwel geheel vastrentende lening afgesloten, waarvan de rente iets lager uitvalt indien de 3-maands Euribor zich beweegt tussen rentebodem en renteplafond.

In 2007 heeft WMD een lening afgesloten met BNG. Deze lening wordt in jaarlijkse termijnen lineair terugbetaald. De te betalen rente is afhankelijk van de 6-maands Euribor plus een opslag. Tegelijkertijd heeft WMD een cap-transactie afgesloten met BNG met gelijke kritische kenmerken. De cap-transactie kent een cap-niveau van 4,75% en wordt via een opslag op de rente van de lening (0,44%) betaald. Door deze transactie heeft WMD in feite een verzekering afgesloten dat zij nooit meer hoeft te betalen dan het maximum overeengekomen bedrag.

16. KORTLOPENDE SCHULDEN AAN KREDIETINSTELLINGEN

Deze zijn als volgt samengesteld:

	31 december 2018	31 december 2017
Rekening courant krediet	13.048	10.157
Kasgeldleningen	0	5.000
Aflossingsverplichtingen langlopende leningen	13.315	12.179
	26.363	27.336

17. BELASTINGEN EN PREMIES SOCIALE VERZEKERINGEN

Deze zijn als volgt samengesteld:

	31 december 2018	31 december 2017
Loonheffing	541	533
Pensioenpremies	140	126
Premies sociale verzekeringen	323	178
Belastingen	771	537
	1.775	1.374

18. OVERIGE SCHULDEN

Deze zijn als volgt samengesteld:

	31 december 2018	31 december 2017
Te betalen vakantierechten	3.351	2.738
Interest	603	697
Overige	2.458	2.664
	6.412	6.099

19. NIET UIT DE BALANS BLIJKENDE VERPLICHTINGEN

Uit hoofde van de fiscale eenheid voor omzetbelasting hebben alle daarin opgenomen vennootschappen een hoofdelijke aansprakelijkheid voor de afdracht van deze belasting. Voor de langlopende lening van Noordwater bij ABN-AMRO-bank (Pro resto ultimo 2018 groot € 6,3 miljoen) is door WMD Drinkwater BV een onherroepelijke borgtocht afgegeven.

WMD Drinkwater BV heeft zich garant gesteld voor een bedrag van € 14,7 miljoen voor de door NieuWater BV aangegane lening bij NV Bank Nederlandse Gemeenten.

Jaarlijks investeert WMD Drinkwater BV ca. € 5 miljoen in renovatie en uitbreiding van het leidingnet. Deze investeringen worden overwegend regelmatig gedurende het jaar uitgevoerd. Dientengevolge zijn er per jaareinde in dit kader altijd tussen de € 0,5 en € 1,5 miljoen aan verplichtingen aangegaan voor werkzaamheden uit te voeren in het volgende boekjaar.

Vennootschapsbelasting

Sinds 1 januari 2016 zijn NV Waterbedrijf Drenthe en haar Nederlandse dochtermaatschappijen onderworpen aan de heffing van vennootschapsbelasting op grond van de Wet modernisering vpb-plicht overheidsondernemingen en vormen tezamen een fiscale eenheid voor de vennootschapsbelasting. NV Waterbedrijf Drenthe is daardoor aansprakelijk voor de gehele acute vennootschapsbelasting.

De vennootschapsbelasting is berekend tegen het geldende tarief over het resultaat van het boekjaar, waarbij rekening wordt gehouden met permanente verschillen tussen de winstberekening volgens de jaarrekening en de fiscale winstberekening en waarbij voor tijdelijke verschillen belastinglatenties gevormd worden. Hierbij worden actieve belastinglatenties (in dien van toepassing) slechts gewaardeerd voor zover de realisatie daarvan waarschijnlijk is.

Opgemerkt moet worden dat onderdelen van de implementatie van de vennootschapsbelastingplicht bij NV Waterbedrijf Drenthe en haar Nederlandse dochterondernemingen nog onderwerp zijn van overleg met de Belastingdienst, als gevolg waarvan de omvang van eventuele actieve en passieve belastinglatenties ten tijde van het opstellen van deze jaarrekening niet kon worden ingeschat. Aangezien alleen latenties voor tijdelijke verschillen met betrekking tot de niet wettelijke taak tot daadwerkelijke verschuivingen in de tijd van te betalen vennootschapsbelasting kunnen leiden zal de omvang hiervan beperkt zijn. Aangezien deze problematiek voor alle bedrijven binnen de sector van toepassing is neemt de Belastingdienst de tijd om tot overeenstemming te komen. Er zijn echter geen redenen om aan te nemen dat er financiële consequenties bij de afwikkeling voor zullen doen.

Voorts heeft WMD verplichtingen aangegaan, waarvan de per ultimo 2018 resterende verplichting als volgt gespecificeerd kan worden:

Verplichting	Totaal	=< 1 jaar	1 - 5 jaar	>5 jaar
Licenties software	66	33	33	
Kantoormiddelen	132	52	80	
Beveiliging	2	2		
Sponsoring	27	14	14	
Beheerovereenkomst weidevogelgebied	1.315	77	309	928
Schoonmaak	14	8	6	
Bedrijfsafval	2	1	1	
WGA verzekering	58	58		
Inspectie en onderhoud	28	27	1	
Gezamenlijk wateronderzoek	1.022	204	818	
Advies inkoop	5	5		
Grondwaterbescherming	139	46	93	
Totale verplichting per 31 december 2018	2.810	527	1.355	928

20. VOORSTEL WINSTBESTEMMING

Voorgesteld wordt het resultaat in mindering te brengen op de overige reserve. Het onverdeelde verlies is als afzonderlijke post onder het eigen vermogen opgenomen.

21. GEBEURTENISSEN NA BALANSDATUM

Er zijn geen gebeurtenissen na balansdatum.

22. NETTO OMZET

	2018	2017
Waterleveringen Nederland	32.147	32.393
Overige activiteiten Nederland	3.782	3.143
	35.929	35.536
Omzet laboratorium Indonesië	0	1.388
	35.929	36.924

23. OVERIGE BEDRIJFSOPBRENGSTEN

	2018	2017
Drinkwater gerelateerde bijdragen	1.821	1.780
Aan derden doorberekende kosten	1.569	1.675
Boekwinst verkoop materiële vaste activa	192	880
Overig	1.266	1.652
	4.848	5.987

24. GROND EN HULPSTOFFEN

	2018	2017
Electriciteit	2.009	2.066
Chemicaliën	459	484
Waterinkopen	518	463
	2.986	3.013

Waterinkopen betreft ingekocht water bij collega waterbedrijven

25. UITBESTEED WERK EN ANDERE EXTERNE KOSTEN

	2018	2017
Uitzendkrachten	2.715	997
Onderhoudskosten	3.105	3.043
Onderzoek waterkwaliteit	2.151	1.984
Overige	168	139
	8.139	6.163

26. PERSONEELSKOSTEN

De samenstelling is als volgt:

	2018	2017
Salarissen	9.725	10.449
Sociale lasten	1.699	1.378
Pensioenlasten	1.215	1.117
Overige personeelskosten	735	589
Af: Geactiveerde salarissen	2.683	2.068
Af: Doorbelaste salarissen aan derden	1.094	1.120
	9.597	10.345

Per 31 december heeft de onderneming 162 werknemers (FTE) in dienst (2017: 148).

WNT-verantwoording 2018 N.V. Waterbedrijf Drenthe

Per 1 januari 2013 is de Wet Normering bezoldiging Topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) ingegaan. Deze verantwoording is opgesteld op basis van de volgende op WMD van toepassing zijnde regelgeving: het algemene WNT-maximum.

Het bezoldigingsmaximum in 2018 voor WMD is € 189.000. Het weergegeven toepasselijke WNT-maximum per persoon of functie is berekend naar rato van de omvang (en voor topfunctionarissen tevens de duur) van het dienstverband, waarbij voor de berekening de omvang van het dienstverband nooit groter kan zijn dan 1,0 fte. Uitzondering hierop is het WNT-maximum voor de leden van de raad van commissarissen; dit bedraagt voor de voorzitter 15% en voor de overige leden 10% van het bezoldigingsmaximum.

De managementverantwoordelijkheid van WMD ligt bij de bestuurder van WMD. De raad van commissarissen is verantwoordelijk voor de bezoldigingsstructuur van de bestuurder. Het bezoldigingsbeleid bij WMD, voor de raad van commissarissen en de bestuurder, is in lijn met de bepalingen uit de WNT en WNT2.

Bezoldiging bestuurders

In 2018 is de heer L.J.W. Hendriks de bestuurder geweest van WMD.

De heer L.J.W. Hendriks	2018	2017
Functie	Bestuurder	Bestuurder
Dienstverband	Ja	Ja
Fte	1,0	1,0
Datum vanaf	1-1-2018	1-9-2017
Datum t/m	31-12-2018	31-12-2017
Aantal dagen in jaar	365	122
Bezoldigingsmaximum	189,0	60,5
Beloning plus belastbare onkostenvergoeding	169,8	54,0
Voorziening ten behoeve van beloningen betaalbaar op termijn	19,2	6,0
Totale bezoldiging in jaar	189,0	60,0

in 2017 was een gedeelte van het jaar de heer P.A. Glasbeek bestuurder van WMD.

De heer P.A. Glasbeek	2018	2017
Functie	-	Bestuurder
Dienstverband	-	Ja
Fte	-	1,0
Datum vanaf	-	1-1-2017
Datum t/m	-	31-8-2017
Aantal dagen in jaar	-	243
Bezoldigingsmaximum	-	120,5
Beloning plus belastbare onkostenvergoeding	-	108,0
Voorziening ten behoeve van beloningen betaalbaar op termijn	-	2,0
Totale bezoldiging in jaar	-	110,0

Bezoldiging raad van commissarissen

Over 2018 is de bezoldiging van de raad van commissarissen als volgt:

Naam	Functie	2018 datum vanaf	2018 datum t/m	Aantal dagen in jaar 2018	Jaartotaal vaste bezoldigingen 2018	Bezoldigings maximum 2018
E.H. Elgersma	RvC Voorzitter	1-1-2018	31-12-2018	365	8,3	28,4
A.J. Mewe	RvC lid	1-1-2018	31-12-2018	365	5,5	18,9
L.C. Rietveld	RvC lid	1-1-2018	31-12-2018	365	5,5	18,9
R.W. Heutink	RvC lid	1-1-2018	31-12-2018	365	6,0	18,9
M.B. Visser	RvC lid	1-1-2018	31-12-2018	365	6,6	18,9
Totaal					31,9	104,0

In 2017 is de samenstelling van raad van commissarissen gewijzigd per 1 september.

De bezoldiging in 2017 zag er als volgt uit:

Naam	Functie	2017 datum vanaf	2017 datum t/m	Aantal dagen in jaar 2017	Jaartotaal vaste bezoldigin- gen 2017	Bezoldi- gings maximum 2017
G.J. Jansen	RvC Voorzitter	1-1-2017	31-8-2017	243	5,5	18,1
H. van der Laan	RvC lid	1-1-2017	31-8-2017	243	4,0	12,1
T. Eerenstein	RvC lid	1-1-2017	31-8-2017	243	3,3	12,1
B.J. Bouwmeester	RvC lid	1-1-2017	31-8-2017	243	3,7	12,1
M.L. van Wijhe	RvC lid	1-1-2017	31-8-2017	243	3,7	12,1
E.H. Elgersma	RvC Voorzitter	1-9-2017	31-12-2017	122	2,8	9,1
A.J. Mewe	RvC lid	1-9-2017	31-12-2017	122	1,8	6,1
L.C. Rietveld	RvC lid	1-9-2017	31-12-2017	122	1,8	6,1
R.W. Heutink	RvC lid	1-9-2017	31-12-2017	122	2,0	6,1
M.B. Visser	RvC lid	1-9-2017	31-12-2017	122	2,0	6,1
Totaal					30,6	100,0

De commissaris in overheidsdienst, zijnde de heer Bouwmeester, ontving de vergoeding niet persoonlijk.

Bezoldiging overige functionarissen met dienstbetrekking

Over 2018 zijn er geen bezoldigingen die meer zijn dan de WNT-norm van € 189.000 (2017: € 181.000). Bij één voormalige afdelingsmanager bedroeg in 2017 de totale bezoldiging méér dan de van toepassing zijn WNT-norm. Deze bezoldiging paste binnen de geldende overgangsregeling WNT1 maar diende op basis van WNT2 wel genoemd te worden. De totale bezoldiging van deze manager in 2017, bedroeg op grond van de WNT € 238.000, gesplitst in een beloning plus belastbare onkostenvergoedingen van € 218.000 en een voorziening ten behoeve van beloningen betaalbaar op termijn van € 20.000. De betreffende manager was 365 dagen in dienst als 1,0 fte in 2017.

Overige rapportageverplichtingen op grond van de WNT

Er zijn geen overige functionarissen die in 2018 een bezoldiging boven het wettelijke WNT-maximum hebben ontvangen, of waarvoor in eerdere jaren een vermelding op grond van de WOPT of de WNT heeft plaatsgevonden of had moeten plaatsvinden. Er zijn in 2018 geen ontslaguitkeringen aan overige functionarissen betaald die op grond van de WNT dienen te worden gerapporteerd. Er zijn in 2017 geen ontslaguitkeringen aan overige functionarissen betaald die op grond van de WNT dienen te worden gerapporteerd.

27. AFSCHRIJVINGEN

De samenstelling is als volgt:

	2018	2017
Gebouwen en terreinen	1.111	1.155
Machines en installaties	2.319	2.267
Leidingen	4.172	4.965
Overige	1.077	1.351
	8.679	9.738

Overige waardeveranderingen van materiële vaste activa

In 2018 heeft er een bijzondere waardevermindering plaatsgevonden van de materiële vaste activa met betrekking tot Wildlands (zie hoofdstuk 1 'Algemene toelichting', onderdeel Wildlands). Hierdoor is er € 6,8 miljoen afgeboekt, verantwoord als separate post in de winst- en verliesrekening onder bedrijfslasten.

28. GRONDWATERBELASTING

Dit betreft een grondwaterheffing van € 0,01115 per m³ (2017: 0,01115 per m³).

29. OVERIGE BEDRIJFSKOSTEN

	2018	2017
huisvestingskosten	385	325
Kantoorkosten	263	443
Autokosten	459	484
Verkoopkosten	749	481
Advieskosten	2.913	2.048
Automatiseringskosten	1.104	1.746
Bijdragen Vewin/Kiwa	438	401
Verzekeringskosten	179	187
Diverse afwaarderingen PT WLN	0	1.296
Accountantskosten	117	102
Overige	1.747	1.848
	8.354	9.361

30. FINANCIËLE BATEN EN -LASTEN

De rentebaten hebben voornamelijk betrekking op langlopende vorderingen, de rentelasten hebben betrekking op rente op leningen bij kredietinstellingen en de mutatie waardering derivaten betreft het resultaat op (embedded) derivaten.

In 2018 heeft er een bijzondere waardevermindering plaatsgevonden van de financiële leaseovereenkomst met betrekking tot het tentoonstellingsgebouw in Wildlands (zie hoofdstuk 1 'Algemene toelichting', onderdeel Wildlands). Hierdoor is er € 4,9 miljoen afgeboekt, verantwoord als separate post in de winst- en verliesrekening onder financiële baten en -lasten.

31. WINSTBELASTINGEN

De operationele bedrijfsactiviteiten van WMD zijn onderworpen aan verschillende winstbelastingregimes met wettelijke belastingtarieven die variëren van 0% tot 25% (2017: 0% tot 25%). Deze verschillende tarieven, tezamen met fiscale faciliteiten in diverse landen en de behandeling van fiscale verliezen, resultaten vrij van belastingheffing alsmede niet aftrekbare kosten, leidden in het verslagjaar tot een gemiddelde effectieve belastingdruk van 0% (2017: 2,2%). De effectieve belastingdruk is de winstbelasting gedeeld door de winst vóór belastingen volgens de geconsolideerde winst-en-verliesrekening.

32. RESULTAAT DEELNEMINGEN

De samenstelling is als volgt:

	2018		2017	
	Aandeel resultaat		Aandeel resultaat	
NieuWater BV	50,0%	496	50,0%	450
Waterlaboratorium Noord BV	50,0%	104	50,0%	200
		<u>600</u>		<u>650</u>

33. OVERIGE INFORMATIE

De samenstelling is als volgt:

Accountantshonoraria

Door de accountant zijn de volgende bedragen ten laste van het boekjaar in rekening gebracht voor

	31 december 2018	31 december 2017	
Controle jaarrekening	87	82	
Ander niet-controlediensten	30	20	
Totaal	117		102

Bovenstaande honoraria betreffen de werkzaamheden die bij de vennootschap en de in de consolidatie betrokken maatschappijen zijn uitgevoerd door accountantsorganisaties en externe accountants zoals bedoeld in artikel 1, lid 1 Wta (Wet toezicht accountantsorganisaties) en de in rekening gebrachte honoraria van het gehele netwerk waartoe de accountantsorganisatie behoort.

ENKELVOUDIGE JAARREKENING 2018

ENKELVOUDIGE BALANS

Voor winstverdeling (bedragen in duizenden euro's)

	Ref.	31 december 2017	31 december 2016
ACTIVA			
Vaste activa			
Financiële vaste activa	35	36.824	46.221
		36.824	46.221
Vlottende activa (ten hoogste 1 jaar)			
Vorderingen		279	103
Liquide middelen		43	6
		322	109
		37.146	46.330
PASSIVA			
Eigen vermogen			
Gestort en opgevraagd kapitaal	36	97	97
Wettelijke reserve		1.241	1.346
Overige reserves		43.406	40.764
Onverdeelde winst		-10.519	2.537
		34.225	44.744
Voorziening deelneming	37	2.307	1.197
langlopende schulden			
Lening WMD Drinkwater BV		577	342
		577	342
Kortlopende schulden (ten hoogste 1 jaar)			
Schulden aan handelscrediteuren	38	8	9
Schulden aan groepsmaatschappijen		4	16
Belastingen en premies sociale verzekeringen		8	7
Overige schulden		17	15
		37	47
		37.146	46.330

ENKELVOUDIGE WINST- EN VERLIESREKENING

[bedragen in duizenden euro's]

	Ref.	2018	2017
Resultaat deelnemingen	40	-10.507	2.540
Overige resultaten		-12	-3
Netto resultaat		-10.519	2.537

TOELICHTING OP DE ENKELVOUDIGE BALANS EN WINST- EN VERLIESREKENING

34. ALGEMEEN

Grondslagen en algemene toelichting

De grondslagen van waardering en van resultaatbepaling voor de enkelvoudige jaarrekening en de geconsolideerde jaarrekening zijn gelijk. Deelnemingen in groepsmaatschappijen worden gewaardeerd volgens de nettovermogenswaarde in overeenstemming met de toelichting op deelnemingen in paragraaf 3 van de geconsolideerde jaarrekening.

Voor de grondslagen van de waardering van activa en passiva en voor de bepaling van het resultaat wordt verwezen naar paragrafen 3 en 4 van de toelichting op de geconsolideerde balans en winst- en-verliesrekening. De toelichting op de enkelvoudige balans en winst- en verliesrekening ziet alleen maar op de specifieke vennootschappelijke aspecten, voor zover deze nog niet zijn toegelicht bij de geconsolideerde cijfers.

35. FINANCIËLE VASTE ACTIVA

De samenstelling en het verloop van de boekwaarden is als volgt:

	Totaal	WMD Drinkwater BV	WMD Industrie- water BV	WMD Water en Energie BV	WMD Participaties BV
Belang:		100%	100%	100%	100%
Boekwaarde 1 januari 2018	46.221	45.048	734	439	0
Mutaties boekjaar:					
Resultaat boekjaar	-20.053	-8.226	-3.939	-1.911	-5.977
Eliminatie afboeking negatief eigen vermogen op vorderingen groepsmaatschappijen in WMD Drinkwater BV	9.546	2	3.205	1.472	4.867
Naar voorzieningen	1.110				1.110
Boekwaarde 31 december 2018	36.824	36.824	0	0	0

36. EIGEN VERMOGEN

Het maatschappelijk kapitaal van de vennootschap bestaat uit 5.000 gewone aandelen elk groot nominaal € 50,00. Hiervan zijn in 2018 geplaatst en volgestort 1.946 gewone aandelen (2016: 1.946 gewone aandelen).

	Eigen vermogen	Gestort aandelen kapitaal	Wettelijke reserve deelneming	Overige reserves	Onverdeeld resultaat
Boekwaarde 1 januari 2018	44.744	97	1.346	40.764	2.537
Winstverdeling 2017	0			2.537	-2.537
Mutatie wettelijke reserve deelneming	0		-105	105	
Onverdeelde winst 2018	-10.519				-10.519
Boekwaarde 31 december 2018	34.225	97	1.241	43.406	-10.519

Wettelijke reserve deelnemingen

De wettelijke reserve deelnemingen wordt aangehouden voor positieve resultaten uit deelnemingen.

37. VOORZIENING DEELNEMINGEN

Betreft de voorziening voor het aandeel in het negatief vermogen van deelnemingen die niet met schulden aan groepsmaatschappijen verrekend kunnen worden.

	WMD Participaties BV
Boekwaarde 1 januari 2018	1.197
Dotatie boekjaar	1.110
Boekwaarde 31 december 2018	2.307

38. KORTLOPENDE SCHULDEN

De kortlopende schulden hebben alle een resterende looptijd van korter dan één jaar. De reële waarde van de kortlopende schulden benadert de boekwaarde vanwege het kortlopende karakter ervan.

39. NIET UIT DE BALANS BLIJKENDE VERPLICHTINGEN

De niet uit de balans blijkende verplichtingen zijn gespecificeerd in de geconsolideerde jaarrekening onder paragraaf 19.

40. RESULTAAT DEELNEMINGEN

Het resultaat deelnemingen is als volgt samengesteld:

	2018		2017	
	Aandeel resultaat		Aandeel resultaat	
WMD Drinkwater BV	100,0%	-8.226	100,0%	3.285
WMD Industriewater BV	100,0%	-3.939	100,0%	518
WMD Water en Energie BV	100,0%	-1.911	100,0%	162
WMD Participaties BV	100,0%	-5.977	100,0%	-1.425
Eliminatie afboeking negatief eigen vermogen op vorderingen groepsmaatschappijen in WMD Drinkwater BV		9.546		0
		-10.507		2.540

Assen, 18 april 2019

L.J.W. Hendriks

De commissarissen

E.H. Elgersma

A.J. Mewe

M.B. Visser

R.W. Heutink

L.C. Rietveld

STATUTAIRE BEPALING

De statutaire bepalingen ten aanzien van de winstbestemming luiden als volgt:

Artikel 30

1. Van de vennootschappelijke winst kan jaarlijks een door de directie met goedkeuring van raad van commissarissen te bepalen percentage worden gereserveerd, terwijl daarop voorts in aftrek worden gebracht de niet gedelgde verliessaldi van de voorgaande jaren, alsmede de belastingen welke ten laste van de winst geheven zijn of geheven zullen worden, zo nodig door schatting vast te stellen.
2. De aldus resterende winst staat ter beschikking van de algemene vergadering. Van deze winst mag slechts een dividend worden uitgekeerd tot een percentage van maximaal de wettelijke rente. Van het vorenstaande kan slechts worden afgeweken door de algemene vergadering op basis van een besluit genomen met drie/vierde van de uitgebrachte stemmen, tenminste vertegenwoordigende meer dan eenenvijftig procent (51%) van het geplaatste aandelenkapitaal, in een vergadering waarin tenminste twee/derde van het geplaatste aandelenkapitaal vertegenwoordigd is. Dit besluit behoeft de goedkeuring van de raad van commissarissen genomen met algemene stemmen in een vergadering waarin alle commissarissen aanwezig dan wel vertegenwoordigd zijn.

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: de aandeelhouders en de raad van commissarissen van N.V. Waterbedrijf Drenthe

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2018

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2018 van N.V. Waterbedrijf Drenthe te Assen gecontroleerd. Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van N.V. Waterbedrijf Drenthe per 31 december 2018 en van het resultaat over 2018 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW en de bepalingen bij en krachtens de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT).

De jaarrekening bestaat uit:

1. de geconsolideerde en enkelvoudige balans per 31 december 2018;
2. de geconsolideerde en enkelvoudige winst- en verliesrekening over 2018; en
3. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen en het Controleprotocol WNT 2018. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van N.V. Waterbedrijf Drenthe zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Benadrukking omtrent afboekingen activa Wildlands

In de toelichting op de jaarrekening is in paragraaf 1. Algemene Toelichting een uitleg opgenomen inzake de afboekingen die gedurende 2018 zijn doorgevoerd op de aan Wildlands verbonden activa. Dit heeft geleid tot een significant verlies in 2018 en daarmee een verlaging van het eigen vermogen, waardoor niet aan de convenanten van de financiering wordt voldaan per 31 december 2018. Met de financiers en aandeelhouders zijn hierover afspraken gemaakt, waardoor de financiering niet per direct opeisbaar is. Ons oordeel is niet aangepast als gevolg van deze aangelegenheid.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- het bestuursverslag;
- de overige gegevens.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur en de raad van commissarissen voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW en de bepalingen bij en krachtens de WNT. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de onderneming in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de vennootschap te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is.

Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de onderneming haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

De raad van commissarissen is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de vennootschap.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, het Controleprotocol WNT 2018, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen.

Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de entiteit;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de onderneming haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een onderneming haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel zijn wij verantwoordelijk voor de aansturing van, het toezicht op en de uitvoering van de groepscontrole. In dit kader hebben wij de aard en omvang bepaald van de uit te voeren werkzaamheden voor de groepsonderdelen. Bepalend hierbij zijn de omvang en/of het risicoprofiel van de groepsonderdelen of de activiteiten. Op grond hiervan hebben wij de groepsonderdelen geselecteerd waarbij een controle of beoordeling van de volledige financiële informatie of specifieke posten noodzakelijk was.

Wij communiceren met de raad van commissarissen onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Groningen, 18 april 2019

De Jong & Laan Accountants B.V.

Origineel getekend door: drs. H.W. Wanningen RA

BIJLAGEN

1. BALANS EN WINST- EN VERLIESREKENING WMD DRINKWATER BV
2. BALANS EN WINST- EN VERLIESREKENING WMD INDUSTRIEWATER BV
3. BALANS EN WINST- EN VERLIESREKENING WMD WATER EN ENERGIE BV
4. BALANS EN WINST- EN VERLIESREKENING WMD PARTICIPATIES BV

WMD DRINKWATER BV

BALANS

	31 december 2018	31 december 2017
ACTIVA		
Vaste activa		
Materiële vaste activa	142.712	140.856
Financiële vaste activa	6.147	15.248
	148.859	156.104
Vlottende activa (ten hoogste 1 jaar)		
Voorraden	901	883
Vorderingen	7.562	6.542
Liquide middelen	240	323
	8.703	7.748
	157.562	163.852
PASSIVA		
Eigen vermogen		
Eigen vermogen	45.050	41.763
Onverdeeld resultaat	-8.226	3.285
	36.824	45.048
Voorzieningen	166	195
Langlopende schulden		
Leningen kredietinstellingen	84.630	82.256
(Embedded) derivaten	1.118	1.284
	85.748	83.540
Kortlopende schulden (ten hoogste 1 jaar)		
Schulden aan kredietinstellingen	25.690	26.662
Schulden aan handelscrediteuren	2.250	2.349
Schulden aan groepsmaatschappijen	35	0
Belastingen en premies sociale verzekeringen	1.083	872
Overige schulden	5.766	5.186
	34.824	35.069
	157.562	163.852

WMD DRINKWATER BV

WINST- EN VERLIESREKENING

	2018	2016
Opbrengsten		
Netto omzet	32.404	32.673
Overige bedrijfsopbrengsten	3.825	3.554
	36.229	36.227
Bedrijfslasten		
Grond en hulpstoffen	1.962	1.895
Uitbesteed werk en andere externe kosten	7.491	6.484
Personeelskosten	9.023	9.140
Afschrijvingen	7.745	8.789
Grondwaterbelastingen	405	391
Overige bedrijfskosten	16.189	4.655
	42.815	31.354
Bedrijfsresultaat	-6.586	4.873
Financiële baten en lasten		
Rentebaten	455	459
Rentelasten	2.349	2.486
Mutatie waardering derivaten	150	239
	-1.744	-1.788
Bedrijfsresultaat voor belastingen	-8.330	3.085
Resultaat deelnemingen	104	200
	104	200
Resultaat na belastingen	-8.226	3.285
Netto resultaat	-8.226	3.285

WMD INDUSTRIEWATER BV

BALANS

	31 december 2018	31 december 2017
ACTIVA		
Vaste activa		
Materiële vaste activa	5.106	8.709
Financiële vaste activa	513	467
	5.619	9.176
Vlottende activa (ten hoogste 1 jaar)		
Vorderingen	1.171	902
Liquide middelen	110	215
	1.281	1.117
	6.900	10.293
PASSIVA		
Eigen vermogen		
Eigen vermogen	733	216
onverdeeld resultaat	-3.939	518
	-3.206	734
Voorzieningen	0	0
Langlopende schulden		
Lening NV Waterbedrijf Drenthe	7.146	7.271
	7.146	7.271
Kortlopende schulden (ten hoogste 1 jaar)		
Schulden aan handelscrediteuren	81	143
Schulden aan WMD groepsmaatschappijen	2.711	1.926
Belastingen en premies sociale verzekeringen	115	110
Overige schulden	53	109
	2.960	2.288
	6.900	10.293

WMD INDUSTRIEWATER BV

WINST- EN VERLIESREKENING

	2018	2017
Opbrengsten		
Netto omzet	2.104	1.996
Overige bedrijfsopbrengsten	661	1.020
	2.765	3.016
Bedrijfslasten		
Grond en hulpstoffen	473	508
Uitbesteed werk en andere externe kosten	855	1.152
Personeelskosten	1	1
Afschrijvingen	629	593
Overige waardeveranderingen van materiële vaste activa	4.668	0
Overige bedrijfskosten	379	414
	7.005	2.668
Bedrijfsresultaat	-4.240	348
Financiële baten en lasten		
Rentelasten	195	263
	-195	-263
Bedrijfsresultaat voor belastingen	-4.435	85
Winstbelastingen	0	-17
Resultaat deelnemingen	496	450
	496	433
Resultaat na belastingen	-3.939	518
Netto resultaat	-3.939	518

WMD WATER & ENERGIE BV

BALANS

	31 december 2018	31 december 2017
ACTIVA		
Vaste activa		
Materiële vaste activa	941	3.130
Financiële vaste activa	118	0
	1.059	3.130
Vlottende activa (ten hoogste 1 jaar)		
Vorderingen	540	517
Liquide middelen	82	182
	622	699
	1.681	3.829
PASSIVA		
Eigen vermogen		
Eigen vermogen	438	277
Onverdeeld resultaat	-1.911	162
	-1.473	439
Voorzieningen	0	0
Langlopende schulden		
Leningen kredietinstellingen	275	375
Lening NV Waterbedrijf Drenthe	1.787	1.227
Overige leningen	563	656
	2.625	2.258
Kortlopende schulden (ten hoogste 1 jaar)		
Schulden aan kredietinstellingen	194	194
Schulden aan handelscrediteuren	155	115
Schulden aan WMD groepsmaatschappijen	108	642
Belastingen en premies sociale verzekeringen	66	93
Overige schulden	6	88
	529	1.132
	1.681	3.829

WMD WATER & ENERGIE BV

WINST- EN VERLIESREKENING

	2018	2017
Opbrengsten		
Netto omzet	459	452
Overige bedrijfsopbrengsten	958	1.060
	1.417	1.512
Bedrijfslasten		
Grond en hulpstoffen	748	796
Uitbesteed werk en andere externe kosten	115	74
Afschrijvingen	78	97
Overige waardeveranderingen van materiële vaste activa	2.122	0
Overige bedrijfskosten	148	288
	3.211	1.255
Bedrijfsresultaat	1.794	257
Financiële baten en lasten		
Rentelasten	117	55
	-117	-55
Bedrijfsresultaat voor belastingen	-1.911	202
Winstbelastingen	0	-40
	0	-40
Resultaat na belastingen	-1.911	162
Netto resultaat	-1.911	162

WMD PARTICIPATIES BV

BALANS (GECONSOLIDEERD)

	31 december 2018	31 december 2017
ACTIVA		
Vaste activa		
Materiële vaste activa	1.382	1.832
Financiële vaste activa	2.011	7.421
	3.393	9.253
Vlottende activa (ten hoogste 1 jaar)		
Voorraden	290	380
Vorderingen	1.109	2.247
Liquide middelen	1.276	2.012
	2.675	4.639
	6.068	13.892
PASSIVA		
Groepsvermogen		
Eigen vermogen	-7.174	-1.197
Aandeel derden	0	27
	-7.174	-1.170
Voorzieningen	0	600
Langlopende schulden		
Leningen kredietinstellingen	5.838	6.311
Lening NV Waterbedrijf Drenthe	4.867	4.742
(Embedded) derivaten	412	466
	11.117	11.519
Kortlopende schulden (ten hoogste 1 jaar)		
Schulden aan kredietinstellingen	480	480
Schulden aan handelscrediteuren	236	545
Schulden aan WMD groepsmaatschappijen	336	778
Belastingen en premies sociale verzekeringen	503	292
Overige schulden	570	848
	2.125	2.943
	6.068	13.892

WMD PARTICIPATIES BV
WINST- EN VERLIESREKENING (GECONSOLIDEERD)

	2018	2017
Opbrengsten		
Netto omzet	1.297	2.082
Overige bedrijfsopbrengsten	551	2.254
	1.848	4.336
Bedrijfslasten		
Grond en hulpstoffen	70	95
Uitbesteed werk en andere externe kosten	263	119
Personeelskosten	372	2.263
Afschrijvingen	227	259
Grondwaterbelastingen	0	0
Overige bedrijfskosten	2.021	3.154
	2.953	5.890
Bedrijfsresultaat	-1.105	-1.554
Financiële baten en lasten		
Rentebaten	392	410
Rentelasten	387	448
Waardeveranderingen van vorderingen die tot de vaste activa behoren	4.924	0
Mutatie waardering derivaten	47	78
	-4.872	40
Bedrijfsresultaat voor belastingen	-5.977	-1.514
Winstbelastingen	0	-102
Resultaat deelnemingen	0	-25
	0	77
Resultaat na belastingen	-5.977	-1.437
Minderheidsbelang van derden	0	-12
Netto resultaat	-5.977	-1.425

Drents drinkwater

9405 BL Assen
Lauwers 3

Postbus 18
9400 AA Assen

tel: 0592 854 500
fax: 0592 854 599

www.wmd.nl
info@wmd.nl

